



BOG NEĆE POMOĆI

MARKO POGAČAR



SADRŽAJ

Klao sam	3
Pritisci, stepenice	8
Pizza-majstor koji je u ustima nosio smrt <i>četiri opisa sobe</i>	16
Ljubav poslije	20
Plijesan	30
Einsteinovo pravilo	39
Meditacije u nuždi	44
Ogled o sakupljačima ptica <i>puzzle story</i>	53
Slovo	73
Glas	78
San o dnu	82
O autoru	87
Impresum	88

Ivi, koja jest pomogla

The dead are notoriously hard to satisfy

Jack Spicer

KLAO SAM

“Izgubio sam svu svoju kosu u ljeto 1943, kad mi je bilo devetnaest. Nisam se ni okrenuo, samo tako, otišla, si señor. Neko vrijeme povuci-potegni, i onda ništa; gladak ko novorođenče, lijep kao slika!” rekao je. “I to je najbolje što mi se ikad desilo, dečko, to ću ti reći”, dodao je presavijajući četiri puta od presavijanja na četvorine već razdijeljen džepni rupčić s mrežom paralelnih i okomitih linija, neka pijana šahovska polja, trpajući ga u džep kariranog sakoa; kariranog kao stolnjak picerije ili deka koja se poklanja crncima.

Pogled preko njegovog ramena, u smjeru u kojem, na kraju putanje, stoji nebo vedro i glatko poput salatne zdjele, prije neba susreo bi betonski blok od osam katova. Tik pod nebom, na neki način možda upravo u njemu, presjekao bi gole grane platana koje su, pomno zagledane, pomno osluhnute (ne bi li se čulo tiho pulsiranje), neoborivo nagovijestale da se zima bliži svom kraju. Međutim dječak nije gledao gore. Premještajući težinu tijela s jedne noge na drugu buljio je čas u vrhove svojih krznom podstavljenih čizmica, čas u pusto, sjajno tjeme čovjeka koji je žvakao i zatim gutao mrak.

“Tako je bilo, dečko, rat”, rekao je tjerajući dim da izađe kroz nos i nestane. Dječaku su u vidno polje ušli vrapci sa sitnim šarama, slični vunanim čarapama koje užasno češu. Na kolnom prilazu s mopeda je sišao poštari, bijela balkonska vrata bljesnula su na jednom od viših katova. “Nije bilo tih vodica, preparata. Četiri brata sam imao”. Štaku s gumenim završetkom uperio je u smjeru stolova s urezanim šahovskim pločama. Koljena pod njima odavala su neobičan nemir, ili običan, kad je smrt blizu.

“Jedan je još živ, si señor. On ti je dobar šahista, odličan da ti kažem. I sva četiri bili ko i ja. Mogao je naš stari balote sa nama igrati, si. Svi ošli u naše. Tjelesni zdrug!”

Za stolovima, između kazaljki štoperice – dječak je mogao vidjeti kako zlokobno otkucavaju jednu sekundu za drugom – dvojica u najboljim sedamdesetima povlačila su uglavnom pogrešne poteze. Vidio je i vjetar koji je po kamenim pločama i rijetkoj travi kotrljao konzerve coca-cola i u zrak dizao oblake prašine, njihove misli pretiže da bi ih bilo moguće čuti.

“I druga trojica lijepo poživjela, lipe godine! Zamisli kolko je otac uštedio para na bricu! Zamisli... Auto da kupi!” rekao je. Podigao je kažiprst navlažen pljuvačkom i on je igrao, uskoro potpuno suh, u razini dječakovih očiju, za nijansu hladnije plavih od do grla

zakopčanog zimskog kaputa koji je nosio. "Bura", šapnuo je. "Nemaju oni pojma, na televizoru, da ti ja kažem. Nemaju pojma!". Dječak je, pomislivši kako nalikuje glavi čovjeka koji govori, možda i jajetu i slici zemlje koja se okreće na špici filma, samo su boje drugačije, pred noge položio loptu što ju je do tad nosio pod desnim pazuhom.

"Neš ti nikad oćelavit, znam ja. Znam ti oca", rekao je. "Vi s takvom kosom nemate šanse. To je afrički. Zato prave crnci probleme, si sešnor. Kad su dlakavi".

Dječak je, ne razmišljajući o tome, prstima prošao kroz svijetle koverće, moguće suviše duge za šestogodišnjaka takve visine. Miris smole u granama zakrčio mu je nosnice, kao komadići rupčića kad iz njih nahrupi krv, komadići koje zatim proguta odvod ili neka njihova osobna, sasvim neočekivana noć.

"Znam ti ja oca i majku, kako ne, nemaš ti dobre gene!" podviknuo je i uputio dug pogled šahistima. Zatim je bacio opušak i tapkao petom dok se nije posve stopio s tlom. Desni dlan zabio je duboko u džep hlaća od smeđeg samta. Preko pruga legla je fleka kompota od divljih dunja, iako je to isto tako mogla biti i pišalina. Poprimila je već oblik Norveške, no vidio je samo kako konj proždire kraljicu.

"Sve sam ja radio, svašta, bio najbolji, nisu mi smetale dlake. Ti mene ne znaš, daleko sam živio. Nisi ti nikad bio. A znam ti ja dedu. I babu isto. Hehe, ona je naša bila, si sešnor", rekao je, puhnuo u rastvoren dlan "nju su isto na golo brijali, davno je to, ne znaš ti", rekao je, "do kože", i nasmijao se. Sjeverni vjetar je povijao trputac, mrtve travke među kamenim pločama, sjene i sljez, koji je svejedno cvjetao.

"Svinje sam klao kažu - siiii ja kažem, i to sam radio". Dječak je loptu uvaljao u lokvu jutrošnjeg pljuska. Okretao ju je vrhom čizmice pokušavajući proizvesti učinak sličan onom fontane koju je vidio u zgradi banke na Voćnom trgu, no nije bilo ničeg što bi pokrenulo vodu.

"Al svinja je dobra tek kad joj se skine dlaka. Kad je se dobro ofuri. A, bome, i ono dole", šapnuo je, "*pička*. Al to ti nisam ja reko. Nisi čuo od mene". Dječak je slušao, nije čuo. Poželio je da temperatura u času padne, da se voda u lokvi zaledi i lopta ostane zarobljena u ledu, kao Walt Disney, samo njegov i okrugao.

"Generale su mene zvali, generale! A nikad bio general, ne znaš ti mene, je li, pre mali si ti dečko". Pogledao je na sat, pa u dječaka, na sat pa u dječaka. Dječak je zavrnuo rukav plavog zimskog kaputića i prebrojio brojke na svojem zapešću. Ondje je slika neba jurila

pravo u pozlaćeni, starinski sat na crnom remenu, tri puta prevelikom. Sve su bile na broju. Pretpostavio je da brojke obojici govore isto, ali nije mogao biti siguran. Čovjek koji je micao usnama bio je neusporedivo stariji; nije znao kako u tom slučaju funkcionira sve to s brojevima.

“Svašta sam klao, al nema to sada veze, sad se to ne računa. A volile su me žene, tri puta se ženio. Platilo svinje”, rekao je. “To žene najviše vole. Krv i kad nemaš kosu, si señor. Polude.”

Štaku je podigao na pozdrav. Šahisti džepova oteklih od figura napuštali su crna i bijela polja, promet je bujao, brzo i šareno, prelijevao se poput čokoladnog pudinga s ceste u puste pokrajnje ulice. Pljunuo je za njima. Poštar je sjeo na moped, i pljunuo je zato još jednom, jer je mislio da su šahisti loši, a znao da su poštari još gori.

“Novorođenče, kažem ja”, rekao je i dlanom prešao po golom tjemenu. “Lijep kao slika, ko svetac, hehe.” Mrlje na koži glave poskakivale su kao pijane lokvice nafte, pikseli na potrošenoj koži koji prijete da prijeđu na okolni zrak i ugroze zimsku oštrinu. “A klao, jesam. I šta”, rekao je. Dječak je buljio u mrlje, zatim u staklo sata. Brojčanikom su plovili bijeli i brzi oblaci, suhi zrak kojim zima zakiva rane na tijelu grada, čim iz njih bilo što proviri. Ruka u džepu, čizma na lopti, lopta u vodi, koja je samo voda. Kada ispruži ruku gotovo da ga može dotaknuti, vjetar koji raznosi konzerve, raznosi misli. Miriše trputac: kad ga se stavi na ranu iznutra izbija gnoj.

Odozgo se na plavu tkaninu njegovog ramena spustila ruka tankih koščatih prstiju i presjekla posljednju misao. Nanos narančastog laka za nokte koji je, nalik na jato pobješnjelih, razularenih krijesnica, golemom brzinom izvodio različite više ili manje kompleksne figure u razini njegovih očiju mogao je biti jučerašnji ili prekjučerašnji. Tek poslije tridesetak sekundi, kad je igra prstiju umukla i krijesnice nekud nestale, prvi put je podigla pogled. Bez obzira na sve što je upravo rekla nije se nimalo uznemirio. Nakon svega znao je da je, nekada davno, poput ušećerene višnje na dnu zdepaste boce, danima plutao u njenom pupku.

“Barba Mladene! Dobro ste vi tu, zna on...”

Krijesnice su, kao i u uvijek, uskrsele, prošle kroz plave kovrče, zatim sletjele na rub plavog kaputa i povukle ga nadolje. On je vrškom čizmice izbio loptu iz lokve i ona se otkotrljala do

njenih nogu. Kada se opet pognula, iz kapuljače joj je rasla sablasna krošnja platane. Zatim su im se pogledi susreli i krošnju je progutala golema modra zjenica.

“Ajde ajde, nije to ništa.” Izvukao je rupčić, rastvorio ga, pljunuo unutra i presavio ga opet na četvorine. “Šta smo mi nekad, pri rata... A vidi sad...” Osmjeh je otkrio tamne desni, rijetke zube smeđe od dima i prolaska, metalne okvire, nalik ljestvama u bazenu, koji hrđaju u praznim kutovima. “A i momak je to, kakovu kosu ima, ver, na oca. Nije na dedu i babu.” Dvaput je kliknuo upaljačem, prešao dlanom po tjemenu i ustalasio mrlje koje su smjerale nekud pobjeći, skupljale se i širile u jednu jedinu točku, u Gorbačova. Pomislila je kako je sve to tužno, no da je moglo biti i gore.

“Vi polako, pazit na sebe”, rekla je. “Bit će to dobro. A mi na sarme.” Stari je mahnuo, namignuo dječaku koji je čvrsto stezao loptu. *Svinja*, pomislila je, odbjegli šahovski potezi virili su iz grmlja napola skriveni golim granjem. Netko je sjeo na trubu i zvuk je, prvo snažan i dug, zatim kratak, isprekidan, odbijajući se o sive fasade ispisivao nevidljivu zvučnu rešetku.

Povukla ga je za ruku i žile na zapešću blago su joj se napele: na njima odsviran ton bio bi načas viši. “Barba Mladena pozdravi”, rekla je, a krijesnice su opet uzavrele, i on je mahnuo. Oblake dima koje raznosi vjetar i kašalj, posrtanje nekog unutarnjeg motora, ostavili su za leđima dok su hodali prema bloku. Iz crne kante iskočio je crni mačak i golubovi su odmah uzletjeli. Osjećala je dizala kako jure k zemlji, čula kozmičko zujanje interfona, slova na kiosku svijetlila su crvenkasto, sablasno, ali je bilo presvijetlo da ona to primijeti.

“Barba je puno bolestan. Vidi, sva mu je kosa otpala, teško mu je za hodat”, govorila je polako dok su krijesnice divljale. “Nemoj puno oko njega. Puno bolestan”, rekla je, i još jednom još jače pomislila: *svinja*. Dječak je načas spustio pogled i buljio u polja lopte, crna i bijela, pitajući se kako bi na njoj bilo moguće zadržati izrezbarene figure, onako kako se ljudi drže na zemlji.

“Hoće umrijeti?” pročitala je pitanje s njegovih sporih, sigurnih prstiju. Trputac je tjerao gnoj na površinu, između kamenih ploča i komadića smeđeg i zelenog stakla, vjetar u njegovim kovrčama, u njenoj kosi, gotovo podjednako u grmlju.

“Bar jedanput”, rekla je više za sebe, krijesnice su mirovale negdje u džepu jakne. “Barem jedanput”, ponovila je, tako da riječi raznese vjetar. Top na G-4, pijun na kraljicu. Zrake sunca udarale su je po čelu, ono je gutalo, kao klopka, svaku slobodnu sliku; njemu se činilo

kao da, sve je to bilo čudno, zrake izlaze iz one lopte, iz gole glave čovjeka, izlaze, tek načas zabljesnu, a onda odlaze tko zna gdje.

PRITISCI, STEPENICE

Derek mi je bilo ime i stajao sam na puževe. Točno to. Stajao. Na puževe. Na trenutak bih se zaustavio, odmjerio životinju kratkim pogledom, iskusnim, fiksirao petu koji centimetar od žrtve, zatim usmjerio rub đona, smjesu gume i vijaka, žuta žica, kocke i križevi, u smjeru neba pod kutom od tridesetak stupnjeva, pričekao još jedan čas i polako, s užitkom spustio nogu. Neko vrijeme bih onda, zadovoljan, cipelom gnječio ostatke, kao da predano, vrlo temeljito gasim upravo odbačen opušak. Zvuk koji je dolazio odozdo; zvuk drobljenja vapnenca o vlažni asfalt, volio sam više no neke mnogo razvikanije zvukove. Nije me uzbuđivao. Barem ne seksualno. Jednostavno sam volio. Nisam držao do rituala, ne nužno. Katkad bih samo preko njih prešao: ne bih se osvrtao. Jutrima kada bih žurio na biro a prethodne noći je kišilo, nebo silazilo na tijelo. Kad ih je bilo previše. Onda bih tek onako, kao da skačem neke mutave škole, puste i skoro isprane od slina i jakog vjetera, jedva primjetno krivudao nastojeći ih pogaziti što više; sakupiti bezvrijedne, hrskave bodove. Golaće sam uglavnom zaobilazio.

Stanovao sam u montažnoj kući u nizu montažnih kuća na brdu. Četiri dana od danas napunio bih četrdeset i četiri godine. Kućni broj moje kuće bio je četiri i to je uglavnom bilo sve što ih razlikuje; ni jedna druga kuća nije na sebi nosila pločicu s brojem četiri. Barem ne osamljenim, sasvim odvojenim od drugih brojeva, bijelo na plavom. Ako broj uopće postoji izvan svog niza. Odvojen od drugih brojeva. Osam godina nisam imao posao, a polovina od tog broja predstavljala je broj crnih plombi u mojim zubima; nije to bilo loše. S vremena na vrijeme radio sam na gradilištu, nosio potporne grede i pazio da beton pri lijevanju ne isklizne iz svog kalupa, no većinu vremena nisam radio ništa. Brdo je bilo sjenovito. Vlažno. Stube koje su se sa svih strana spuštale prema gradu, svemu što ljudi nose skriveno u kaputima i pod pazuhom bile su nadsvođene šumom. Puževa na sve strane, čak i bez kiše. U vezi brda bio sam razvio neobičan osjećaj pripadanja, neodoljive bliskosti, kao Holyfield sa zmijom, bezuhom svinjom, ili dobermanom skresanih ušiju. Volio sam to brdo.

Koristio sam faktor iznenađenja i ustao čim je zazvonio budilnik. Odnosno čim sam ga čuo. Jer nisam smio zakasniti. Novac od biroa mi je trebao, bez toga nisam ga imao dovoljno. Nisam uspio izvući ništa, od rata, i uglavnom sam mrzio one koji jesu, zato sam ustao; malo iz nužde, malo iz objesti, malo iz pravedničkog gnjeva. Televizor stišanog tona u glavu je

gurao slike. S druge strane zidova, drvenih, tankih, bilo je otpočelo nešto o čemu bih, da me se pitalo, ja sâm rekao samo još jedan dan, prazan i gluh kao čahura, ništa što bi se pamtilo ili nastojalo zaboraviti. Međutim nitko me nije pitao ništa. Ljušturu brda u koju se trebala uvući jesen, golemi rak-samac, ljeto je tek bilo počelo napuštati; to se moglo zaključiti po boji brda. Još je najvećim dijelom bilo zeleno. Manjim dijelom zeleno je davalo prostora drugim bojama, na primjer crvenoj i nečemu nalik hrđavoj truleži. Na gradu se sve to još nije vidjelo. Zato sam, između ostalog, volio brdo; ondje je sve stizalo ranije. Ili je zapravo kasnilo. Nisam se brijao. Ne svaki dan. Pogotovo ne danas. Imao sam u teoriji dovoljno vremena, ali, mislio sam, to ne ostavlja najbolji dojam na zaposlenice u birou, pretjerana urednost – tako sam mislio, ali ne sasvim tako, nipošto toliko doslovno. Zatim je misao progutala magla, maglu crvendać, njega mačka i ta je misao netragom nestala.

“Jutro”, rekao sam starom iz kuće pored koji je, oslonjen na nešto što je izgledalo kao grana za lov na ptice – ona koja se premaže ljepilom, ukopa u zemlju i ondje ostavi – stajao na svom trijemu i nekud gledao. Stari je bio barem dvadeset godina stariji od mene i isto je živio sam. Ponekad smo skupa pili pivo i Badel u baru na dnu stepenica, odmah pred tramvajskom stanicom. Zvao se Crni sin, bar, iako ja sam unutra nikad nisam vidio crnca i, mislio sam, taj se tamo ne bi baš dobro proveo.

“Kako ko mora”, rekao je stari i spustio zavrnut rukav košulje, crvenim i bijelim kockama prebrisao prljavosivu sirenu i asa srce s nadlanice ispresijecane modrim, razvedenim venama. “Kako ko mora”, rekao je.

Nije mi bilo najjasnije što misli, ali nisam imao vremena da mislim o tome. Umjesto toga silazio sam prema tramvajskoj stanici, čekajući da na mene padnu tragovi davno iščezlih mlažnjaka. Sunce je još bilo nisko, ali hlad mi je godilo. Rojevi sitnih muha koje su ljeti punile usta i oči bili su sada rjeđi, i to mi je također godilo. Na stepenicama nisam sreo baš nikog. Ni klinci iz kvarta koji tu non-stop piju pivo nisu bili ondje, i pitao sam se kamo odlaze kada ih nema.

Stigao sam na stanicu prije tramvaja. Ili poslije tramvaja. Nisam mogao sa sigurnošću reći, no tramvaja ondje nije bilo. Čekajući proučavao sam izlog trgovine sportskom opremom. Za oko mi je zapelo glatko i teško kladivo kad se na semaforu upalilo crveno i pritislo pauzu na snimci gustog jutarnjeg prometa. U izlogu sam, osim kladiva, koje sam vidio sasvim dobro, nazirao i vlastiti lik. Tamni Wranglers. Trbuh, još ne suviše izražen, koji se po potrebi može uvući. U traperice uvučena traper košulja. Jakna od istog materijala, svijetloplava, podrapana na zaklopcima džepova, gdje se propinje nervozni, divlji konj.

Nisam čuo tramvaj koji je upravo stigao. Svojim velikim pokretnim odrazom brzo je, kao reklama u TV-ekran, uklizao u kadar i na trenutak se stopio s mojim likom, da nije vjerojatno ga ne bih niti primijetio. Sjeo sam na prazno mjesto, jer ga je bilo. Da nije jednostavno bih stajao, mislio sam. Nasuprot je sjedio tip sa sunčanim naočalama i kapom natučenom na oči. Sunce nije bilo toliko jako, mislio sam. Sve je to bilo pretjerano. Možda ga je netko dobro potkačio, mislio sam. Kada sam dvadeset i nešto minuta kasnije sa zvučnika u čekaonici ili s neba začuo Đerek i opet Đerek, ustao s plastične crvene stolice i uputio se k vratima s brojem četiri, nisam mislio ni o čemu.

Bez prestanka, kao smrt uporno, dosadna sitna kiša. Voda koja iz grla zemlje na površinu izvlači staru vlagu, više promače nego moći, glavu čini teškom a tijelo dežmekastim i mekim, nalik kobasici. Silazeći do Crnog sina, stajao sam na svakog kojeg sam spazio. Imao sam vremena. Trenutno sam imao i novca. I nisam ja to, prema životinjama, nikad, tako sam mislio. Konkretno neprijateljstvo gajio sam tek prema rotvajleru montera plinskih instalacija iz kuće nasuprot. Samo je slinio, režao, uvijek to svoje usrano *Đerek, Đerek*. Za njega sam ja imao rješenje. U stražnjem dvorištu, nekakav koralj ili vražji vatromet, stajao je ogromni divlji kesten. Kestene koji bi pali na tlo sakupljao sam u kartonsku kutiju koju sam držao u predsoblju, pored kišobrana i cipela. U kutiji sam držao i pračku. I bombardirao sam rotvajlera zelenim buzdovanima, kad god je, rotvajler, to svoje *Đerek, Đerek*. Psu se to uopće nije sviđalo, ali to sam i želio – uopće mu se nisam želio svidjeti. Montera i onu njegovu sam viđao rijetko. Uglavnom noću, na slabom svjetlu, uvijek nekako mutne i slabo izoštrene. Kao na izlizanoj videovrpici pornića.

Starog nije bilo u Crnom sinu. Zapravo nikog poznatog osim barmena prozirnih, vodenih očiju nije bilo u Sinu. Kline koji su nabijali po fliperu znao sam iz viđenja. Kad nisu igrali pili su pivo na klupicama. Jebeni nacisti. Navijači. Što god, mislio sam. Prave se opasni, a pojma nemaju ni o čemu. Opasni su, povremeno podvikujući, udarali po stroju sa slikom žene u visokim petama zaogrnutе premalim leopardovim krznom. Valjda od nekakve bebe-leoparda, pomislio sam.

“Duplo”, rekao sam. Barmen je gurnuo pivo i Badel. “Sebi šta piješ”, rekao sam. Barmen si je natočio pivo, akvarij njegovih očiju poprimio je blagu blijedožutu nijansu. Tada sam, načas, vidio vraga kako piša u plitku zdjelicu lubanje. Nije mi se previše razgovaralo, ali nisam volio piti sam. Tišina i piće ne idu skupa, mislio sam, glava se onda previše čuje, svaka misao u njoj odzvanja preglasno, odbija se poput kuglice flipera o njene stijenke i proizvodi

zaglušujući, rasparen zvuk, kao kad vrhom noža povlačiš po tanjuru, zvuk koji nikom ne treba dok pije, tako sam mislio. Obično je tu bio stari. Malo je govorio, stari, i to je bilo u redu. Fliperaši su mi ozbiljno išli na živce. U nekoliko navrata dugo sam gledao u njihovu smjeru. Barmen je odmahivao rukama; na ekranu nad ogledalom skakale su slike i slike i jedan jedini zvuk. Pio sam u kratkim, nečujnim gutljajima. Jebeni navijači. Idioti.

“Jebeni nacisti”, rekao sam. “Nemaju oni pojma. Nemaju pojma o ničemu.” Na četvrtast podmetač uvozne marke Guinness leglo je novo pivo. Ovaj put domaće marke.

“Klinci”, rekao je, dlanom pobrisao lokvicu koja se stvorila između njega i čaše. “Klinci. Da vide malo krvi pobjegli bi glavom bez obzira. Mamicama.”

I nisam ja nikad, to, nikada suviše. Prije rata provodio sam također mnogo vremena u istom baru, u Crnom sinu, ako se tako nešto o nekom baru ili o bilo čemu još može tvrditi. Barmen je bio neki drugi. Stari je bio isti, samo je tad bio osjetno mlađi. Oni klinci se nisu ni rodili, a ja sam mlatio po razgolićenoj. Dobro sam igrao. Slušao Brejkerse, Azru, Film. I Čorbu, samo to poslije nikome ne bih priznao. Ni u ratu ja nisam suviše, nikada suviše, to. Nisam se gurao naprijed. Ipak sam ubio. Ubio sam ih nekoliko, mislio sam, ali tako da oko te misli ostane nešto slobodnog prostora, da se u nju može uvući nešto drugo. Kratkim rafalima, zaklonjen, izdaleka; tko sam ja bio da preispitujem, tko sam ja bio da prkosim? Ali jednog sam ustrijelio u glavu. I trbuh. Nekoliko puta u trbuh. Iz neposredne blizine, četnika; ja Đerek s kojim je u selo ušla i iz njega izašla noć. Ležao je pod mojim čizmama, ovim čizmama, najboljim koje sam ikad imao, u lokvi krvi i cvilio. Kao monterov rotvajler, mislio sam. Samo bez Đerek, Đerek. I pitao se gdje poslije nestaju mrtvi, da li ih netko pokrije, ili ih raznesu svinje, ili ih podignu južni vjetrovi i onda spuste, jednog po jednog, pred usta gradova i stražnje izlaze restorana. Jebeni četnik, vraćao mi se poslije pred oči u liku onog američkog pjevača što si je, zbog čira u želucu, istu takvu četničku glavu sam sebi prosuo sačmaricom nekoliko godina kasnije.

Klinci su postali glasniji, a moji pogledi duži. Osjećao sam tupe vibracije u plohi šanka i barskoj stolici, svaki put kada bi vani prošao tramvaj. Njegov je zmijski, neopipljivi obris nečujno puzao staklima izloga ispreplićući se s već pomalo oljuštenim slovima, za sobom ostavljajući samo odbačenu košuljicu u oku. Sipila je, još uvijek, sitna kiša i staklom su se meandrirajući slijevali tanki, kužni potočići. Buljio sam u klince za fliperom, u barmena, nijeme poruke na ekranu; u svoj treperav, ne uvijek jasan odraz koji se gubio u igri izvanjskog svjetla. Nisam bio siguran koliko sam piva popio, ali naručio sam još jedno. Barmen je prao čaše, brisao ih, uredno slagao na četvrtastu prljavobijelu plohu. Kada bi

tramvaj, zaustavljajući se, zazvonio, nekako istovremeno zazvečale bi i one čaše. Vibracije, mislio sam. Same vibracije. Ni sam ne znam kada sam zafrljačio polupraznu pivsku čašu prema ćelavim klincima. Ili je bila polupuna. Nisam bio siguran niti jesam li nekog pogodio. Pamtim samo da su se klinci nakon nekog vremena pokupili.

Jedva sam se nekako uspeo uza stepenice, nisam obraćao previše pažnje na puževe. Bilo ih je posvuda, ali pribijavao sam se da u odmorištu ne sretnem one klince, da me ne zateknu ovakvog. Međutim nigdje nisam vidio nikoga. Ni starog, ni montera, niti njegovog psa. Jedino što je pouzdano postojalo bio je onaj ogromni kesten desno od dimnjaka. Smrznuta eksplozija u mom stražnjem dvorištu, crni piktogram zvijeri, a to znači njen potpis.

Drugog jutra budilnik je zvonio čitav sat ranije. Nije to bila budilnikova volja; tako sam ga bio namjestio. Dan ranije zvali su iz biroa, imali su ponudu za mene. Pa sam se odlučio pažljivo, temeljito obrijati, zato sam i navio budilnik ranije. Htio sam ostaviti dojam tog puta, dobar dojam, nikako zapušten. Nisam ja bio mutav; ta me misao iznutra gnječila, kao serija dobrih aperkata, sve više i više kako me je napuštao mamurluk, slike blijedjele i utiskivale se natrag u noćnu maglu. Zvali su, i tko sam ja bio da preispitujem? Jedan poziv menja sve. Iako telefonske govornice nestaju, a ja doma nemam telefon. Nitko više nema telefon, pomislio sam, iako svi stalno zvone, i grad pupa pod svojim svjetlima.

Brijao sam se polako, pazeći da se ne ozlijedim. Otro sam kapljice vode s kapaka i susreo se sa svojom slikom. Pristavio kavu, namazao dvije debele kriške kruha maslacem, posuo ih crvenom paprikom i sve to pojeo. Zrnca paprike s vrhova prstiju sam češući se utrljao u osjetljivu kožu lica i to me trebalo peći, no bio sam već posve otupio.

Sunce je, usprkos jutarnjoj rosi, potjeralo većinu puževa i to mi se nije svidjelo. Staroga nije bilo na vidiku. Lajao je monterov pas, iz drugog dvorišta, svoj *Derek, Derek*, na mene, ali praćke nije bilo pri ruci. Spustio sam se stepenicama, u odmorištu pljunuo na praznu klupu raskoljenih rebara. Jebeni ćelavci, pomislio sam. Pored tramvajske stanice prošao sam a da se nisam zaustavio: pješke sam pošao prema onoj udobnoj, zapravo dosta udobnoj stolici nasuprot ljepuškastoj, zapravo dosta lijepoj službenici biroa. Činilo mi se da mi se lijepo osmjehuje. Prisno. Prisnije no što je potrebno, kako se smješaju tajnice u pornofilmovima prije nego im ga tek tako spiči ogromni, tetovirani šef odjeljenja s kožnom brnjicom, no nisam mogao biti siguran da je sve to zaista tako. Tako nešto premetao sam po glavi probijajući se Petrovom ulicom, gradom koji se poput tepiha s mučnim uzorkom razmatao

pred mojim nogama.

Pet minuta sjedio sam u plastičnoj, crvenoj stolici čekaonice. Čekao sam, što bi drugo radio u čekaonici, mislio sam. Čekao da poznati, metalni glas koji je dolazio s neba, iz zvučnika postavljenog visoko, u svakom slučaju bliže nebu no što sam to bio ja, izgovori moje ime. Nije ga još bio objavio, glas, iako je bilo odavno prošlo osam. U ovoj zemlji samo smrt stiže na vrijeme, mislio sam. To je sasvim u redu, mislio sam – tko sam ja bio da prkosim? I baš u tom trenutku glas se još jednom oglasio, govoreći ovaj put meni. Zvučalo je drugačije nego kod rotvajlera, to Đerek i opet Đerek, no ipak slično, i nije bilo prostora sumnji. Izletio sam iz stolice kao da sam do sada za nju bio protiv volje prilijepljen, a onaj glas mi donio trenutačnu i neočekivanu slobodu no – tko sam ja bio?

Posao koji su nudili mi se svidio; kako je dobro to što ti se neka stvar sviđa a neka ne, kako je sve to uređeno, pomislio sam. Monter plinskih instalacija. Pomislio sam: smiješno. Točno ono što radi onaj iz kuće nasuprot, s izluzane video-vrpce. Onaj nestvarni. Mijenja li to moj odnos prema njegovom psu, utvari koja kao pokvaren stroj reži i reži moje ime? Hoćemo li se sada pozdravljati srdačnije? Zastajati da porazgovaramo o poslu, otići na Badel, ili što već monteru piju, dolje u Sina? Dok sam izlazio glavom su mi se, elektroni u TV katodama, rojila pitanja, takva i slična.

Ušao sam u bar Marinella, naručio pivo domaće marke i Badel konjak. Nikad do tada nisam unutra sjedio, prolazio sam tu dosta često, ali ga nisam primijetio. Unutra nisam vidio nikakvu Marinellu. Posebno su mi se svidjele iz novina izrezane uokvirene slike boksačkih šampiona na zidu nasuprot, njihovi odrazi koji plešu u dugom ogledalu. Tek je bilo prošlo devet, konobar je za šankom čitao tjedni prilog o ribarstvu i lovu. Bila je započela sezona jelena. Dvojica u plavim kombinezonima pili su kavu i nešto s nogu, naslonjeni na pult koji se pružao dužinom izloga.

“Ne može tako”, odmah je rekao jedan. “Ne može. To nikako ne može tako. Nije moj problem, kako god, ali ne tako. Dečki je nemaju, dušu.”

Ja nisam rekao ništa. Dovršio sam svoje piće, ostavio na šanku glatku, tek jednom presavijenu, zamalo novu novčanicu i izašao.

Ponovio sam to toga dana na desetak, dvanaest mjesta. U međuvremenu sam s tramvajske stanice otrgnuo papirić s kreditnom ponudom, zgužvao ga i bacio, stao u ćevabdžinici na uglu da jedem. Nisam volio piti na prazan želudac. Kad bi ga opet napunio mogao sam sve

iznova, koliko god sam htio. Svojim načinom. Posebnim načinom.

Sjene su se stapale s okolnim mrakom, a nebo bilo boje prezrelih šljiva i gadnih modrica kad sam se opet obreo na svom terenu. Stari je već sjedio za šankom i pušio kada sam ušao, Crni sin. Barmen je samo kimnuo. Stari je samo kimnuo. Klinaca nije bilo na vidiku, što je bilo dobro, mislio sam. Nisam imao volje za njih, ne na ovakav dan, mislio sam. Ne dobiva se svaki dan posao. To sam znao. Duplo, naručio sam, sebi i starome. Barmen si je natočio pivo, stišao ton na aparatu u kutu i sjeo; u očima su mu plivale spore, šarene ribice. Okolo On.

“Posao. Jutros sam dobio posao”, rekao sam. Stari je kimnuo. Barmen je približio svoju čašu.

“Ne dobiva se posao danas svaki dan”, rekao je stari. “Ne rastu poslovi na grani. Nije više ko nekad, svakome posao. Sad je: snadi se, druže. Točno to. Nije to bilo nekad. Al još ga ti nisi dobio. Mačak u vreći”, rekao je. Kimnuo je, barmen je preko šanka gurnuo još jednom dva puta duplo. Bilo je još uvijek rano i noć je puzala iz tupe kutije i baklje blistale i tramvaji na stanici stajali često, iz njih su izlazili i ulazili ljudi, gomile ljudi, mislio sam. Mutno sam vidio barmena, starog više uopće nisam vidio. Sirena s njegove podlaktice, krvavim očnjacima, otkidala je sve veće i veće komade s torza zbunjenog asa srce. Vibracije iz stolice su postale neizdržive, kao da sjedim na nekom svrdlu, kao na nekom rodeu, pomislio sam, iako nikada nisam bio na rodeu, a još manje sjeo na svrdlo; barem ne u tom smislu.

Ostavio sam na šanku još jednu novu, ušćuvanu novčanicu i isteturio u umjetno ulično svjetlo. Na stanici se zaustavio tramvaj, i ja sam zastao. Učinilo mi se da sam unutra vidio nekog poznatog, jednog malog s kojim sam bio na Baniji, koji je okolo nosio zgužvano, suho uho za koje je tvrdio da ga je četniku vlastitim zubima odgrizao, on luđak, vampir. Poslije sam čuo da je uho, umotano u sliku Illone Staller, kod nekog našao. Šakom sam zabubnjao po staklu, ali se nitko nije osvrnuo. Gledao sam još neko vrijeme za plavom gusjenicom, promatrao kako nestaje u nevidljivom mraku za prvim uglom, a onda se polako uputio prema stepenicama. Morao sam se pridržavati rukohvata, toliko sam teturio, ali sam pogledom tražio puževe. Uložio sam golemi napor da se odmaknem od ograde, donom naciljam životinju i polako, vrlo polako na nju položim nogu. Na opnu bubnjića lijegao mi je onaj zvuk, uspinjao se odozdo poput mraka koji je pozvan ušao u ovaj grad i ove godine i svi smo bili i jesmo njegove čestice, slobodni anti-fotoni, mrlje sljepila; mrak gnjecav i gluh, sličan otvoru cijevi, podrumu, ili dnu čaše. Osjećao sam se, usprkos svemu, dobro. Danas sam dobio posao. Ne dešava se to svaki dan. Danas sam dobio.

Nešto teško pogodilo me je prvo u bubrege. Prvo u bubrege. Nalik ubodu kakvog golemog

insekta razgrnulo gustu draperiju pred mojim očima i učinilo da se srušim. Zatim se nešto još teže, ako je moglo biti, spustilo na moj potiljak. I onda opet i opet. Jednom sam se rukom još uvijek držao za ogradu sa svoje lijeve strane, desnom sam pokrio lice. Uspio sam, nekako, s vremenom, privući i onu prvu. Osjetio sam kako mi nešto čvrsto lomi zaglavke zglobova, članke prstiju, probija pleteni oklop kože i kostiju i zaustavlja se na mojim zubima. Ne zaustavlja se. Prolazi kroz njih kao kroz snijegom zameten tunel, tek s nešto napora. Zvuk prolaska podsjetio me na nešto, nisam se točno mogao sjetiti što. Pred očima plesala mi je tamna koprena, kao da je neka nevidljiva ruka na sve navukla neke nove, neprozirne i teške zavjese. Slušao sam, nije se čulo ništa. Disanje. Ubrzano i teško disanje. Moje. Njihovo. Nečije. Tijela koja udaraju u tijelo, nijemi huk bujice koja polako, vrlo polako meandrira oko mog lica.

“Idemo”, rekao je netko. “Dosta je.” “Jebi mu majku četničku”, rekao je netko drugi. Jedva sam dolazio do daha.

Čuo sam potmulo, duboko soptanje. Kao da oko mene, u kakvom krugu, stoji čopor krupnih, divljih životinja, pomalo iscrpljenih od lova. Zatim se još nešto teško spustilo na moj obraz. Poput kundaka, mislio sam. Nalik na kakav teški metalni žalac. Više nisam vidio ništa; moje ime je bljedjelo dok od njega nisu ostali samo svjetlaci, odjek i fleke na obzoru. Čuo sam kako svuda oko mene, na tlu, u krošnjama, šušti lišće. Lišće koje će, uskoro, sve biti na tlu, a onda opet u krošnjama.

PIZZA-MAJSTOR KOJI JE U USTIMA NOSIO SMRT ***četiri opisa sobe***

Ti si moj čovjek, Gary, tako je to. S tobom sam u tvojim najintimnijim trenucima, dok šišaš nokte, spavaš, jebeš se s Đurđom, a ipak ne znam gotovo ništa o tebi. Zima je, tek je počela godina, snijeg je zameo Ottawu, nije to Čitluk. Ralice razgrću nanose, trube, sol škripi pod nečijim teškim čizmama. Sve se to mene malo tiče. Nepokretna, prikovana za jednu točku kao osušen, šuplji jelenak za plutenu pozadinu u amaterskoj entomološkoj zbirci koju si jednom odnekud donio, a baš negdje na Božić ju je teniskim reketom rasturio tvoj trogodišnji sin, takva sam. Osuđena na ovaj prostor, ne napuštam tih sedamnaest-osamnaest kvadrata spavaće sobe. Kako znam sve te sitnice? Brojala sam svjećice, između ostalog, eto. I tu sam već odavno.

O sobi, jasno je, mogu reći i koju više. To mi je, da se pohvalim, na neki način i hobi: pronaći što više različitih načina da se precizno opiše ova soba, da je se predstavi onim nekim nepoznatima koji je ne vide. Recimo tako: ja skupljam opise sobe. Počnimo s općim mjestom. Bijelo okrečeni zidovi, tu i tamo posuti flekicama skorene krvi pod lakim krilcima, ako si mlatio po životinjama. Na južnom zidu raspelo; naš gospodin na mukama, sve s trnjem i onim hrđavim čavlima, boli me kad ga gledam. Pod križem grb. Sličan šahovskoj ploči; bijelo polje, crveno polje, bijelo polje, crveno polje, bijelo, crveno, crveno, bijelo, i tako u nedogled, dok se u glavi ne smuti, ili netko njime ne zamahne i označi start, a trke započnu. Ničega drugog nema na tome zidu.

U podnožju istočnog stoji bračni krevet od norvalskog javora prekriven vunanim gunjem. Gunj je ona osobno vezla čitavu jednu hokejašku sezonu, četrnaest puta su joj pritom krvarili vrhovi prstiju. Ti si to brojao kao krv prolivenu za domovinu: smilje na uzorku dobilo je crvene cvjetove, a oblak sitnih, oblaku sličnih ptica crvene oči. Taj zid nosi dvije uokvirene fotografije ljudi za koje vjerujem da su tvoji otac i majka. Ona na kojoj djevojka ledenog pogleda luđački, kao da ga se boji ispustiti, stišće kiticu naknadno bojanog cvijeća nevjerovatno ti nalikuje; kao da ružice stišćeš ti. Pod slikama, čineći s njima svojevrsan trokut (ta je pravilnost prividna), visi plavo-crveno-bijela zastavica nogometnoga kluba "Jadran".

Sjevernu stijenu zauzima veliki dvokrilni prozor kroz koji se, za toplih dana, u sobu uvlače najrazličitiji zvukovi koje predano pratim. To za taj zid smatram najvažnijim, jer ostalo je

bjelina. Čitav zapad, međutim, zakrčio je masivni ormar od punog drva, drva koje ljeti nenormalno zamamno miriše, na neki način erotično, drva čije su površine još blago hrapave, divlje, što samo pojačava dojam erotičnosti. U produžetku ormara stoji pisaći stol zatrpan strojno otipkanim stranicama i novinama različitih jezika i formata, i uz njega jedna uredno podvučena stolica. Nad stolom kalendar s pomičnom kućicom u kojoj polagano već truli prošla, 1989. godina. Stolne lampe trenutno nema, a onu stravu na stropu bilo bi najbolje pokriti kuhinjskom krpom, kao papigu, i to ne samo noću.

U sredini sobe, na četvrtastom tepihu, stojiš ti. Visok i suh, pomalo nalik onom jelenku, u bijeloj košulji, s kravatom, na ramenima jedva primjetni trunci peruti; tjebe ti je još posuto gustom, iako već skoro sijedom kosom. Pred tobom rastvoren kovčeg; pakiraš, negdje putuješ, Gary, i sve je neizvjesno.

Petak popodne je, vani onaj odvratni snijeg. Nad Greyrock Crescentom vise bijeli obrisi mjeseca. Kroz prozor vidim njegovu blijedu aureolu i gledam koliko mogu; znam da će ga sumraku svakoga časa oteti sivi, dosadni oblaci. Ostatak pogleda zastrt je igličastim, tamnozelenim granama otežalima i povinutim od bijelog praha: jal je snijeg, jal je netko od onih tvojih ispraznio aparat za gašenje požara; nema tu labudova. Na grane ponekad ipak slete mršave crne ptice koje mrtvima iz usta ključaju zlatne zube, a živima odnose sapun i pivske čepove. Samo se ružno i nasreću rijetko glasaju. Noći ovdje dolaze ranije, no motorne pile i dalje bruje i pljuju sitne oblačke dima, dima kojega zatim guta onaj veći i teži dim raskoljenih debala, a i taj potom nestaje u već dokraja gustoj noći, noći koja je, čini mi se, također tek dim nekog davno podmetnutog sveopćeg požara.

No dosta o meni, Gary. Svinja si. Ne volim tvoje manire, ne volim kako gestikuliraš dok razgovaraš, dok se ti dernjaš a drugi slušaju; kapljice pljuvačke i bijele pjene koje frcaju na sve strane. "Dragi moj", koje ti ponekad šapnem na uho, ali samo kad predugo gledam *Dallas* i jer znam da me zapravo ne čuješ, posljedica je moje melodramatične prirode, i toga što se nekad i sama osjećam pomalo praseće. Ti si se svinjom proslavio, koliko sam samo puta čula tu priču? Novinski izresci s vašim slikama, tebe i svinje na kulisi učmalog grada, blago žućkasti ili potpuno svijetli, ovisno o kvaliteti papira, neko su vrijeme pokrivali pisaći stol. Ondje su ležali dok tvoj sin nije po njima prolio veliku šalicu kave, natopio ih smeđom tekućinom i popio pljusku. Ne mogu se sjetiti što je to tako važno bilo napisano na svinji.

Soba se, samo spominjem, može promatrati i odozdo. Kao da vlasnik očiju leži metar-dva duboko pod nekom prozirnom zemljom, ili je zmija, ili korijenje. U tom slučaju ona je čitava kvadratni bijeli strop, pravilni četverokut čiji red remete sitni tlocrti nogu kreveta, stola i

stolice, kao i njihove goleme sjene. Slične mrlji na plućima teškog pušača, teškog kao sanduci oružja, Gary, kao ruž na usnama pjevačice s muškim imenom Harry, one daju naslutiti neko zlo. Crni pravokutnik ormara najtamniji je povež na licu bijelog kvadrata; možda upravo onaj za strijeljanje. Križ, grb, fotografije i zastavica, slična kuhanom jeziku, odavde izgledaju tek kao sitni rezovi, nevažni utori u oštrim papirnim stjenkama. Raskošnu poziciju sada zauzima stropno rasvjetno tijelo, ali od njega imam traumu. Toj sam se kolekcionarski vrijednoj perspektivi, međutim, ja sama približila samo jednom: na dan kad sam izgubila svijest, pala i zakotrljala se nakratko čupavim talijanskim tepihom, koji je mirisao po tuzi.

Petak popodne, zubati zimski dan koji polako nestaje. Čak su i zvukovi čizama koje rasterom đonova melju krupnu kamenu sol sve rjeđi, nestvarniji. U rastvoren kovčeg trpaš gaće, čarape, čitave hrpe papira, četiri identične bijele košulje. Zatim još gomilu nečega što ne znam što je, nekoliko fotografija, smeđim selotejpom pažljivo ulijepljene pakete. Pališ cigaretu za cigaretom, nije to dobro, Gary. Dim obavija sobu, kao dekice male pse, mopsove, pudle i pekinezere, lebdi, jedva se pomiče. Njegov miris istiskuje sve druge mirise; i drvo ormara pod njim gubi nešto od svoje fine erotike. Vidim kazaljke budilice koje kopaju debeli trbuh šestice, svežanj ključeva, čokoladicu Snickers; lice spasitelja koje se grči u ružnoj grimasi. U tom bijelom oblaku, ipak, ono izgleda nekako meko, daleko i potpuno nestvarno, što mu izvrsno pristaje.

Sobu je moguće zamisliti i kao akvarij. Zrak koji je od vrha do dna ispunjava nešto je tvarniji, istovremeno gušći i rjeđi; kao da je sve, i ljudi i pojave i predmeti, potopljeno u sodi. Nalik ostacima nekog nedavnog, gadno fatalnog brodoloma, prostorom plutaju podbuhli komadi namještaja, Krist naš gospodin na svojoj surf-dasci i strojno otipkani papiri, a umjesto riba njome plivate vi; dvije velike i nekoliko malenih ribica. Ja sâma tada najčešće gledam u Isusa, u grč na njegovu licu koji ne može odagnati ni radost mjehurića koji se sami od sebe uspinju k nebu. Gledam jer se pripremam na bol koja, vjerujem, svakako dolazi. Ako se nekim slučajem upale svjetla noć se u vodi doima zvjezdanom, a ribari u punom poslu. Jedna od riba koje plutaju sobom veća je i proždrljivija od drugih, i pitanje je kako će ova prispodoba završiti. Ta veća riba si, jasno je, ti.

Nego reci mi, Gary, ribo, što su to točno hrvatožderi, to sam oduvijek željela znati? Šapni mi. Toliko često ih spominješ da se ponekad bojim osvrnuti, čini mi se kao da dolaze odasvud, iskaču iz zidnih ormara i voćnih jogurta, iz paketića čaja. Zamišljam ih kao langolijere iz onog filma. Više šum i strepnju nego nešto što se može ščepati za vrat, nešto što proždire

prošlost u svakom slučaju; kao langolijere, aha, samo strašnije. A vani snijeg, strah koji je zameo Ottawu, nad Greyrock Crescentom nema više nikakvog svjetla. Koluti dima nad tvojim tjemenom, Garry, nad njima žbuka, i zatim nebo. S vremena na vrijeme nervozno otresaš glavom, tvoje mršavo tijelo po zidovima i podu baca strašne, duguljaste sjene, čini se da vas je više od jednog, barem nekoliko. Negdje putuješ, Gary, ideš na dalek put, i sve je neizvjesno – tko su ti, Gary, reci mi; zašto šutiš? Pahulje peruti s tvojih ramena nečujno sustižu tlo, kao da se snijeg preselio unutra, i učini mi se načas da me šćepala tuga. No bit će ipak da je u pitanju Dallas – to, ili su ipak labudovi.

Soba se, najkraće, može opisati kao svinjac.

U svjetlu Miss groznih lusteri 1990., svjetlu koje će nekom milošću jednom ipak utrnuti, u lokvi dima, kao u trebinjskom disku, gotovo si završio s pakiranjem; prizor je pomalo iscrpljen. Ništa se više ne čuje iz vana. Košulje su, tiho, legle jedna na drugu. Čizme su iščezle, njihovi vlasnici čuče u toplim sobama ili mijenjaju TV-programe, kroz prozor se nazire samo bjelinom poškropljen mrak, tu i tamo zabljesne udaljen far. Svi drugi mirisi povukli su se pred žutim nikotinskim zidom. Ti putuješ, ja ostajem, sama, ovdje gdje jesam. Ja, ormarska dunja. Miris zavičaja, duh domovine.

LJUBAV POSLIJE

Prodao sam ga. Da, prodao sam ga. Prodao sam svoje tijelo; što me sad tako gledate? Ne. Ne medicinskom institutu. Ni fakultetu. Ni debelim, ružnim ženama. Ipak, prodao sam ga. Trebala mi je lova. Dobro, nije mi baš *toliko* trebala lova. Lažem. Nije mi uopće trebala. Jednostavno, tako je ispalo. Bilo je tu, možda, i solidarnosti. Čiste, iskrene solidarnosti. Ljudske. S ljudima. Možda je bila riječ o beskrajnom poštovanju spram ljubavi, nečem što sam u to vrijeme gajio. Svačijem pravu na ljubav, i još neke stvari, na primjer, pravu na posjedovanje barem jednog ispravnog Maserovog električnog brijача po glavi stanovnika. I da, to da se Elfi Princ ne pojavljuje na tvojim vratima kad god se sjeti, da spomenem samo dvije. Svemu u što sad više ne vjerujem.

Ovako je, otprilike, bilo. Nemam namjeru komplicirati; čisto i jednostavno. Ovi zapisi jednom bi, ako oni nevidljivi *oni* uspiju u svojoj namjeri, mogli poslužiti kao dokazi. Možda je zato, zavaljen u naslonjaču s mojitom pod miškom, najbolje sve ovo shvatiti kao ispovijest. Kao priču koja još nije završila; *work in progress*. Svakako poučnu priču.

O pričama, i općenito, znam ponešto. Zbog toga što sam pisac. To mi je posao. Tako zarađujem za život. Pričama. Najčešće, doduše, izmišljenim. S nešto više ornamenata, s dužim rečenicama, metaforama, s *dobrim stilom*. E pa, ova je prava. Od glave do repa prava. Prava koliko samo nešto što ti radi o glavi to može biti, što god o tome mislio znam-sve-o-pričama Elfi Princ. Zbog toga sam i zaglavio u svemu ovome. Zbog pisanja. Ranije nikada nisam putovao. Onda sam počeo. Zbog knjiga i svega toga. No dobro, nisam baš zbog *toga* zaglavio u svemu ovome, to je bio samo konkretan povod onom što, bez imalo fikcije i grižnje savjesti, mogu nazvati svojim sadašnjim stanjem, ali tu smo gdje jesmo. Možda bi da ja igrom slučaja nisam pošao k njima, oni došli k meni? Sigurno da bi došli. Ta to je ljubav. Zapravo, to je požuda. A te su stvari beskrajno i nadasve blisko povezane.

A što je spomenutoj situaciji uzrok? Šik, gotovo da se bojim reći. Malo tko će mi vjerovati, jasno, moje zanimanje, ali ja moram, već sam rekao, računati na potencijalno dokazni karakter ovih zapisa. Uopće mi se ne sviđa ta varijanta. Ne sviđa mi se, ali mi godi izostanak one ranije spomenute grižnje, pritiska izmišljotine, falsifikata koji me oduvijek progonio svim segmentima moga upornog fikcijskog rada, a i općenito; inje i prašina.

Počelo je na internetu. Kao i većina stvari u mom životu u posljednjih deset godina, počelo je

na internetu. Otkako sam počeo opsesivno, manijakalno pisati, u furioznom tempu, u gaćama i havajskoj košulji izbacivati stranice i stranice hladnog i urednog teksta, sve sam manje napuštao kuću. Pizzu s feferonima i vrhnjem i Mexican chili sauce naručivao sam telefonom iz Mikijevih svjetskih specijaliteta. Naručivao sam i prijatelje. Urednik Elfi Princ dolazio je po svojoj volji.

“Pretvorit ćeš se u kućnog miša”, govorili su mi. “Nadebljat ćeš se, na kraju će te vatrogasci morati iznutra iznijeti. Ucrvat ćeš se”, govorili su.

Uistinu, bio sam nabio ponešto kila, ali ne suviše. Prije sam bio užasno mršav. Ovo sada je, mogli bi reći, *normalno*. To je moje prirodno stanje: ja sam vitak tip. Još bih, mislio sam, mogao naći djevojku. *Pravu* djevojku. Usprkos pomalo rošavom tenu i činjenici da mi je na tjeme sletjela jedva primjetna rupica izgledao sam sasvim pristojno. Kada bi moje tijelo za tako nečim imalo potrebu. Ono drugo pokrivao je Internet: kad nisam pisao, vrijeme sam provodio uglavnom na forumima i chatovima. Imao sam, zapravo, više djevojaka no ikad, uz mali žanrovski problem: ponekad nije bilo lako odrediti gdje, u beskrajnim i neopipljivim, no sasvim realnim prostorima cyber-spacea počinje a gdje završava fikcija. Drugim riječima: što je od svega toga stvarno? To *sve to* odvija se na više kontinenata, *all across the USA; back to USSR*. U isto vrijeme. I nisu jedna za drugu znale; sve do jednog predugog dana, njegove preduge noći, kad sam pobrkao dva nadimka i revijalno se odao. Tada me Kuja35 napustila. Nisam je, uz sva moja duga i dirljiva zaklinjanja, uspio privoljeti da se ponovno javi. I to me slomilo. Od svega toga sam pomalo ludio. Ali, shvatite, dotad sam živio san. San svakog za vlastiti posao čvrsto vezanoga muškarca.

Uglavnom, otprilike tada je počelo: kad je Kuja35 saznala za Tikvicu, podigla svoje virtualno sidro i nestala. Elfi Princ se bojao za mene; ja sam mu bio zlatna koka, a depra nije dobro išla tih dana. Prošle su zlatne osamdesete. Nije mu trebao depresivan autor. Virtualno depresivan? Šik, sasvim stvarno. Pa sam poslušao njegov recept za povratak u dobre stare: “Piši”, rekao je. “To ti najbolje ide. Daj nešto novo, odmakni se. Pusti da *sve ide svojim tokom*. A onda ti organiziramo turneju za prošle naslove. Europsku. Stari Elfi prodao prava za Nizozemsku i Francusku. *Muy bien* Elfi!”

I pisao sam, što drugo? Tema nije nedostajalo. Teme, mislio sam, a četverotaktna melodija koja se u početku bezinteresno širila sobom bila je već posve na mojoj strani, rastu na svakom drvu. Samo što to rijetko tko i primjećuje. Zašto bi ljudi, mislio sam, uopće obraćali pažnju na sve što visi s drveća posijanog uz ceste kojima jure crveni i plavi automobili, traktori i sportski motori, dok se na šasije spušta proljetni sumrak? Sve da ih je i volja,

projekt bi propao na socijalu: netko bi prije ili kasnije shvatio da se broj istegnutih vratova godišnje toliko povećao da je potrebno podići poreze; a na to biračko tijelo ni u snu ne bi pristalo. Osim toga, htio sam nešto novo. Nešto zaista novo, a bio sam sasvim svjestan da ništa na ovom svijetu više ne može biti novo, inje i prašina. Pa tako i u literaturi – s tim da je i to već izlizano. U tom svjetlu izabrao sam *nešto provokativno*.

“To!” rekao je Elfi i poskočio na onim svojim smiješnim prekratkim nogama. “Sve ih naguzi! Politika? Prelaka meta! Ali danas dobro idu političari! Kriminal? Organizirani kriminal. Korupcija. To je ionako sve isto. I možda da bude... da nije dosadno? Što bi ti falilo da napišeš jedan dobar, *muy bien* politički triler, a? Nešto brzo? Što bi falilo?”

Baš ništa, osim što sam ja po svaku cijenu htio reći nešto o ljubavi, u onom *najprozaičnijem* smislu. Moguće da sam smatrao da me tolika nedokučivost, u kombinaciji sa stvaranjem potpuno novog svijeta, na neki čudan način dovodi bliže bogu; tipu koji noću šapuće u onu rupicu na mom tjemenu.

“Onda provokativna ljubav”, mudro je rezonirao Elfi. “Pederi. Pedofilija. Nešto zajebano”, rekao je.

Na sve sam samo odmahnuo pitajući se hoće li ikad ubosti ono *pravo*. Ono što mi se, poput Misericordie koja se pomalo ljušti, samo u obrnutom smjeru, pred očima sklapalo od samog početka; samo što je sve skupa mnogo više nalikovalo dječjoj slagalici nego bilo kojoj freski koju sam dotada vidio, ljuštila se ona ili ne.

“Nekrofilija!” povikao je poskakujući u mjestu Elfi. “Provokativno. Ljubavno. Pohotno. Eros, Tanatos, sve!”

Zagrizao sam snažnije u čep plavog pera koje sam čitavo vrijeme sisao i strašno polagano kimnuo, pruživši ruku koju sam prethodno, da on ne vidi, nekoliko puta dlanom protrljao unutarnjom stranom gaća. Tek ju je ovlaš stisnuo, pridignuvši se da iz zdjele na stolu dohvati smokvama punjeni keks. Jednim potezom, u jednom komadu strpao ga je u usta. Šik; da sam stoput nekrofil i stoput peder ne bih mogao zamisliti da ležim uz njega, tada sam pomislio. Da imam išta takvoga s njim. Ne s tim razmočenim, slijepljenim mrvicama smokinog keksa u kutu usana Elfija Princa, pomislio sam i dlanove otro o nježni cvat orhideje na mojoj crvenoj havajskoj košulji.

O svemu tome nisam previše znao. Kao ni o čerupanju pilića, Otto-motorima, tibetanskim pogrebnim običajima, Brahmsu, geografskom položaju vanjskih Hebrida, onome ljudskom, suviše ljudskom i još nekim stvarima. Mislim, nisam imao nikakvog iskustva; za pisanje je, ipak, potrebno *neko iskustvo*. Lažem. Za pisanje nije potrebno ništa. Ništa što si ne bi mogao priuštiti bilo tko. Osim vremena. I nešto osnovnih informacija. Vremena sam imao dosta. Informacije je imao internet.

O onome što sam od početka želio znati međutim nisam našao ništa. Ni slova o biti te ljubavi. Ništa o požudi, strasti: svemu onome što je taj darmar s leševima činilo ljudskim i bliskim. Tu sam na scenu stupao ja. Ljubav je po tko zna koji put imala doći iz fikcije; iz mog osvetničkog, pravednog pera. Uz mali problem. Nikako, naime, s obzirom na razdoblja povremene i nepredvidive mentalne nestabilnosti uzrokovane događajima koji jesu ili će tek biti opisani, u paketu s usputnim konzumiranjem značajnih količina najbolje Hawaniian Haze, nisam mogao utvrditi jesam li pouzdan ili nepouzdan pripovjedač, drugim riječima – treba li mi čitatelj vjerovati; trebam li vjerovati sebi?

Jedna me poveznica ipak privukla više no druge. Na crno uokvirenoj stranici s rokoko križem i grančicom palme koja je svemu davala pomalo tropski štih pisalo je:

Udruga građana Ljubav poslije utemeljena je 2006. godine, u skladu sa zakonom o građanskim i civilnim udrugama kraljevine Nizozemske. Jedini zajednički nazivnik naših članova čvrsto je uvjerenje da ljubav ne prestaje s prestankom fizikalnih funkcija organizma – svega onoga što, kolokvijalno, nazivamo životom. Ona, za dobar dio nas, tek tada počinje. Pravo na ljubav imaju svi, jer ljubav je sve. Prestanak života ne znači prestanak ljubavi. Za nas on je tek dok s kojeg kreće njezina plovidba – njezin pravi početak!

Sve me to na neki način pogodilo. Od svog tog praznoga prostora, od svih tih nevidljivih mrežnih odnosa valjda sam postao pomalo melodramatski tip. A u tom kratkom napisu našao sam sve što sam tražio. Simpatiju. Suosjećanje. Sućut. I ljubav. Ljubav i njezin mukli izostanak. Osim toga, grižnja savjesti je u potpunosti izostala: sve je, očito, bilo tako dirljivo stvarno.

Pod mutnom i ispočetka nejasnom egidom 'Obrazac' pronašao sam otvoreni poziv ljudima dobre volje da uz malu, *simboličnu novčanu kompenzaciju*, svoje dosadne lešine ustupe na

raspolaganje udruzi i njenim članovima. Zauzvrat nudio se nastavak ljubavi. *Ljubav prisna i predana*. Sve što većina tih još toplih trupala za života nisu i neće imati prilike iskusiti. Nisam dvoumio: nekoliko klikova dok vani blješte Billa reklame i tutnje upaljeni motori i samo je ostatak moga života, njegova ogromna i uvijek zastrašujuća nepredvidljivost, stajala između mene i ljubavi. Beskrajne, tihe i tuđe ljubavi. Ljubavi poslije.

I, što se desilo poslije?

Prvo se zbila knjiga. Tek su bili počeli šumski požari i era sladoleda od kupina kad sam poštom primio po tri lijepo uvezana primjerka nizozemskih izdanja svoje nedovršene Trilogije. Masnim slovima otisnuto, na vrhu ružom i šafranom ornamentiranih korica nalazilo se moje ime, a pod njim naslovi, *List lijeske* i *Dnevnik lovca na sjemenke* – na *flamanskom*. Uživao sam u knjigama. Mirisao ih. Volio. Knjige koje nemaju bilo, čiji je puls ravan kao Kristov u striptiz-baru. Knjige koje se, barem jednako koliko u procesu čitanja, voli na njihovu kraju.

“Kritika je na koljenima, *bien*”, Elfi je rekao niti četiri mjeseca kasnije. Smokvin keks je drobio među prstima i mrvice su, sasvim hladne, pronalazile svoj put do čistog, čupavog tepiha talijanske proizvodnje. Zatim su u njemu nestajale.

“To je to”, rekao je. “Prva naklada je skoro planula. Past će valjda i neke nagrade. Sutra stiže prvi veliki intervju, za tri tjedna krećeš: Amsterdam, Rotterdam, Haag. Utrecht. Nekoliko dana u Delftu, vrijeme za odmor i razonodu! *Muy bien!*”

Nisam bio siguran što da mislim o svemu, pa sam uglavnom samo gledao. Vidio sam plakate s pjevačima zgrčenih lica, Joshua kaktuse koji se protežu k nebu, odsjaj podnevnog sunca na hrpi plastičnog tupperware posuđa. Nisam želio napuštati kuću. Mijenjati mukotrpno stečene navike. Fotelja, koja se slaže s tepihom. Internet. Kombi dostave koji ne gasi motor nego bruji pod prozorom, a onda zvuk zvona. Istovremeno, htio sam iskusiti nešto novo. Nešto o čemu bih pisao. Šik, nešto stvarno. I još nešto. Još jedna stvar me svemu privukla. Bio sam na neki način okorjeli vjernik, okorjeli ljubitelj Boga. Nekada, prije pisanja, dok sam još vodio nešto što se moglo nazvati brzim životom, bio sam *zaista* fan. I nije, postao sam toga odjednom svjestan, bilo nikakve šanse da ne probam. Bez obzira na glasove koji su odasvud stizali o teškom karakteru Boga koji je u meni odavno i nikad do kraja umro, nije bilo šanse da ne probam pomislio sam, no nije bilo nikoga kome bih tako nešto i rekao.

“Zanimanje?” na skoro savršenom engleskom pitao je granični policajac na aerodromu Schiphol; mravinjaku nekakve ratoborne mravlje vrste u kojem je netko upravo detonirao bombicu.

“I, nosite li nešto sa sobom; alkohol, cigarete, mliječne prerađevine?”

“Pisac”, odgovorio sam. “Ne nosim ništa. Pisaći stroj. Električni.”

“Bili ste mi odnekud poznati”, rekao je. Promatrao je u jednom trenutku mene, u drugom moje ime na prvoj stranici pasoša u futrolu od crne brušene kože, s kitnjastim slovima na trideset osam jezika utisnutim natpisom *Sretan put*.

“Električni?” pitao je. “Mislio sam da ih više ne proizvode. Bit će da sam vas vidio u novinama. Aha, u novinama.”

Osmjehnuo se pokazujući sjajan niz zlatnih zuba, glasnice koje su bile na mjestu, crni otvor tunela jednaka i još nekoliko stvari za koje nisam mogao precizno reći što su. Učinilo mi se da mi je namignuo. Šik, bio sam privlačan, no ne toliko. Bilo mi je drago što sam lagao oko pisaćeg stroja. Takve, zaista, više ne proizvode.

Do hotela sam bio prevezen; s one strane stakla grad je puhao dugu i toplu jazz-frazu. Tip u odijelu i tamnim naočalama kroz koje se nisu mogle niti nazrijeti oči stajao je na izlazu držeći tablicu s mojim imenom. Kao paket, pomislio sam. Bez da sam, ruku na srce, išta u vezi s prijevozom paketa znao. Zavalio sam se udobno u stražnje sjedište, i nestao.

Već u idućem času prijavljivao sam se na recepciji sasvim dobrog Lloyd, Renaissance, Grand and Sons hotela. Te večeri nisam imao obaveza i htio sam da tako ostane. Bio bih izašao jedino ako bih ondje vani, među ljudima u lakim košuljama i mašinama koje se trljaju jedna o drugu bezočno predući, mogao svojim ušima čuti kako na istom mjestu, u isto vrijeme, otkucava nekoliko različitih satova. No vrijeme je bilo na mojoj strani te je ostalo jedno jedino. Ja sam, također jedan jedini, iako smo svi katkada mnogi, zasjeo u golemu kožnu fotelju, hladnu i crnu. Vrščima prstiju izuo sam hladne i crne cipele i otvorio laptop, hladan i crn.

Pio sam liker od ruže na račun kuće koji je donio carski pingvin s manšetama trgovačke mornarice i zapisivao što je trebalo. Onaj projekt o tamnoj ljubavi, tako sam joj tada već unutar sebe šaputao, toliko me bio zaokupio da sam na neko vrijeme posve zanemario trilogiju. *Drugi dnevnik* napustio sam nakon četvrtog poglavlja prepustivši se posve rukopisu

koji je stihijski rastao. Vani, za dvostrukim staklom velikog prozora kroz koji je stizao koktel dvostruko prelomljenog uličnog svjetla, grad je nudio svoje glasno i ljepljivo prisustvo. Turiste. Kurve. Agente. One nepoznate, naizgled sasvim obične ljude; članove udruge kojoj sam ostavio svoje ostatke. Ta me misao na neki neobičan način uzbuđivala, penjala se poput ledene zmijske uz kičmu, vrat, ravno do mozga. Toliko je odgođene ljubavi negdje u prikrajku čekalo da se desi; da se moj život, moje vitalne funkcije, formalno, ugase. Vani se zbivao život. Kao, uostalom, i negdje duboko u meni. U sve to brujanje uklapao sam se kao Bernhard u Društvo hrvatskih književnika, ali sam inzistirao: na LCD-zaslonu u apartmanskoj sobi hotela Lloyd, Renaissance, Grand and Sons preda mnom je bujao rukopis i u njemu ljubav bijesna i potpuna: ljubav poslije. Točno tako odlučio sam nasloviti umalo zgotovljeni tekst.

Urednici. Novinari. Agenti. Vani nisu cvjetale tikve, vjetar je raznio pelud gorućim zrakom; ljeto melje i pljučka i gazi. Hala obložena zapadnoafričkom ornamentikom, slikama ožiljaka, probušenih ušiju i jezika ispunjena do posljednjeg mjesta. Mikrofoni, kamere, svjetla. U pozadini zvuk tam-tam bubnjeva, kulisa slatko-kisele noći nekako nagurane u sobu. Nisam imao pojma kako se sve to desilo. Vjerovao sam u to što radim, sve je čitavo vrijeme bilo na onaj pravi način uznemirujuće, ali nisam mislio da se to nekoga zapravo tiče. I odakle sada ti ljudi, pomislio sam. Koji je svima kurac, pomislio sam. Sve to sam mislio dok sam pred ogledalom u luksuznom WC-u veličine Bob Geldofovog srca u restoranu Pasta e Basta vodom iz slavine moćio kosu i pokušavao sabrati misli. Ondje su me držale dvije stvari; naprosto *sjajna* torta od oraha koju nisam bio do kraja pojeo i Bog koji, znao sam, živi u Utrechtu. Zaista sam želio vidjeti mrtvog Boga. Vjerovao sam da će kroz njega u mene ući nešto od onog starog života. Poput privatne, samome sebi poslane razglednice, tako sam pomislio, a onaj drugi bog mi je, kroz rupicu na mom tjemenu, nježno šapnuo: "Da."

"Vraćam se za nekoliko minuta", rekao sam u uho svom agentu. "Ne, ne. Sve je u savršenom redu, super." U prostoriji za sobom ostavio sam neon, broševe s pilećim perima i lažnim kamenjem i barem dvije-tri nikad do kraja ispričane *totalno vruće* priče.

Parkiralište je bilo puno, kolnik taman i slabo osvijetljen. U grmlju šuškanje ptica, rad sitnih pandži koje čekaju, zrak tek nešto hladniji. Sjedeći na nogostupu buljio sam u svoje sklopljene dlanove, ali nisam imao pojma što je u njima zapisano. Kakva onda korist od dlanova, kad su nečitki, pomislio sam. Ili sam ja možda nepismen, pomislio sam. Nepoznat glas zazvao mi je ime. Ugledao sam krupnog muškarca u tamnom odijelu i brzo ustao.

Ponovio je ime, a ja sam kimnuo. Raf, rekao je, iz policije, rekao je, neka izvolim s njim do vozila, rekao je pokazujući ogromni Chevyjev džip.

Zatim je počeo bilježiti. Visina. Težina. Broj cipela i boja očiju. O cipelama sam bezočno lagao. Kako su pitanja postajala sve neobičnija moja paranoja je rasla, pripremala se da, nalik tropskome leptiru, napusti svoju gusjenicu i ode. U automobilu, na stražnjem sjedištu, sjedio je još jedan takav, možda Ties, možda Tjaard. Stakla su bila zatamnjena, ali napola spuštена. U donjoj polovini nazirao sam vlastiti odraz. Postajao sam sve nervozniji; kakva je to policija, mislio sam, nema nikakve šanse, ako je to policija ja sam belgijska kraljica, pomislio sam.

“Izvolite sjesti”, sporo je rekao Raf i malim prstom s predugim noktom pokazao na suvozačevo sjedište.

“Jesi li možda član neke udruge ili društva?” dometnuo je Ties, možda Tjaard s onog stražnjeg.

Tad sam izgubio pribranost, šmugnuo i počeo manijački trčati prema osvijetljenim vratima restorana. Raf je za mnom pružio ruke, okrznuo me, no u trenutku se predomislio, uskočio u Chevy i odveo velikom brzinom. Još neko vrijeme, s radija negdje zvonio je uvodni rif *Satisfactiona*, proveo sam u nužniku pokušavajući sabrati misli. Vratio sam se za stol, naručio dupli pastis, i odlučio nikome ne reći ništa. Zatim je sve bilo gotovo: sručio sam se na zadnje sjedište i načas sklopio oči.

Božju adresu dobio sam nekoliko dana prije polaska od prodavača životnog osiguranja kepeca Mateja Mejca, nekad basista u Sretnim stršljenima, psychobilly kvartetu koji je sredinom osamdesetih žario i palio po underground plesnjacima, pa i pokojoj liberalnijoj terasi. Sunce je bilo tek izronilo iz tamne omotnice i zrak bio ugodno hladak, spreman da useli u sve šupljine kad sam stigao u Utrecht. Nisam bio siguran slijede li me. Pretpostavljao sam, ipak, da mi još nisu ušli u trag. Jer da jesu više ne bi riskirali, jednostavno bi me pokupili i odveli. Ili me, još jednostavnije, srušili Chevyjem i na mjestu ubili. Moje tijelo, prašina, poslije moje fizičke smrti sasvim će legalno pripasti njima. Točno to dokazivala je donorska kartica koju sam nosio u novčaniku, u džepu košulje, tik ispod srca. Noktima sam razdvojio zaštitnu plastiku, iscijepao karticu na sitne komadiće i ostatke bacio u taman kanalizacijski šaht; otvor u rebrima mrtve gradske životinje.

Pred božjom kućom na trenutak sam zastao; šik, bio sam nervozan. Podšišana šugava živica. Poštanski sandučić. Travnjak. Samo još jedna kuća u nizu, ni po čemu zapravo posebna. Nikakvih truba. Anđela. Sve sa svojim originalnim spolom, osim jedne babe koja je nekada bila kapetan duge plovidbe. Samo što je u kući živio Bog. Odbjegli Bog. Ostarjeli, potpuno ludi Bog koji je abdicirao, povukao se i za sobom ostavio prazninu. Ali razglednice iz djetinjstva ne lažu. Ne one ispisane vlastitom rukom pomislio sam, siguran da ću ruku već u idućem času spustiti na okruglo, bijelo zvono.

I desilo se: zvono je odgovorilo reskim zvukom. Nimalo nalik crkvenom, pomislio sam. Nekoliko je trenutaka prošlo dok se vrata nisu otvorila, vjetar je vio orhideje na mojim prsima. Zvijer je nevidljiva, pomislio sam. Sekunde sam ispunio intenzivnim razmišljanjem o kraju vlastite priče, sunce je sve više nalikovalo dijetnom krekeru. Lažem. Sve te duge trenutke nisam razmišljao ni o čemu.

“Zdravo”, rekao sam. “Ja bih trebao Branimira.”

Ružna žena u Levis 503 košulji reče da Johnny ne prima posjete. Ne iz *tih krajeva*. Može prenijeti poruku. Pozdrave. Kako se zovem, pitala je. Rekao sam joj ime. Štošta sam rekao. Osim toga hitno sam trebao sklonište. Trebao sam konkretnu Božju pomoć da me zaštiti od vlastita grijeha, od tuđe ljubavi; trebao sam njegovu pomoć i na tom sam inzistirao toliko da se Bog, kao fantom slobode, pojavio na ulaznim vratima.

“Šta sad ti oćeš?” pitao je. “Ako je Azra možeš odma da se okreneš i odeš. Ja sam Azra.”

Objasnio sam mu. Pomalo začuđen izostankom posljedica slušanja njegova glasa, nadugo i naširoko sam mu objasnio. Nije mi vjerovao. Ni jedne jedine riječi. Ali znao je moje ime. Od nekog filologa iz Pirota koji je, zbog staljinističke tetke, emigrirao krajem četrdesetih godina i *sjajno* govorio bugarski dobio je moje knjige, i volio ih je; šik, tako je rekao. A i sve skupa mu se nekako svidjelo. Priča. Moja priča. Potpuni izostanak fikcije.

Tako već četvrti dan, kao u kakvoj pljesnivoj kutiji, u gaćama s uzorkom televizijskog snijega i božjoj košulji čučim u ovoj podrumskoj sobi i u praznoj konzervi kompota promatram odraz svog blago rošavog lica. Ugodnije se, pomalo paradoksalno, osjećam ovdje; pod svom tom zemljom. Ili, možda, nikakvog paradoksa u svemu nema. Ta bi mi je duga ljubav, da se desila, ako se desi, vjerojatno zauvijek uskratila, to tiho i mirno susjedstvo zemlje. Situacija je, čini se, kakva i treba biti. Ja sam tu dolje. Gore nad glavom je Bog. Bivši, no to sada nije

važno. Okolo su hrđavi čepovi, plinske cijevi, ostatci antičkih gradova, kosti ilegalno i pod okriljem noći pokopanih kućnih životinja; sve samo ne bi li se izbjegli porezi. I Elfi Princ (koji je jednu od svojih prugastih košulja, kladim se, za ovu priliku na nekoliko dana unaprijed zamijenio *strašno elegantnom* od crne svile) sasvim je pristojno udaljen. Pišem. Ostavljam za sobom istovremeno priču i dokaze. Ili pred sobom, ako je tako nešto uopće moguće. Ne mogu, naime, samome sebi jamčiti da ću ostati skriven. Bog ponekad siđe, pa dugo razgovaramo. Uglavnom o literaturi. Nogometu. Video-igrama. Nosi mi sendviče. Ručak. Isječke iz dnevnih novina koji se bave mojim misterioznim nestankom. Ja se uglavnom ne penjem gore. Sve, i ove stranice, ispisujem rukom. Polako zaboravljam internet. Sve suviše, iz sata u sat, zaboravljam. Polako postajem dio tog mikrokozmosa, stabla svijeta koje je postalo kućom svijeta, sa svime što svijetu pripada. Osim ljubavi. Ljubavi koja je iščezla mojim bijegom. Ljubavi koju čekam. Pouzdan ili ne, za sobom ostavljam priču. Pred sobom ostavljam priču, prostor mogućnosti, nešto samo po sebi stvarno. Teško je reći. Zato sve rjeđe govorim. Vrijeme priče gotovo se poklopilo s onim na mojem mehaničkom, ručnome satu. Ipak ostavljam dokaze. Ako me pronađu. Ako probiju tampon-zonu, liniju obrane Boga; ako se, ipak, na kraju dogodi ljubav. Ako se bilo što desi.

PLIJESAN

Sloboda, sve u svemu, ne znači ništa. Jedino korisno što Tiš Petar iz te spoznaje može izvući jest da sve slobodi suprotno zbog toga nije ništa manje mučno. Malo ga dijeli od zaključka da se mnoge stvari, po svemu sudeći većina njih, mogu promatrati na isti način. Možda čak da je moguće predložiti opći zakon: većina apstraktnih koncepata ne znači zapravo ništa. Odnosi se to tako na sjećanje i zaborav, lijepo i ružno, dobro i zlo pa i, zašto ne, živo i mrtvo. O tome ili o nečem sličnom razmišljao je ulazeći u dizalo koje će ga, brzinom koja se daje sasvim precizno ustanoviti, odvesti prema dnu.

Kiša je odjednom prerasla u krupan i dugotrajan grad onog dana kad mu je – ispričao mi je to, kao i sve što slijedi, neobično iscrpno i staloženo dok sam nešto skicirao na poledini sudskoga spisa – u visokoj zgradi s dizalom iznenada uručen otkaz. U zgradi se nalazi ured. Pripada osiguravajućem društvu u kojem je Tiš Petar osamnaest godina radio kao vještak za automobilske nesreće, za automobile koje njegovim gradom, širokim ulicama kojima vjetar šutira konzerve i u uši prolaznika šapuće datume tuđih smrti, voze neki udaljeni i sitni ljudi. Sreća i nesreća, pomislio je ulazeći, također su samo dobro smišljene maske za istu igru – prije ili kasnije ostanu samo muka. Sve se to mišljenje događa u isto vrijeme: još je vani sve bubnjalo i odzvanjalo kad se na njegov stol sasvim lako, gotovo nečujno, iz neke druge visine, spustila bijela kuverta s rješenjem. No bilo je to prije nešto više od četiri mjeseca, posljedice one tuče već se odavno nisu nazirale. Tek nekoliko sitnih i nepravilnih rupa u rebrastoj, plastičnoj nadstrešnici, kao da je nepoznat netko u napadu bijesa ili pravednog ludila sve skupa zasuo sitnom sačmom, svjedočilo je da se nešto zaista desilo.

Tako i toga dana. Još jednog koji je, također, prošao, kao što stvari prolaze, kreću se, gipko, kao moćni Mercedesi i meki Opeli, ostavljaju za sobom samo vjetar i oblake olovnih plinova, tragove prisustva koje blijedi i blijedi: prolazak, također, ne znači ništa. Dana vlažnog i nekako iznutra hladnog, više po osjećaju, po finom nemiru dlačica na koži otkrivenih ruku nego po termometru, grdosiji na zgradi Komande čije su crvene neonske brojke cijelog dana pokazivale temperaturu sobe; točno polovinu tjelesne temperature najobičnijeg, sve u svemu zdravoga čovjeka. One sobe u kojoj žive, jedne od triju soba u kući, ne računajući kuhinju, kupaoonicu i nisku, od cigle i dugih dasaka sklepanu ostavu ispod stepeništa koje vodi na kat. Mreže koje su ondje ostavili paukovi premalih tijela, zastave mrtve, izgubljene zemlje, nisu ga se previše ticale. Čak je i ona za njih očito gubila interes. Ona je bila Tierra Fria, njegova prva i jedina žena, koju je od milja zvao Tereza, i kuhala je najbolju juhu od kokošnjih srca

koju je Tiš Petar ikada kušao. Rođena u proljeće, vjerovala je da su ona i priroda na istoj strani. S vremena na vrijeme pjevala je stoga vlastite melankolične skladbe i zviždala poznate melodije kućnome bilju, no ono nije pokazivalo interes; niti je raskošnije cvalo niti je brže venulo. A jedan od razloga opadanju njezina interesa dade se svesti na poslovicu. Daleko od očiju, daleko od srca, govorilo se. Tako nekako je i bilo.

Ostavi ispod stepeništa već se godinama jedva može pristupiti. Također, mogu potvrditi da u ova četiri i kusur mjeseca iz nje nije izneseno ništa. Možda ipak: gotovo ništa, inače se Tiš i ja vjerojatno nikada ne bismo susreli. Hodnik su s jedne na drugu stranu od poda do stropa ispunili drveni sanduci, kutije, na njih visoko, za Terezino lagano tijelo naprosto previsoko položene one još manje, kutijice, sve dok njihove razmočene stijenke ne bi dotakle žbuku. Žbuka se ljuštila iz svih kutova i u krutim listovima, ponekad krpama, katkada krastama zasipala pokrove kutija ili sredinu hodničkog poda. Kroz namaz bijele zaštitne boje na više mjesta probijala se zelena kućna plijesan. Ona je spremno rasla ususret filadendronima, fikusu, kaktusima; rasla je jer je voljela pjesme, voljela zvižduke, iako nisu bili namijenjeni njoj.

Ako bi se vrata ostave ipak otvorila, upalila se gola žarulja koja je, nalik piletu koje od glave guta tek probuđena zmija, virila iz crnog plastičnog grla, točno pred nosom vidio bi se samo još jedan zid. Tamni monolit, neprobojna ploha kutija, sanduka, posuda, vreća i smotaka svih mogućih veličina, boja i oblika. U svemu tome Tiš Petar je držao stvari. Njihove stvari. Većinu stvari koje su, ovako ili onako, u posljednje dvadeset i četiri godine prošle kroz njihov život.

Ničeg se nije mogao odreći. Bilježnice. Kalendari. Donovi cipela. Njoj ili njemu nekom prilikom izvađeni zubi, uglavnom truli, odjeća koju su izjeli moljci. Istrošene kemijske olovke, telefonske kartice davno ugašenih operatera, baterije, na čačkalicu pričvršćene zeleno-žuto-bijele zastavice Magyarország koje je osamdeset i treće godine na Balatonu izvadio iz četiri kugle sladoleda od lješnjaka i pistacija, jer Tiš Petar pamti gdje su mu korijeni. Bubrežno kamenje. Zavrtnji pronađeni na pragu, sipine kosti koje ptice nikada nisu do kraja progrizle; njihova tanka, bijela rebra. Sve što je činilo sjećanje, njegove fizičke, uvijek teške i materijalne čestice, život koji se drugačije nije mogao privesti svojoj mjeri. Prošlost je za njega bila vidljiva, ili je nije bilo. Moralo ju je biti moguće namirisati, osjetiti, uzeti je s vremena na vrijeme u ruke i premetati, pustiti je da, nalik naizgled (no samo naizgled, jer stvari i ljudi nikada nisu jedno) identičnim zrcima riže polako curi kroz prste. Sve te stvari, svi ti istrošeni prašnjavi predmeti bili su, mislio je a nije, jedino što na kraju

bilo što znači. Nešto za što se čovjek, kao za kvaku na vratima zahoda, zaista može uhvatiti. Mali problem bio je u tome što nije vjerovao u bilo kakvo precizno značenje kraja. Možda tek u njegovu grubu, istovremeno sasvim utvrdivu i sasvim neobjašnjivu te nejasnu prisutnost.

Nekako tako, pretrpano i prepušteno neobičnom programu nekog mišje sivog svevišnjeg, izgledale su i dnevna soba, gostinjska soba, kuhinja, u nešto manjoj mjeri i kupaonica sa svih strana obložena plavozelenim pločicama s otisnutom sličicom lopoča koje su, očito, htjele napustiti svoje mjesto i rasuti se u tisuće plavozelenih krhotina. Ne i spavaća soba. Spavaća je sasvim drugačija. Svježe okrečena. Živa, ako to nešto uopće znači; nakindurena sitnicama, uspomenama i suvenirima s inače zaboravljenih putovanja. S tom sobom, s čistom žbukom njenih dosadnih zidova, on uopće ne suosjeća: svi su njegovi osjećaji na strani onih odbjeglih pločica, njihovih budućih krhotina. U nju su od samog početka pristup imale samo male, strogo profilirane zbirke ograničenog kapaciteta: one kojima se, Tereza je smatrala, bilo dopušteno ili čak poželjno vraćati. Na primjer albumi s poštanskim markama. Kolekcija papirnatih i platnenih salveta različitih formata. Zbirke značaka, razglednica, pisama i privjesaka, napose onih s motivom divljih životinja, njihovih ogromnih kljova, kljunova, krvavih afričkih očiju. I ptice. Osim sanduka, fascikala, škrinji i kutija, trajan izgon iz sobe imale su i ptice. Njihovi kavezi, svih jedanaest, bili su smješteni u gostinjskoj sobi. No protiv njihovog pjeva koji je, približavanjem proljeća, postajao sve glasniji, nije postojao nikakav pakt. On se jednostavno, svega nesvjestan, razlijevao kamo je htio.

Tiš Petar nabavio ih je brzo nakon što mu je, s onom neočekivanom tučom, uručen otkaz. Oduvijek je želio ptice. Volio je ptice u kući. U kavezu. One koje u svakom trenutku možeš vidjeti. Dotaknuti ih. Pomilovati ih ili im zavrnuti vratom. Pjev koji je s vremena na vrijeme dolazio izvana, kojem nije bilo moguće odrediti ishodište i izvor, dovodio ga je katkad do ludila. Pjev iz krletke ga je, naprotiv, smirivao: mijenjao im je vodu, sipine kosti, sjemenke, ponekad među rešetke, pričvrstivši ih plastičnim kvačicama, umetao tanke ploške šljiva i crvenih gloster jabuka. Prvo leglo othranio je vlastoručno, a tanke, skoro pa prozirne ljuske malenih jaja pohranio u tapeciranu drvenu kutijicu.

“Ovako više ne ide braco, čuješ li”, reče. “Te ptice po svemu seru. Razboljet ćemo se. Razboljet ćemo se od svog tog perja i govna”, rekla je jednog jutra Tereza Fria nogom odgurujući hrpu vlažnih, pljesnivih novina čije je listove on svakoga jutra ne čitajući suvišne vijesti otkidao i umetao u drveno dno svakog kaveza.

“Ili ja ili ptice”, rekla je mršteći se, usana premazanih kreštavim karminom. Tko bi sve to promatrao kroz kuhinjski prozor vidio bi samo njezinu glavu i pomislio da govori gumena

seksi-lutka, iako je to možda plod moje mašte. Čak i tonom odudara od ostatka Tiševa iskaza.

“Netko će, braco, otići. Ili ja ili one, čuješ me? Ovako ne ide. Vidi nas kako živimo. Sve u tim kutijama. A sad i ptice. Ne mogu podnijeti ptice. Ne mogu podnijeti govno”, rekla je, “ne mogu više.”

Po glavi se Tiš Petru vrzmala nova, neobična misao. Mislio je da su to s kutijama odavno riješili, makar do neke razumne mjere, mislio je i nije. Uostalom, to je bilo ono u što je on vjerovao, dobra rješenja, ali samo onda kad ih je bilo moguće opipati. I nije znao što bi sad s jednom takvom, prije svega gnjusnom i podlom ucjenom. Ultimatumom koji se, poput mirisa juhe od repe, odjednom ugnijezdio između njih. Nije znao što bi bez ptica, ali je znao da nesreća uvijek dolazi u paru: s odvjetnikom. Osim toga, mrzio je kad ga je zvala braco (tu ga sasvim razumijem): kakav jebeni braco, mislio je. Nekoliko trenutaka promatrao ju je, gledao kako, jedan po jedan, lomi duge i tanke, sve u svemu sasvim odvratne prste. Iz pozadine dopirao je pitomi cvrkut ptica.

“Čiju! Čiju!” on reče pticama. “Samo vi jedite. Čiju, Čiju. Neće vas niko!”

Ptice međutim, na opću nesreću, nisu razumjele dijakritike. Kvačice iznad svinutih slova za njih su bili tek prazni i mutni oblaci; njihov disonantan zvuk one su jednostavno prečule. Ptice, tako, pomisliše da im se ruga. Da ih vabi nedostojnim mišjim imenima. Sve redom one umukoše, zatim zagrizoše, lažnim zubima, duboko u rešetke krletke.

*

Sa svih strana napadala ga je vlaga. U sitnim, upornim rojevima, nalik pčelama, vlažila odjeću, kosu, njegovo golo čelo. Odozdo zemlja je slala vlastiti udio. Njezina hladna krv rastakala je polako njegove donove, borala finu kožu na tabanima i onu grubu na petama, uspinjala se žilama i tetivama te se, u nekom ne sasvim odredivom mjestu, spajala s onom nebeskom. Slična stvar dešavala se i kući. Nebeska mana ljuštila je sve deblje i deblje slojeve žbuke i oni su polako i lako padali otkrivajući sve šire, žutozelene taloge plijesni. Linoleum pod nogama sve je više nalikovao vodi. Nitko, međutim, nije bio lud da po tome hoda. Nitko ne bi, mislio je i nije, htio čuti taj zvuk: zvuk mokrih donova na olujnoj površini.

“Ja ti, moj braco, idem”, reče. “Odo na mjesec dana kod Tine, a ti vidi što ćeš s tim pticama.

Neću ih tu kad se vratim. Slušaj me braco, mislim to. Stvarno to mislim”, rekla je ledenih ruku i prekrstila se Tierra Tereza Fria.

“Onaj Tinin ide po mene.”

“Onaj nepismeni, idiot, što griješi inicijale u križaljka”, Tiš Petar reče pokušavajući istovremeno složiti riječ IDIOT od magnetnih slova razbacanih tirkiznozelenom površinom zamrzivača. Nikako nije uspijevao pronaći slobodno slovo T, pa ga je izdvojio iz ‘TIŠ VRAŽE’, koje je tko zna tko, tko zna kad ondje ostavio. Zadovoljan je, međutim, bio tek na trenutak, jer sada potonje više nije imalo smisla: što bi, dovraga, trebalo značiti ‘IŠ VRAŽE’? Tko je vrag, i odakle bi taj trebao izaći? To sam zaista, od riječi do riječi, zabilježio na poledinu spisa, uz skicu lijepog malog motornog broda.

“Točno taj”, rekla je. “A šta se to tebe uopće tiče? Ako su ptice tu kad se vratim braco, ako vidim ijedno pero osim onih u jastuku, kupim ja prnje i odlazim”, rekla je mršteći se Tierra Fria, rekla i nije rekla. *Zaista odlazim*, dodala je povlačeći se prema fikusu s čijom se žilavom stabljikom upravo, promatrano iz njegove perspektive, spojio njezin trup.

Tako je otišla: automobilom u *solidnom* stanju kojim je upravljao osvjedočeni idiot. To se sigurno ne može smatrati dobrom partijom, mislio je. On sam je ostao stajati na pragu sobe, u kućnom ogrtaču raskopčanom na prsima, u bijelim mokasinkama s modrim Nike znakom (mrzio je te cipele!), leđima okrenut figuricama, suvenirima, sitnicama, a zatim se svemu tome okrenuo licem, učinio nekoliko koraka i sjeo. Neko je vrijeme tako sjedio. Razmišljao je o pticama. O tome kako na svijet prvi dolazi kljun. I s njega posljednji odlazi. Kako je krhko i lako tijelo ptice spram njegova, i o prednostima i manama koje to nosi. Tehnički, o pticama nije ništa posebno znao. Tek nekoliko standardnih vrsta, kakve su bile one u kavezima. Pjevice. Ptice. Čudovišta koja su, sasvim očito teža od zraka, bez problema uspijevala ostati gore. Tamo gdje nikada nije kročio: gore. Prije bi progutao čavao nego ušao u avion, mislio je. Šaku čavala prije nego bi iz njega skočio. Zato je imao ptice. One su mogle dospjeti svugdje, bez uzroka. Bez posljedice. No zapravo nisu mogle nikamo, to ga je sasvim veselilo. Zato su izumljeni kavezi. Da ptice ne mogu nikamo. Volio ih je, kaveze. Tako elegantne i prozračne, a opet tako konkretne, mislio je i nije, a ja sam i to zabilježio na poledini.

*

Svih tih dana Tiš Petar gotovo da i nije izlazio iz kuće. Pritajio se, kao da nešto vreba. Nije

odgovarao na pozive. Poziva nije ni bilo. Odleživao je jednu po jednu kesicu juhe od kokošnjih srca. Trošio zimmicu. Otvarao i iznad otvorenog plamena grijao konzerve kuhane govedine i Rosy ragu. Hrpa suđa u slivniku rasla je dok nije dosegla maksimum: čistog posuđa nije bilo, kao ni mjesta u slivniku. Jesti je nastavljao iz kristalnih zdjelica i porculana iz duge, ostakljene vitrine, kupljenih davno zaboravljenog proljeća 1984. (osamdeset i četvrte??) godine u dućanu komisijske prodaje. Upotrijebljene, slagao ih je jednu u drugu i zatim vraćao na staro mjesto.

Ptice je hranio pomnije nego ikada. Finom oštricom rezao je crvene jabuke, šljive, kruške i drugo voće na duge i tanke kriške, i neobično pažljivo ih umetao među metalne rešetke krletke. One zaista tanke pričvrstio bi kvačicom. Dva puta dnevno je mijenjao vodu. Sjemenje konoplje dosipavao je čim bi ga, barem na prvi pogled, ponestalo. Kaveze je, međutim, potpuno prestao čistiti. Hrpa pljesnivih novina na podu sobe nije se više smanjivala, a ona sitnog i mokrog izmeta nije prestajala rasti. Ptice su, site, pjevale do grla u govnama. Baš tako; do grla u govnama, mislio je, a nije.

U ogrtaču i mokasinkama sjedio je u fotelji i prevrtao albume s poštanskim markama. Kad god bi naišao na koju s motivom ptice pažljivo bi je izvukao, položio na široki, vlažan dlan i promatrao kao da je pogledom za ruku želi zakovati i onda tako, bez nadzora, nekamo poslati. Slagao je markice jednu na drugu, pazeći da se ne oštete, u čajni tanjurić sa svoje desne (bio je dešnjak, to je bilo isprve očito), logične strane. Ispod kauča izvukao je plišanu vreću, toliko veliku da bi u nju mogla stati prosječna glava. Unutra je nekada držao papuče, a sad je u njoj noćila zbirka razglednica. Razglednice je uz tihi šum prosuo po tepihu s motivom paunova krvavih pandži u niskom raslinju, izvezenih u zlatnom koncu. Prevrtao ih je po rukama, prstima ronio po onoj hrpi kao da izvlači dobitni listić na nekoj neobično važnoj lutriji, njezinom prvom i posljednjem ždrijebu. Izvukao je one najljepše, one sa slikama gradova koje je najviše volio: onih koje nikada nije posjetio. Izabravši jedanaest jednu po jednu položio ih je na pod licem nadolje, onako kako se u filmovima polože taoci. Zatim je na svaku zalijepio po jednu ranije odabranu marku.

Tko zna kada upotrijebljene, s jedanaest različitih rukopisa ispisane razglednice s novim markama Tiš Petar posložio je u obliku lepeze, nekoliko puta njome zamahnuo prema licu i golim prsima, vjetrom unio nemir u dlake; skupio ih u špil i odnio u gostinjsku sobu. U svaku krletku, naizgled bez nekog reda, ubacio je po jednu. Ptice jesu i nisu pokazale zanimanje: uskoro je daleke gradove, poput one ledene tuče, polako ali sigurno stao zasipati ptičji izmet.

“Čiju, Čiju”, on reče. “Čiju, neće vas niko”, on reče pticama.

Vani je opet kišilo i nije kišilo, ona sveopća vlaga uspinjala se i spuštala sa svih strana, s neba nad gradom i iz njegovog podzemlja punog mrtvih i pletera, čineći da priroda potamni a plijesan buja. Stajao je neko vrijeme na pragu, promatrao gusjenicu koja se uspinjala stabljikom bijelog gloga čekajući da konačno stigne na trn, a onda se okrenuo i ušao. Učinilo mu se da je priroda zla, zatim je neko vrijeme razmišljao koliko je to moguće. Iako je i zlo sasvim apstraktno, zaključio je da je tomu baš tako; sve u svojoj srži može biti sasvim pristojno zlo, pokvareno do kosti. Sve osim njega, jer on ne postoji. Taj dio preuzima onaj drugi, mislio je i nije, a ja sam to prečuo jer sam načas sklopio oči.

Konzervi je ponestajalo. Hrpa posuđa koja se, nalik nekoj neobičnoj, još nekatalogiziranoj zbirci, visoko uzdizala iz slivnika već danima nije rasla, ali je dobro smrdjela. Hrana je u loncima i tanjurima trunula, voda koja je bila spriječena oteći usirila se i dalje sama od sebe bujala. Na svemu se uhvatio tanki film zelene i žute plijesni. Hrpa je postala tropski koraljni greben koji je uokviren na zidu ureda Tiš Petar gledao toliko godina, živ i dinamičan organizam; nešto što je raslo, razmnožavalo se i umiralo. Kuljalo u svim smjerovima dok nije zadobilo dimenzije gorostasa, Golijata ili Gioconde, čiji koraci ostavljaju neizbrisive tragove u smeđem kuhinjskom podu. Ukoliko nešto zaista neizbrisivo postoji pomislio je naslonjen na kuhinjski dovrtak, stojeći pred tim novim i razgranatim životom.

Prvom zorom ušao je u gostinjsku sobu, zatvorio za sobom vrata, prišao zidu s krletkama i, izvana zvuk ranog prometa, Zastave i Renaulti i Citroeni i Lade, nekoliko minuta promatrao odavno budne ptice. Započeo je s lijeva. Otvorio vrata prvog kaveza, posegnuo rukom za pticom, izvukao je i promatrao, osjećajući čitavu svoju šaku kao pernato srce, organ koji se skuplja i širi, skuplja i širi u beskraj, dokle god u njemu diše ptica. Prosječno srce veličine je prosječne šake. Sve je imalo smisla. Pticu je zatim strpao u usta, čvrsto ih stisnuo i bez suza u očima trpio dugo i neugodno batrganje krila i pandži dok se sve nije sasvim smirilo. Ispljunuo je pticu na dlan i uredno je položio na unaprijed pripremljenu plohu od crnog pliša koju je ranije prostro preko jednog od sanduka. Postupak je ponovio još deset puta, identično. Ni jednom ne pustivši suzu, ni jednom se zagrcnuvši ili popustivši slijepi stisak

svojih usana. Ja nisam bio posve siguran trebam li i to podvući, istaknuti kao moguće korisnu napomenu vještacima. Umjesto toga brodu sam docrtao malo, ali veoma lijepo jedro.

Tiš je zatim tijela strpao u vrećice od crvenog ili zelenog baršuna u kojima je nekada, u vrijeme kad su se vjenčali, a možda i nekad kasnije stizao zlatni i srebrni, sve u svemu odvratno ružan nakit. Pliš je prostro na dno kutije od robnog sapuna i na njega, pazeći da se boje nikako ne dodiruju, pažljivo spustio vrećice. Kutiju je odložio na druge kutije, visoko, gotovo pod samim stropom. Poskidao je krletke i bez da ih čisti poslagao ih jednu na drugu u najudaljenijem slobodnom kutu. Na jedva vidljive kukice koje su, svih jedanaest, još uvijek virile iz sablasne plohe zida, okačio je jedanaest kalendara nekih odavno proteklih godina. Četiri siječnja bila su popraćena motivom ptice. Ostalih sedam nisu.

“Čiju, Čiju”, reče on sada već posve mirnim pticama. “Čiju, Čiju. Neće vas niko.”

“Ciju, Ciju”, njemu mrtve ptice odgovore, postavši sada konačno miševima, što su u svojoj srži otpočetak i bile.

*

Posljednji put jeo je prekjučer. Na štednjaku je podgrijao posljednju konzervu govedine i, pridržavajući vrelu limenku kuhinjskom krpom, viljuškom iz nje iščeprkao sadržaj. Zatim ju je frknuo na smrdljivu, piramidalnu gomilu koja se u međuvremenu formirala oko kante za smeće, skoro potpuno zaklonivši fikus.

Stižući odasvud, kuću je još uvijek opsjedala vlaga. Žbuke je na zidovima bilo sve manje, ljuštila se u sve većim krpama i prepuštala slobodne plohe plijesni. Sve češće je, iako ondje nije bilo ničega, boravio u kuhinji (tlocrt priložen; iako mi se sve više i više čini da sve to odnekud i sam poznajem). Iznutra se širio intenzivan i gadan smrad koji je kao kvrgavi, nevidljiv prst s predugim noktom rovario njegovim nosnicama. Žutozelene, zelenosmeđe i modrozeleno kolonije gljivica, slične svilenim nitima kojima pauk premalog tijela obavija na smrt osuđenu muhu, bile su potpuno prekrile hrpe posuđa. Iz dana u dan kolonija je napredovala prema svom nevidljivom cilju, a on je sve dulje ondje stajao kao prilijepljen, kao hobotnica s milijun krakova (pomalo nezgrapna, ali također lijepa) za onaj moj brodić. Promatrao ga je. Taj divlji koraljni greben, divlji, a tako pitomi dokaz života. Možda i život sam, mislio je i nije mislio, i nije bio siguran govori li mu to išta i, ako da, mijenja li se zbog toga što u smislu stvari. A i smisao sam nešto je do krajnjih granica sumnjivo, nešto što ne

znači zapravo ništa, pa se sve skupa dodatno komplicira, mislio je Tiš Petar naslonjen na kuhinjski dovratnik, mislio je i nije. Netremice je promatrao kako se, činilo mu se naočigled, to mrtvo posuđe, mrtva, ustajala voda pretvara u nešto živo i načas je sve to, kao i zlo, postalo sasvim konkretno, i ja sam priču znao bolje no itko.

Tereza Fria otključala je vrata, prekrstila se triput i ušla točno trideset dana nakon što je napustila stan. Zalupila je vratima, s vrata vikala o tome kako bi trebao početi nešto raditi, kako to više tako ne ide, kako je to s pticama dobar početak, to s kalendarima nimalo ukusno, no dobro, važno je da ptice nisu prave, da ne zvižde i ne seru, za papirnate ćemo lako reći je, ali, kakav je to smrad braco, što se dešava, ti si svinja, kako si mogao živjeti u tom svinjcu, moj bože, ne vjerujem, ne, vjerujem u tebe bože, ali ne vjerujem da je on živio u tom svinjcu, kako si mogao, rekla je, odnesi smeće, sve treba dezinficirati, treba li, ili treba samo sve spaliti, i tebe sa svime skupa i otići, bože moj rekla je a ja sam sjedio u dnevnoj sobi, između kutija sa svojim životom koji nije ni glasa pustio u moju obranu, moje dvadeset i četiri godine pod mojim rukama, nad mojom glavom, oko mene, u svim tim sanducima, moje ptice u jednoj od kutija, mislio sam i nisam sjedeći za tek odškrinutim vratima sobe, dovoljno odškrinutim da sam je mogao čuti, čuti kako me proklinje, kako lupa zidnim ormarima, trpa smeće u vreće i iznosi ga pred vrata, na kišu koja je konačno počela padati, čuti kako govori o smradu, o neizdrživom smradu, navlači gumene žute rukavice i uranja u ono posuđe, to je trajalo, ta buka, činilo mi se danima, znao sam, sa svakim zvukom pod njenim rukama nestajao je posljednji život, posljednje živo pod ovim krovom, iščezavalo je sve što je za mene značilo nadu, posljednje što sam uspio stvoriti, iz ničega, mislio sam, nalik bogu, onom bogu što ga je ona još uvijek zaklinjala i nisam to više mogao podnijeti, nisam mogao izdržati to mučno nasilje, nisam mogao gledati, iako nisam vidio, pa sam sklopio oči, pokušavši ustati modrim Nike znakom zapeo o brdo kartonskih kutija i povukao ih za sobom, pustio da se iz njih, po svojoj volji, raspu pluteni čepovi, hrđave britvice, nekoliko krpenih papuča, ključevi; jednostavno, nisam to mogao više podnijeti.

Ustao sam i krenuo prema kuhinji.

EINSTEINOVO PRAVILO

Blagog pojma on nema o imenima, ni koliko je crnog pod noktom, no u svemu tome, pretpostavlja, mora biti nekakve logike. Željko. Zove se Željko. Od kada zna za sebe, od prvog dana istih oštrih, duguljastih, na kvrgav autogram Lloyda 'Little Poison' Wanera nalik uvijek istih pet slova, no na tom čavlu ne visi ništa; on ostaje takav, stvaran i hrđav, u zraku. Dok stoji laktovima oslonjen na prozorsku dasku, prstima udara hipnotizirajući ritam po koži vlastitog obraza i bulji u tamnu pukotinu u zidu kuće nasuprot u koju svako toliko ulijeće ptica koju sa sigurnošću može smjestiti u rod lastavica, nešto mu govori da je tako bilo i ranije. Na prozoru je jer je nokte koje inače do krvi izgriza ondje upravo premazao tankim, gorkim slojem OHO ljepljiva. A u to ranije on ubraja sve ono mutno ali izvjesno nekad, vrijeme kada je jednako tako postojao, ali o tome ništa ne zna. Ne može znati. Možda i nije bilo jednako, možda je, zapravo, bilo sasvim drugačije, ali u tom slučaju on ne može niti zamisliti kako. Jedino što sa sigurnošću može reći o tom odavno proteklom nekad jest da je bilo ovdje. U ovim istim žućkastim zidovima s kojih se, nalik piljevini u kavezu s hrčkom, u tankim, kovrčavim trakama ljušte zidne tapete s motivom četiri rasna primjerka *Rhapidophyllum hystrix*, pod ovim istim betonskim krovom. Otkad pamti svi su živjeli u toj kući, osim kada bi ljeti otišli baki; tada bi živjeli u stanu na trećem katu stambene zgrade nasuprot crkvi Gospe od plača, božjeg ureda koji je sada zatvoren, no to je, znao je, nešto iz temelja i posve drugo.

U posljednje vrijeme zaokupljaju ga dvije priče. Tako i sad, kad odnos male i velike kazaljke na uzicom privezanom ručnom satu bez remena kojeg nosi uvijek u prednjem lijevom džepu hlača nedvojbeno ukazuje na to da je, barem u njihovoj vremenskoj zoni, 19 sati i 47 minuta, što čini se jednako nedvojbeno ukazuje na to da će se uskoro spustiti noć. Ne zna jesu li priče nekako povezane – čini mu se da nisu, ali ni to ne može znati.

Kroz prozor dopire zujanje ulične lampe, zvuk noćnih leptira koji udaraju u okna. On sumnja no i dalje ne može pouzdano tvrditi koja od priča pripada opipljivoj stvarnosti, a koju čini tek puka pričina, posljedica potpune i mučne samoće. Njegove misli razbijaju se o njene rubove kao plitki tanjuri o pod. Dodatnu sumnju u sve unosi izvor obiju priča, *Velika ilustrirana dječja enciklopedija*. Svezak tvrdih, crvenih korica s masnim slovima koji može izvući s dna najviše police i polako, poput žabe kojoj je prethodno pažljivo otrgnuo noge, položiti na stol i potom satima okretati njegove stranice.

Prva priča – to u njemu izaziva jedva zamjetne trnce – korijen vuče iz dviju nepovezanih slika, iz po njemu sasvim suvišnog poglavlja o poznatim i teško dosadnim domaćim životinjama. U snu, barem onom što on većinu vremena doživljava kao san, snu koji se gotovo svake noći ponavlja i tek izostanak dokaza u uho mu smješta bubu koja se mučno koprca i šapuće da možda i nije stvaran, do smrti se bore krmača i golemi crveni pijetao. Neki put pobjedu, zaista, odnese pijetao. U većini slučajeva krmača do neprepoznatljivosti izmasakrira pticu. Gdje je samo trenutak ranije stajao pijetao diže se oblak uskovitlanog perja, bezglava životinja još neko vrijeme trči, okreće se oko neke nevidljive osi, trči dok se ždrijelo krmače strašno ne razjapi, načas zamrači sunce i zatim na pijetla i san u jednom potezu stavi tamnu i konačnu točku. Onih noći kada pobjeđuje pijetao, možda posebnih noći, on kandžama ukopan u kožu leđa krmače trga s njezina vrata sve veće i veće komade mesa, sve dok se svinjska šija, nalik ribljoj glavi na kosti, ne ostane njihati na tankoj niti kičme. Niti koja se, sasvim očekivano, u jednom trenutku prekine.

Druga priča, iako se to nekad ne čini takvim, pripada području stvarnog. Njen zaplet pronašao je u poglavlju Velike tajne fizike, na jednoj jedinoj magnetski privlačnoj i jednako toliko kriptičnoj stranici. Ondje bijela, atrofirana glava Alberta Einsteina kojega gliste teksta gnječe i uvlače mu se u uši (ili iz njih, vjerojatnije, izlaze), tumači kako je moguće da jedna obična teniska loptica, ako je dovoljno puta uputimo u istu točku jednog običnog zida, kroz njega sasvim neobično prođe. Možda baš zida sobe okrenutog poljima koje ljeti zakrče jata čvoraka praćena crvenim ili zelenim Zmajevima, koju dijeli s dvije godine mlađim bratom. Njegovo je neznanje, kao i svako neznanje, golemo. Brat ne zna ništa o pijetlu, ništa o krmači, ništa o zidu. U svih šest godina svog života ni o čemu baš ništa. To misli dok ga, dlanova duboko zabijenih u džepove kratkih hlača od modrog samta koje ne skida niti kad legne, promatra kako spava na udaljenosti koju zvuk prođe u zaista zanemarivom vremenu, a svjetlost još milijun puta brže.

Režnjevi blijedog svjetla na zidovima, zvuk disanja ili kovačkog mijeha. On tiho ustaje, prilazi usnulome i svom snagom ga povlači za uho. S prstiju mu se širi težak, slatkasti miris; na vrhu nokta, nalik svjećici, zaiskri odbljesak izvanjskog svjetla. Zatim se, jednim mačjim skokom, vraća u krevet i pretvara da duboko i nevino spava. Gotovo svake noći ponavlja postupak: ponekad, kad se pod plahte uvuče nezgrapno, prebrzo, glasno mljacka nastojeći ostaviti dojam ne sasvim svjesnog, odnekud upravo unesenog nemira. Taj nemir, kao i drugi nemiri, dolazi iz smjera u kojem poluzatvorenih očiju koje gledaju u križ sjedi šestogodišnjak u pidžami s likom Petla Sofronija i trlja oteklo uho. On prezire izraz na njegovom licu, svaku njegovu crtu, iako ga ne može vidjeti. Zna da, kao i onaj koji ga nosi, ne služi zapravo

ničemu.

“Još”, govori mu. “Još. U kapu. Točno u kapu. Još”, govori mu.

Žarulja privlači grozdove muha koje po sobi siju grozne, goleme sjene. Čuje se brzo disanje, ritmični udarci. Sofronijeve kandice koje bacaju lopticu. Nakon što se ona poslušno odbije o zid, točno na mjestu koje pokriva već pomalo ulubljena kapa bacača picburških Piratesa, trbuh njihovog velikog žutog P, opet je hvataju. Zid je prekriven velikim posterima s likovima bejzbol igrača na sjajnom papiru: Nolan Ryan, Bo Jackson, Gaylord Perry, na kraju Babe Ruth. Ni danas ne zna kako su ondje dospjeli, jer bejzbol u njihovoj ulici ne prati nitko; ni on sam ne razumije tu igru. Što se njega tiče, baš tu gdje su sada bili su oduvijek, i sasvim je siguran da će trbuh lopticu prije ili kasnije proždrijeti. Iako u područnoj školi Heroja socijalističkog rada Stahanova još uvijek nije čuo ništa o tome, iz nekog razloga slijepo vjeruje Einsteinu.

Soba, gluha i pretrpana: prostor je skučen i oni većinu odjeće drže u velikim zidnim ormarima u hodniku. Dva sasvim jednaka kreveta. Pisaći stol, komoda s ladicama (naslijeđena od djeda), iznad jednog od kreveta police s knjigama, mehaničkim igračkama koje se same pokreću, za razliku od drugih stvari u kući, sićušnim paukovim gnijezdima punim parova očiju; nečim nepoznatim. Kada je sanja, a gotovo svake noći je sanja, bejzbol igrača upužu u mišje rupe i slijepe pukotine i njeni su zidovi goli. Upravo u tom golom, komodom i krevetima uokvirenom ringu odigrava se fatalni dvoboj *Sus domesticus* i onog crvenog pijetla.

Te noći koja je, crna, pala još malo ranije od one prethodne, kao i obično pobjedu odnosi krmača. Svojim zakrivljenim očnjacima u jednom trenutku zahvaća pticu, papkom je pritišće o tepih s uzorkom autoputa i uskoro se njegovim trakama kreće slijevati topla i gusta krv. Svinja zatim u nju zarije svoju njušku i dugo, koliko god traje san dugo pije. On se meškolji, čuje neko dosadno disanje, otvara oči, pridiže se na lijevi bok. Ruke gura duboko u džepove i kao opčinjen promatra prugu svijetla koja na autoput pada kroz pritvoren južni prozor. Tragove krvi, niti one mrtvih životinja, ondje više ne može pronaći.

Podiže pogled i dugo gleda u opet sjajnim slikama prekrivene zidove, u onu točku na čelu bacača. Mašta o prolasku, o trenutku kada će činjenice govoriti same za sebe. Mašta o očevu licu, načas je ona čupava loptica pred njegovim očima crvena. Ona upada njegovu

ocu, koji spava na leđima, točno u usta, a on se pretvara u masnu svinju s jabukom u ustima i kreće polako, sasvim polako okretati, a onda se vrti sve brže. No ta se misao naprasno prekida: on ne zna točno što bi dalje s tom mišlju.

Ustaje, tiho, penje se na prste i s police dohvaća knjigu crvenih korica. Pali malenu lampu u obliku zvona pričvršćenu za uzglavlje kreveta. Tanki papir lijepi mu se za prste, njihove sjene na zidovima iscrtavaju bijesne, nestvarne obrise. Poglavlja o životinjama i sva druga poglavlja preskače; prelazi direktno na dio o velikim tajnama fizike, i triput iznova čita odlomak o zidu i loptici, iako ga već gotovo bez greške može izreći napamet. Sve je kako i treba biti. Loptica. Zid. Točka. S olakšanjem zaključuje da je prolazak samo pitanje vremena. A toga, čini mu se, ima još mnogo.

Sklapa knjigu, odlaže je pored kreveta, i nekoliko puta jedva primjetno šapuće: "Einstein! Einstein!"

Ništa se ne dogodi, pa uskoro prestaje sa šaputanjem.

Neko vrijeme leži u mraku i tišini. Čuje se samo ravnomjerno disanje nečega zgužvanog, vreće, klupka iz drugog kreveta. Kazaljke na njegovom satu tvrde da su 23 sata i 44 minute, što, nedvojbeno, ukazuje na to da će kroz šesnaest minuta nastupiti sutra. Čini mu se da je u napasti da prste ponovno strpa u usta, pa na brzinu nokte premazuje slojem smrdljivog ljepila. Ljepilo se tek osuši kada polako, sasvim polako prilazi usnulome, uklanja pokrivač s njegova lica, uzima u ruku uho i snažno, sve snažnije povlači. Ovaj put ne vraća se u krevet. Klupko se uspravlja, nalik carskoj kobri koja nije sigurna je li u pitanju napad ili je vlasnik samo promijenio melodiju, i kroz krmeljima slijepljene trepavice gleda, u križ, njega i onog nekoga crnog stiješnjelog u njegovu ramenu. On uho ne pušta; stiće ga palcem i kažiprstom, i polako ali ustrajno povlači. Dovoljno sporo da je se može izbjeći klupko podiže šaku i snažno ga udara među oči. Na trenutak svijet mu se zacrni, pogled mu zastru dvije uplašene goleme sipe, a onda otetura natrag u krevet. Pokrije se preko glave i više ne vidi klupko koje još neko vrijeme sjedi, a onda bez riječi i samo legne. Čuje tek njegovo brzo i duboko disanje. Onda na neko vrijeme ne čuje ništa.

Još jednom ustane, odškrine vrata, provuče se kroz oštri kut i uputi prema kuhinji. Otvara vrata velikog hladnjaka te ga načas okupa izdajnička i strašna svjetlost. To ga nimalo ne omete; takvu svjetlost on spremno očekuje. Ne pali svjetlo već, ostavljajući vrata hladnjaka otvorenim, iznutra vadi mlijeko, sir koji je sa strane napala *stachybotrys atra* i svežanj rotkvica. Kroz prozor dopire izvanjsko svjetlo, dijelom s ulice i iz okolnih kuća, dijelom,

pretpostavlja, s neba. Uglavnom, sve skupa sasvim je pristojno osvijetljeno. Još jednom, nekoliko dugih sekundi, netremice gleda u bijelu unutrašnjost hladnjaka. Predomišlja se i rotkvice vraća u pretinac s povrćem – njih je potrebno oprati, ukloniti zeleni dio, i zatim glasno žvakati. Umjesto njih, pazeći da ne proizvodi buku, odlama četiri kockice čokolade za kuhanje. Podvrće rukave košulje, sa svim tim sjeda za stol i jede dok, kazaljke tvrde, svud oko njega tiho nastupa sutra. I tek tada noć, rijeka guste krvi i govana, započne.

MEDITACIJE U NUŽDI

Ona (42), zatočena u liftu

On (43), u liftu zajedno s njom (42, zatočenom u liftu)

Marija (41), proizvođačica izvrsnih torti i majka, u svome stanu

On (44), njezin muž i otac, u njenom stanu

Ona (42), majka blizanaca, dječaka i djevojčice, u gostima

On (40), njezin muž i pretpostavljeni otac blizanaca, u gostima

Ona (44), prijateljica popisanih, bez djece, u istom stanu u gostima

Dječak (3), slavljenik

Blizanci (2,5), dječak i djevojčica, veoma jedno drugome nalik

“Tako je hladno”, rekla je. “Nije uopće hladno”, rekao je. “To je panika.”

Tako dolazi. Polako te zahvaća, poput kliješta za orahe, istovremeno čvrsto i meko, nalik glasu iz telefonske slušalice ostavljene da se njiše na žici, nečemu što se nikoga ne tiče i s tobom nema nikakve veze, a opet od toga, kao od onih znam-sve-o-tebi joga i mirisni štapići tipova ili krvopija u ljetnu večer, nikako ne možeš pobjeći; tako dolazi.

“Panika”, rekao je.

Jednim okom buljio je u njene do kraja proširene zjenice, u drugom, kojim kao da je naumio prodrijeti kroz nju, proći njegovim pogledom kroz njene kosti i meso, odražavala se crvena žaruljica s bijelim natpisom STOP. U jednom trenutku je bila upaljena. U drugom ne. Velike dlanove držao je na njenim ramenima. Možda i nisu bili toliko veliki.

“Nije panika, samo mi je hladno”, rekla je. Kratko je pogledala u zrcalo, ondje nije vidjela ništa neobično. Zagrizla je u članak kažiprsta, probila granicu boli i zatim povukla rukav džemperu preko podlaktice, zapešća, do samih vrhova prstiju.

“Nije hladno, samo se smiri. Smiri se. Kroz pola sata smo u torti do grla. Kroz jedan sat htjet ćeš natrag u lift”, rekao je.

“Travanj je. Hladnoća dolazi iznutra”, rekao je, ali je pomislio na nešto posve drugo. Među dlanovima je, kao ljuske pistacija, spljoštio njezine dlanove.

“Tek noćas bi temperatura mogla pasti. Tako je to u travnju; znaš kakav je travanj. Zaista pasti”, rekao je.

“Znam”, rekla je. “Najokrutniji.” Zatim je dugo, kao u onoj mori u kojoj na dnu goleme kartonske kutije konjugira engleski glagol ‘kopati’ i u tome uvijek iznova griješi, gledala u vlastiti odraz. Nitko osim nje i velikog zrcala nije mogao znati za pogreške, osim zidova, koji su znali. “Samo što ovdje već odavno nema jorgovana. Ovaj grad bi bio ljepši da ima jorgovana. Bilo kakvih. Bilo gdje”, rekla je.

Katkad je uopće nije razumio, činilo mu se. Zapravo, ponekad nije bio siguran da se ljudi uopće mogu sasvim razumjeti. Kao da je bar jedan od dvoje uvijek pomalo gluh, da ne čuje barem na jedno uho, činilo mu se. Toliko mu se toga činilo.

“Zakasnit ćemo”, rekla je. “Kako to da nitko ne dolazi? Tu smo petnaest minuta.” Brojčanik sata na koji je pogledala bio je na strani dlana. Primijetio je da je sat skup, ali da joj ga nije on poklonio. Primijetio je i to da je star. Okruglo staklo je, automatski, reflektiralo u jednom času nebo, u drugom okolni pod. Trenutno nebo je bilo neonska kocka i lim s kojeg se, kiša hrđavih vijaka koja ponekad pljušti, ljuštila zaštitna boja. Pod je, učinilo mu se, bio mnogo manje zanimljiv.

“Prošle godine se nismo pojavili. Ove godine kasnimo. Ne želim znati što će biti iduće. Zapravo, možda to znači da se popravljamo”, rekla je. Primijetio je da se pritom nasmiješila. Primijetio je da je na limu za njenim leđima nešto ugrebeno.

“Slavljenik se sigurno neće buniti”, rekao je. “Koji mu je ovo uopće? Drugi?”

“Treći. Toliko brzo prolaze. Tako je hladno”, rekla je. “Njemu nećemo nedostajati. Al će mi Marija popiti mozak. Nema šanse da ta razreže tortu dok nisu svi tu, a dok se ne razreže torta sve je nekako službeno. Mrze nas. Svi nas gore već polagano mrze.” Nogom je šutnula buldožer s mašnom u srebrnom celofanu.

“Bar ćemo, ako ništa, donijeti najveći poklon. Ona pati na veličinu. Veličina je sve što joj je važno. Možda nam oprost”, rekla je.

Točno u tom trenutku crvena lampica ponovno se upalila, uhvatila je njezin odraz na njegovoj zjenici. Istovremeno, promatrala ju je u zrcalu; nalik na točku snajperskog nišana počivala je na njenom torzu, tek nekoliko prstiju ispod srca. Sa svih strana dopirao je tih ali uznemirujuć zvuk, sličan struganju mišjih kandži, nešto strašno i gadno što iznutra korak po

korak ulazi u njihov život, u lakoj obući. Nekoliko je puta snažno udario po vratima. Primijetio je da je to što je u njima oštrim predmetom ugrebeno: Zlatko, Dinamo, Ustaše su bile ovde.

“I da već pali svjećice stignemo”, rekao je. “Neboder ima dvadeset i dva kata. Na svakom katu je pet stanova. Nema teoretske šanse da neko ne prođe. Ovo je kutija. Kutija puna ljudi”, rekao je i još dvaput snažno udario po limu. Metal je, nijem u svojoj suštini, odgovorio muklim zveketom. Negdje visoko iznad, možda na nebu, nešto je tresnulo. Gotovo u istom času, primijetio je, zabubnjali su šakama po vratima boje miševa.

“Subota”, rekla je, “jebena subota.” On nije rekao ništa.

Vjetar je plastičnim roletama udarao o staklo, pa ih je Marija do kraja spustila. Odjednom buka je postala podnošljivija.

“Gdje su dosad?” rekla je. “Ti bi jedno drugom na sprovod zakasnili.” I odmah zatim: “Pusti to!”

Dječak je gurao u usta vlažan okrajak kruha, oko njega su skakali dječak i djevojčica, slični kao jaje jajetu, jednako obučeni, tek nešto mlađi. Blizanci su također htjeli kruh, ali se dječak uspeo na žuto tapeciranu stolicu. Nisu ga mogli dohvatiti. Barem je izgledalo kao da ne mogu.

“Silazi, ostavi to, smirite se svi”, rekla je. “Sad će torta, sad ćemo puhati svjećice. Svi pripremite po jednu želju.” “Daj mu uzmi taj kruh, udavit će se”, rekla je gledajući preko ramena prema visokom muškarcu u džemperu boje njezinih očiju, možda pretoplom.

“Pusti ih”, rekao je. Na stol je spustio kartu, na nju je odmah, s druge strane, legla jednaka takva. Utopila se u stolnjaku s cvijećem, maćuhicama i pelargonijama, i zatim umrla od dosade gledajući u strop. Iz kuhinje je dopiralo zveckanje posuđa, tapkanje noža po radnoj podlozi. Voda koja se rasprskava u oblak vodenih kapljica tekla je po vrtnim jagodama, izvana i iznutra crvenim. Dvije žene otprilike jednakih godina uzimale su jednu po jednu i oštricom ih dijelile napola; barem su one to tako vidjele.

“Marija!” viknula je. “Gdje su njih dvoje? Jesu se...”

“Aha... svaki čas”, odgovorio je glas iz hodnika, prelomljen mlazom vode. Oštricom je

rascijepila jagodu, na njenom posljednjem sudu, pa jedan dio spustila u lijevu, a drugi u desnu zdjelicu, u voćni pakao. "Nije joj lako", rekla je.

"Nije ni njemu lako", odvratila je. "Mislim, nije on kriv. Ovako zvuči kao da je on kriv; stalno imam dojam da se sve lomi na njemu. Nije on loš."

Ukratko: nije ona ni mislila da je loš; jednostavno, nakon toliko godina, konačno, onda... Njezin dojam je da njemu na kraju sve to nije toliko teško palo, da je u sve ušao zbog nje.

Rolette na kuhinjskom prozoru nitko još nije bio spustio, pa su čas samo gledajući, čas dodirujući svoj tamni odraz i dalje klepetale, nalik pljesku na sindikalnoj proslavi. Šum vjetra i vode navodio je na pomisao da se, unutra ili vani, dešava nešto prljavo. Struganje tisuća sitnih kandži po žbuci, povremeno zabijanje ptica u okna, konstantan huk koji je mogao i nije morao biti vjetar. U dnevnoj sobi dvojke i kraljevi dremuckali su na pelargonijama. Marija je u kupaonici spužvicom ribala čokoladnu mrlju s plišanih hlača blizanke, a kuhinji se, pred televizorom stišanog tona kojim je defilirao nekakav skup, vodio razgovor.

"To je najgore što se ženi u njenim godinama može desiti", rekla je. "U našim godinama."

"Govoriš kao da je stara. Ja sam dvije godine starija, a uopće se ne osjećam staro. Izgledam staro? Jel stvarno misliš da izgledam staro?"

Zadubila se u vlastiti odraz u staklu prozora. Preko njezinog mutnog obraza kapljice kiše iscrtavale su obličja divljih životinja, i ona ih je redom prepoznala.

"Nisi rodila i nisi se ženila", rekla je. Rekla je kako se osjeti kad žena pređe četrdesetu, vidi se, kako se poslije blizanaca osjećala deset godina starijom, kako koža to ne može podnijeti. Neko vrijeme je zatim brzim potezima pjenila šlag.

"Pa nije ni ona. Mislim, rodila. Ja mislim da si malo nepravедna prema njoj. Ima još vremena. Sve u svemu je mlada. Svi smo mladi. Na kraju krajeva, počinju *devedesete*, postoji *medicina*", rekla je.

Blizanci su se naganjali po dnevnoj sobi, a dječak je sjedio ocu u krilu nastojeći pogledom hipnotizirati pčelu. Pčela se nije dala, jer je bila nacrtana na stolnjaku, pa je pokušao s figuricom Snoopyja. Iz smjera kuhinje pojavile su se sve tri žene ruku prepunih zdjelica. Poslagale su ih, od prve do sedme, uz obod stola. Stol nije imao ništa protiv.

“Hoće li netko već jednom doći?” rekla je. “Doći će. Svakog časa će doći”, rekao je. “Tako je hladno”, rekla je. “Uopće nije hladno”, rekao je.

Prstom je dohvatio krmelj koji se skutrio u kutu oka i onda prst otro o hlače. Neonka na nebu je počela žmirkati, kao što je to otpočетка činila crvena žaruljica koja je objavljivala opasnost. U trenutku kada je crveno svjetlo ugašeno opasnosti, teoretski govoreći, nema. Primijetio je da se svi ti trenuci, s obzirom na opasnost, jedan od drugog ne razlikuju.

Ona, o čemu razmišlja? Ukratko: pokušava pronaći točan trenutak u kojem se sve prelomilo, želje i postupci se izvrnuli naglavačke, i donijeli sa sobom posljedice. U početku je, kao što neki žele pse, neki drugi kobasice, ona željela djecu.

Onako kako je na prvoj godini na univerzitetu htjela da iz mrtvih uskrsne DH Lawrence, pa da se onda ona za njega uda. Onako divlje, kako je uvijek voljela: tako da feministkinje polude. Kada je vidjela plavi plus mokr od mokraće zastala je, odložila tanjur s pečenim kruškama i pritom odgrizla komadić vlastitog obraza. Znala je da je sve pitanje dana, da su godine apstraktna mjera apstraktnog vremena koje ništa ne donosi, samo uzima. Ono što je donosilo bili su dani. Sati. Kratki odsjecci konkretnog, ako tako nešto postoji. Vrijeme, mislila je. *Time*, ne *weather*. Ali što se od tog vremena u međuvremenu desilo, u što je ono uvelo vlastiti svijet? Njezin svijet. Svijet u kojeg je trebala donijeti dijete. Očekivala ga je sa samim početkom te 1991. godine, kada sve leđi i kroz leđ se, ako si pretežak, propada. Kada je vrijeme krvavo, a mi samo navlačimo nove rukavice. I *Time* i *Weather*. U početku je sve to smatrala histerijom. Zatim je znala da je to odluka, čvrsta i mučna odluka koja povlači akcije, koje povlače posljedice, a ona je bila od onih koji kad nešto odluče pri tome ostaju, pa bio to i mrtvi jebeni Lawrence. Gustoća vremena naglo je splasnula, kao kod osteoporoze, i njene noge su kroz njega prošle ne zadržavajući se. Ili se zadržavajući. Kao u zamci za male životinje koja je zagrizla previše i na kraju zahvatila i samu sebe. No, jednom kad zamka škljocne, mislila je, može se jedino čekati. Najgore što je moguće napraviti jest naglo povući ruku.

“Puši mi se”, rekao je i sjeo leđima se oslanjajući na ključevima izgrebenu stjenku, na Dinamo. U zrcalu se sada ogledalo samo njegovo čelo, unazad začešljana kosa i, kada bi se poželio vidjeti, prorezi i rupice očiju.

“Puši mi se. Ali ako sad zapalim bit će praznik u Auschwitzu. Ništa od pušenja.”

“Ovo više nije normalno”, rekla je i šakom udarila po vratima. “Kako možeš samo tu sjediti.

Kao da si na pikniku”, rekla je. Još je jednom svom snagom udarila o lim, a onda i sama sjela. Primijetio je da joj vene teku usporedo s kostima nadlanice, nekad pod njima, nekad povrh njih, ali se nikad ne miješaju. S neba se odvojila sitna ljuskica boje i nježno, u sporoj spirali sletjela na dozlaboga dosadni pod. Odněkud je, sada sve glasnije, dopirao onaj zvuk.

Koliko bi teoretski mogli ostati ondje mislio je, čisto teoretski. Dan? Dva dana? Tjedne? Sve se to činilo nemogućim, ali sve se uvijek i iznova samo činilo. Možda ako se dogodi potres. Oglasi se neka od onih sirena koje sve češće pokreću, ali tog puta zapravo i svi se, prema pravilima, stepenicama spuste u skloništa. Ili požar. To bi možda bila najgora varijanta. Zbog dima. I struje. Kad bi nestalo struje mrak bi bio zaista potpun. Osim toga, nije ni jeo. Od ručka u usta nije stavio ništa ne bi li negdje u sebi osjetio makar najmanji poriv da ode. Promjena se ondje najbolje osjeti. U želucu. Kažu da ljubav ulazi kroz želudac; svako jutro jedno jaje, mislio je, i onda rima, i pripjev. Znači li to da bi najjači dokaz ljubavi bilo onoga drugoga pojesti? A što ako bi se nešto dogodilo i oni stvarno ostali unutra predugo? Tko bi koga prvi počeo jesti? I bi li počeo? Nekako mu se činilo da bi. Samo, bi li čekali da jedno izdahne ili bi netko nešto zaista poduzeo? U oba slučaja, čime bi se komadali? Ključevi, čini se, nisu dovoljno oštri. Zubima? Bi li to bilo moguće učiniti zubima? I što ako bi to jedno preživjelo i naposljetku ga našli unutra s onim drugim, s ostacima drugog? Bi li se nekom sudilo? To bi ovisilo o okolnostima, mislio je. Sve uvijek ovisi o okolnostima. O prljavi pod obložen čvrsto sljubljenim, poput papira tankim žvakaćim gumama prstima je kuckao nepravilni, ipak hipnotizirajući ritam. Kao da netko duboko diše ne bi li pročistio zaboravljenu čakru. Kao da, ključajući, odnekud dolaze kokoši.

Blizanci su, kao i dječak, sada bili za stolom – oni u krilu roditelja a dječak u svojoj posebnoj visokoj stolici. Svi su, bez razlike, u ustima imali jagode. Vani su se vjetar i miševi žestoko izživljavali na svemu što im je stalo na put, ali to nije imalo veze s onim što se dešavalo unutra. Ili je ipak imalo?

“Zapeli su na cesti. Javili bi da ne dolaze ili da toliko kasne”, rekla je. “Nek torta ipak sačeka. Jagode nisu toliko bitne.” Crveni komadić ispao joj je iz usta i pao na bijeli stolnjak, među cvjetove.

“I ti s tom tortom”, rekao je. “Kao da ljudi zbog torte...”

“Ali što ako je to sve što zapravo želiš? Što onda?” presjekla je sakupljajući zdjelice, umećući

ih jednu u drugu i puštajući da, poput babuški, savršeno i prirodno jedna u drugu legnu.

“Jel mislite da se može živjeti s tim? S tim da netko tko ti je najbliži uopće ne pokazuje entuzijazam”, rekla je. On je rekao da misli da može. Da ne bi ona ostala s njim sve to vrijeme da se s tim ne može živjeti. Da bi već odavno bila mrtva, ako ćemo po tome.

“Ja znam kako je to, željeti dijete”, rekla je. “Vi to uopće ne možete razumjeti, vi...”

Zaustila je da kaže još nešto, ali vrata sobe su se uz tresak zalupila. Vjetar je otvorio prozor spavaće sobe i prema Mariji su, kad ga je pošla zatvoriti, nalik nekom amorfnom sparing partneru, potrčale podivljale čipkaste zavjese.

“Još jednu partiju?” rekao je. “Možemo svi. Do kad uopće čekamo? Mislim, možda su... Ni na Novu godinu nisu...”

“Na Novu godinu je ona ležala u bolnici”, viknula je. Dodala je da malo pazi što priča i da nisu zaboravili, poslije ručka su razgovarale telefonom. Pripremila mu je poklon. Kaže da će dobiti ogroman poklon.

Na riječ ‘poklon’ dječak je trznuo ušima, ali je ostao sjediti. Zatim se iskobeljao iz stolice i s novim komadom kruha u ruci odbauljao prema kuhinji. Blizanci su buljili u *Bolji život*. Na kutiji televizora bila je čipka, na čipki gondola. Podijelio je karte i džemper prebacio preko leđa. Drugi je zapalio novu cigaretu, spustio karte na stol, viknuo Marija, pa opet Marija. Vratila se s dječakom u jednoj i bocom sode u drugoj ruci, sa svim svojim godinama pod jezikom. Dječak je u šaci stiskao sad već potpuno razmočeni kruh.

“Neće to dugo tako. Neće moći. Netko će puknuti. Ona će puknuti”, rekla je. “To uopće nije normalno. Preveliki je pritisak. Ne možeš protiv toga. Jednostavno ne možeš. Samo je pitanje vremena”, rekla je. On nije rekao ništa. Drugi nije rekao ništa. Druga je šutjela. Karte su gotovo ritmično padale na stol. Ona je također mislila tako. Sjedila je skrštenih ruku i gledala u sitnu mušicu koja se, svega nesvjesna, u uskim spiralama uvijala oko goruće žarulje. Načas je na nju sletjela. Već u idućem času mrtva je pala na stol. Površina stola bila je ispucala, od vrućih lonaca. Prstom ju je katapultirala preko njegova ruba. Nije igrala. Ta se igra nije mogla igrati s neparnim brojem igrača, a ona je bila neparni igrač. I ona je tako mislila. Nije moglo trajati dugo. Takvu se potrebu ne može tek tako strpati ispod tepiha. Tu želju. To što želju valjda i čini željom.

Neonka se još jednom ugasila i ovaj put mrak je potrajao duže no ranije. Baš je krenuo ustati kada se svjetlo vratilo; pred nosom je opet ugledao poznato lice. Vjetar koji je vani prevrtao plastične kante za smeće i tjerao ptice da se vrate tamo otkud su došle unutra se nije mogao niti naslutiti.

“Zašto si takav”, rekla je. “Kako uspiješ? Tebe se to kao uopće ne tiče...”

On je rekao bože naravno da me se tiče, ali govoriš kao da sam tu ja nešto kriv. Pokušali smo, nije išlo, pokušat ćemo ponovo. Što sam ja mogao, smiri se.

“Ne spominji boga”, rekla je. “Nema nikakvog boga. Uopće ne govorim o tome.”

Dlanovima je poklopila njegove dlanove i zagledala se u odsjaj crvene lampice, koji se sada smjestio na njegovom čelu.

“Što misliš, ako bi nekako... Izbije požar ili se nešto takvoga desi, dugo ostali ovdje... Luđački ogladnimo, ožednimo i sve. I prorade nam ti instinkti, nagoni. Što misliš, bi li mogli jedno drugo pojesti? Bi li me, mislim u takvim uvjetima, mogla jesti?”

“Ti si bolestan”, rekla je. “Kakve to sad ima veze?” “Čisto teoretski”, rekao je. “Razmišljao sam o tome. Bi li to bio nekakav poseban dokaz ljubavi?”

Rekla je nema nikakve ljubavi ako si mrtav, glodi me slobodno. Onda je povukla ruke.

“Što se odmah ljutiš. Samo me zanima. Nekako, ne mogu zamisliti da uzimaš komad mog mesa i žvačeš. Gutanje još i mogu, da samo progutaš. Ali žvakanje... Eto, ne mogu zamisliti da žvačeš.”

“Nisi normalan”, rekla je. “Nije komplicirano. Uopće nije komplicirano. Samo nemoj biti toliko jebeno hladan. Pogledaj malo oko sebe!”

Dodirnuo ju je pritom primijetivši da je, i sada, njezina tjelesna temperatura otprilike jednaka njegovoj. Ona je spustila ruke na njegov vrat.

Zatim se desio poljubac koji je trajao dugo, koliko poljupci u pričama koje koketiraju s kičem obično traju: nešto duže nego je želio. Ruke su joj još bile na njegovom vratu. Što ako bi sada stisnula? Što ako bi luđački stisnula i tako stiskala do kraja, pomislio je. Bio je jači od nje, bez sumnje, ali ljude u takvim trenucima ponekad obuzme suluda snaga. Bi li samo mlohavo spuznuo niz onu stijenku? Bi li se odnekud stvorila nekakva krv? I najvažnije: bi li

ga na kraju ipak pojela, kao ogromna, razočarana bogomoljka, ili ga samo ostavila da ondje leži, pitao se. Nije mogao znati.

Već u idućem trenutku, kao u pričama koje koketiraju s pornografijom, počeli su se dosta strastveno stiskati oslonjeni o pravokutno ogledalo. Ispustila je zvuk koji ga je na nešto podsjetio. Činilo mu se. Možda je to bilo struganje remena o mutno staklo. Sada su njegovi prsti, njegovi glupi i meki dlanovi, bili na njenom vratu. Metalna gondola njihala se u nečemu nalik ritmu; veoma sličnom, a opet od njega tako udaljenom. Gondola je također proizvodila zvuk, iako je to možda bio zvuk šišmiša koji joj se na školskom izletu u Opatiju bio zapleo u prvi minival. Vani je vjetar bacao konzerve i čupao pelargonije i maćuhice iz lonaca, i miševi su bili spremni progristi stijenke, iako je samo ona bila tog svjesna. Crvena lampica palila se i gasila, ponekad u pravo vrijeme, ponekad ne. U zrcalu su poskakivali njihovi odrazi; oni vampira su izostali jer je to u prirodi stvari. Stiskao je sve jače, pokušavajući pritom zubima pronaći mesnati dio na njenom ramenu. Ona je ispustila onaj odnekud poznati zvuk, ili nije ispustila išta. Vani je sasvim izvjesno bjesnio vjetar, upravo zbog toga vampiri su odjednom stiješnjeni s njima u liftu; budući lagani, oni se slabo nose sa sve jačim zapusima. On ni o čemu više ne razmišlja. Ništa ne može znati.

OGLED O SAKUPLJAČIMA PTICA

puzzle story

Svake druge nedjelje pred svojim vratima nezaposleni njegovatelj, kućni filozof i novopečeni revolucionarni pripravnik Puh Mach nalazio je mrtvu pticu. Rano ujutro, uvijek prerano da ga primijeti, bez obzira na jak južni vjetar, poledicu koju polako razbija rano proljeće, biometeorološku prognozu i indeks cvjetanja voćaka nepoznat netko donosio ju je, a ona je, mirna i poslušna u svojoj smrti, čekala da Mach konačno napusti stan. Ta su mu hladna pernata tijela mogla poslužiti kao kalendar, bez problema zamijeniti tek nešto toplije miss veljače, ožujka i travnja: u ta tri mjeseca ptica nije izostala niti jedanput. Od dvanaest raspoloživih nedjelja šest ih je, kao svako pošteno španjolsko pitanje upitnikom, znao je Mach, uredno započelo i jednako tako završilo s pticom. Čekala ga je uredno položena na pleteni otirač koji mu je pri useljenju poklonila Martina mama, koji je otpočetak ignorirao. Da nije počelo sve to s pticama vjerojatno bi na njega bio posve zaboravio, baš kao što je u to vrijeme pokušavao posve zaboraviti Martu.

Uglavnom vrapci. Jednom nekakva pjevica kojoj nije uspio sa sigurnošću ustanoviti vrstu i, posljednje nedjelje, golemi gnjecavi kos. Tog istog dana, pet kalendarskih kućica udaljenog od kraja travnja, pogrebni su bočno, jer se krilo vrata već neko vrijeme nije dalo otvoriti, iznijeli metalni sanduk s tijelom Mumije Marije, prvoborke iz prizemlja od koje je Mach posuđivao kesice mačje hrane. Nalik paklenom pergamentu, umotana u sedamdeset i šest slojeva crne tkanine, protezom od švicarskog porculana Mumija je drobila orahe i pričala o marševima preko Durmitora, finim pilećim jetricama i, u trula popodneva, napuhnutoj i plavoj kravi koju je za vrijeme Pete neprijateljske ofenzive vidjela obješenu o krovnu gredu spaljene pošte. Iz svega su u Macha buljile oči; sive i mutno vodene. Ruke nije mogla imati vodene, pa ih je imala čvrste. Njima ga je ponekad tapšala po ramenima kao meka i suha smrt koja nije bila njegova niti zapravo ičija, ali je stalno s nama i nitko ne zna otkuda dolazi. Mach je, filozofski, smatrao da dolazi odasvud, i da u samom korijenu nosa imamo posebne senzore kojima ju je moguće nanjušiti.

Sjedio je s kažiprstom desne ruke negdje duboko u nosnici nosa barem za broj prevelikog za njegovo lice (koje je bilo za barem broj preveliko za pripadajuću lubanju, sve je skupa pomalo nalikovalo orahu prerušenom u šipak) i sve to promatrao s prozora: kako pušu od napora dok je ispravljaju, otvaraju crna vrata svog karavana, trpaju je u njegov duboki mrak i odlaze. Zemlja je bila nezgodno suha, očajna, sve jači vjetar vrtložio je SuperSpar vreće i

prašinu. Plastične balkonske nadstrešnice podrhtavale su u sitnoj, nepredvidivoj amplitudi, tresle se kao od tropske groznice, a u zraku je, s radiovalovima, plesao miris kiše. Nešto se s neba očito imalo sručiti; snažan epileptički napad imao je pogoditi poznati svijet. Nešto drugo se, pomislio je, na njega upravo uspelo.

U trenutku kada je spazio tročlanu povorku, dvoje krupnih tetoviranih i jednu kronično tihu čija se visina nedavno pretvorila u duljinu, nije još mogao točno znati o kome je riječ. U metalnoj kutiji s emajliranim križem sačinjenim od trnja i pletera koji mu se (sasvim reakcionarno) učinio tako prazan i pust bez polumrtvog tijela Gospodina, mogao je biti bilo tko. Šeks ili Roza iz stana ispod. Major Tepeš koji se bojao sudbine. Miss. Malone, udovica poručnika korvete USS Abraham Lincoln kojeg su pronašli golog i nasmrt izbodenog u jednoj po izbodenim oficirima čuvenoj ulici Tangera, malo manje vjerojatno njezina kći Da-Da koja je, suha i zatvorena poput zaboravljena oraha, u pedeset petoj još uvijek tražila muža. Ili, odozgo nadolje, nositeljica Partizanske spomenice i Ordena zasluga za narod sa zlatnom zvijezdom, spomenuta i mrtva Mumija iz garsonijere u prizemlju.

Dvosobni stan na posljednjem katu četverokatnice u Bosutskoj ulici na broju 27a naslijedio je prije četiri godine smrću udovice kojoj je nekoliko mjeseci ranije veoma uspješno, sasvim senzualno mijenjao pelene, i otad je živio okružen mahom penzioniranim vojnim licima. Iznimku su činili Rozalija i Vladimir Šeks koji su stan zamijenili s nekim tenkistom, zastavnikom koji je volio vrganje i, slijedeći jednu od obilnih proljetnih kiša, spakirao kofere i otišao za rodni Čačak. U svemu tome Mach je stršio kao govno u punču, ali je, tako je bio odlučio, njihova kućna ćelija funkcionirala prilično skladno. Kvadratnom lopatom odrađivao je gotovo sve ture čišćenja snijega (prljavi snijeg), u proljeće vukao ugljen i drva i po potrebi u haustoru mijenjao crknute žarulje, te tu i tamo mirne duše remetio ustaljenu zvučnu kulisu noći. Bilo ih je sedam i nešto se, činilo mu se da nalaže logika broja, nužno imalo desiti. Što bi se to točno desilo nije imao pojma, no upravo 007 bilo je i onih famoznih sekretara.

Prstom je ispratio prvu kap kiše koja je počela neuračunljivo bubnjati staklom, nazuo papuče i strčao se niz stepenice da se raspita tko je umro. Bilo mu je i nije mu bilo svejedno. Vrata je otvorila Roza Šeks u kožuhu boje meda i rekla:

“U snu, ja je našla. Ključ ti je tu. Savka je dole. U snu”, rekla je.

Mach se zabuljio u zrak, načas zamislio da je u nekoj gorućoj, poput prazničke mesnice krvavoj otočkoj zori, okrenuo se zatim na peti i strčao niz šest sljedova stepenica.

Ukoliko smrt ima miris, ondje kao da je nikada nije bilo. Zrak ispunjen gustim i ljepljivim mirisom pržene Akrap kave mogao se skoro ušmrknuti, a po spuštenim škurama udarala je sve jača kiša. Na vratima, pod izvezenim nesretnim lopatarom, čekala ga je crna Savka i mijauknula kada je ušao, možda od sreće, možda samo od dosade.

“Partizani ne idu u raj. Pitaj boga di je završila. Ko zna di...” Rekla je Roza Šeks i mehanički okačila ključ na veći metalni ključ unaprijed okačen na nekada bijeli zid dugog hodnika. Mach je dopustio da ga na trenutak zaokupi taj ključ-otac koji nizom srebrnih udica lovi i proždire svoju djecu, a onda se opet okrenuo na peti i nestao. Pod miškom je, pamtio je jer je već bio zaboravio zaboravljati, nosio Savku i istovremeno gađao tamnu boru ključanice.

Točno tad shvatio je da stoji na nečem mekom, gotovo ugodnom, samo tihom i mrtvom. Baš kao što je to bila Marija.

Prva ptica

Marta je otišla četiri dana nakon nove godine i trideset i tri dana prije pronalaska prve ptice, negdje u vrijeme kad mačke postaju nemirne a cijene zimske obuće opasno padaju, skupa s posljednjim snjegovima.

“Popuši si svoj debeli kurac”, rekla je iz čistog mira i nestala.

Mach se strčao niz stepenice u papučama s likom pande koja je nalikovala slici Moammara Gaddafija i uspio čuti samo štucanje motora njezinog 405 karavana koji se sporo pokretao na zimi. Tehnika je još jednom svladala prirodu, po kratkom postupku (streljanje, što je najbolji način da se raščiste epistemološke nesuglasice), pa je, skoro pa nepravедno, uspio vidjeti samo komadić njenog prćastog profila sličnog skijaškoj skakaonici na Planici. Nalikovale su si, mislio je, u nagibu, boji, temperaturi i praznini koja ih je okruživala svake godine s bijegom snjegova.

Na pozive nije odgovarala, ni taj niti sljedećih dana. U tom svjetlu Puh Mach odlučio je da je jedina logična mjera kojom se moguće suprotstaviti ljudima, smrti i ljubavi brz i temeljit

zaborav. Ali ne. Zaborav je ono što, poput prelijeva, dolazi kasnije.

Šeksovi su, osim trešnje koja je na divlje izrasla u stražnjem dvorištu te pouzdano i nešto preuranjeno najavljivala proljeće, imali tajnu. Tehnički gledano to i nije bila tajna (ona je spekulativna, a sve je bilo određeno), no cijela je priča nekako nosila njezin pečat. Šeksovi zapravo nisu bili Šeksovi. Bila je kasna jesen 1991. godine, Freddie Mercury još se nije bio ohladio, kada je Veljko Kadrijević – jer su neobične i uglavnom nesretne podudarnosti, zna se, s imenima česte – u bijelim Nike patikama s čičak kopčanjem otišao u općinu i promijenio ime. Od tad je nosio prezime minornog čehoslovačkog političara i deseteračkog pjesnika s kojim je bio u daljem srodstvu (koje se izvorno spelovalo Sekczy), i vodio uglavnom bezvezan život. Njegovog ogromnog malog Miciku, s kojim je kao klinjo sasvim slučajno dijelio psihijatra i seksi novine, Mach je u ove četiri godine vidio samo jedanput: zajedno s kćerkom, mopsom i debelom kanadskom ženom koja je, vidjevši kako Mach trči stubištem preskačući po više stepenica odjednom, refleksno šapnula: *“Sauvage!”*

Kad već pamtiti mora, jednu stvar pamtio je bolje od drugih. Kasno noću, lipanj se već bližio kraju, zrak bio odvratno ljepljiv i bilje očito spremno predati partiju, vraćao se krivudajući uskim uličicama kući iz San Bolaña. Nije mogao ne čuti zujanje u kutu ušiju, gravitaciju sve te tekućine koja njegovo protiv volje kršteno tijelo pritišće zemlji i istovremeno kroz pore podiže u nebo, uz sve te stepenice. Tako nekako lebdeći, i pun i prazan, na odmorištu između drugog i trećeg kata pritisnuo je prekidač i susreo se oči u oči s dvije žute zjenice; dukatima postavljenim na duplje najmrtvijeg rumunjskoga mrtvaca.

U njima je, kao u bijesnom ogledalu, ugledao epizodu iz svog života koja se nikada nije dogodila, no bila je sasvim moguća te je prijetila da se, ako se zjenice Roze Šeks nekim slučajem prevrnu, sasvim lako izlije u ovaj sadašnji. U tom je latentnom svijetu Mach, umjesto onim Ideje i revolucije, krenuo putem privatnog poduzetništva. Zbrojio je dva i dva: totalnu komodifikaciju tijela i izgon budalaštine duše, te tomu pribrojio internet. Zatim je uložio nešto sitno u tehniku, kupio ogroman Ikea krevet s tigrastim uzorkom, uokvirio poster Illone Staler, okrenuo nekoliko brojeva što su mu bili ostali iz Više medicinske, i kroz desetak dana je redovitim ritmom isporučivao dvadesetpetominutne hardcore uratke

inozemnim porno-domenama. Odmah je shvatio da je *breeding* u biznisu sve. Uzeo je nadimak Hairy Potter, kupio kostim blesavog čarobnjaka i razderao ga na prsima, na kurac tetovirao zvijezdu i zvao ga štapićem-prašćićem. U sve je uključio i mačka Boru koji je, dok je on pošteno jebao za život, u pozadini preo na dekici ili džemperu.

U krugu Rozinih zjenica, kao u seoskom kinu, upravo je igrala scena u kojoj Mach drži visoko podignutu Sony DVD kameru i puše nad golim sisama Mire Marković, primalje bez stručnog ispita, ali golemog propovjedničkog zanosa. Vidio je vlastita usta kako se otvaraju i primaknuo se ne bi li čuo vlastite riječi. Čulo se samo meko "Da... Da..."

"Isuse! Isuse! Daaaaa", viknu odjednom Mira, i on jasno vidje zbunjeno, preneraženo lice malenog Macha u krugovima. Neko je vrijeme tako buljio, a zatim, sasvim mlohavog štapića, ustao i izgubio se iz slike.

"Sablasti! Sablasti!" čuo je kako urla glas onog mogućeg Macha. "Započinjete nizove koje niste u stanju završiti. Čak i ako je moguće, esencijalno žalovanje je štetno! Vrijeme i samo vrijeme dolazi! Apsolutno vrijeme bez Proroka!"

Mira je šutjela i gledala negdje u strop, možda tražeći pomoć, možda samo brojeći točkice muha u plafonjeri. Onaj mali, mogući Mach je bijesno povukao oba 'H' iz svog imena i, postavši puma, sjajan i crn iskočio iz ekrana i izgubio se u noći, blagoj i toploj kao pietà, da se nekom napije krvi.

Druga ptica

Večer, nešto što dolazi iznutra i samo od sebe. Ničeg opipljivog, zamršena mreža mogućnosti, orgija, grad; lišće koje se još nije uspelo na svoja zadana mjesta. Samo sveopće, nečujno titranje. Titranje milijardi čestica koje žele svoj glas. Bude se, pomiču, sićušnim skokovima prkose mirovanju i zvuk u Machovoj glavi postaje svakim časom sve glasniji. Svaki titraj nas dovodi korak bliže Apokalipsi, a ona dolazi s bukom. Kao da se eritrociti glasnije sudaraju. Kao da iz bezbroj milijuna slavina istovremeno kapi voda.

Sjedio je u naslonjaču presvučenom crvenim plišem, na najglasnije slušao *Wicked games* i pio pinot oko kojeg je lebdio oblak slatkog izvanjskog mirisa koji se činio nepresušnim. Pinot je pio iz svoje posljednje vinske čaše, jer je sve ostale nekom prilikom razbio: u nju se bio uvukao goli duh večeri. Za čašu se, kao za uostalom bilo što, bio sasvim neumjesno vezao.

Panično se bojao da pjevač ne iskoči iz registra vlastitog glasa, pogodi visoki C i, kao Ted Nugent, jednim potezom razbije čašu. Čašu je istovremeno čitavo vrijeme mrzio, jer je bila očito premala za taj nos. Vidio je kako joj val rezonancije zahvaća rubove, širi se njezinim obodom bezglasno podrhtavajući sve dok se uz prasak ne rasprsne, a dlanom se šišteći slije vitica venske krvi. Nekad u djetinjstvu Puha je progonio san. I sad je bio uvjeren da to mora biti povezano s njegovim životinjskim imenom.

“Snofi ne pfogone”, rekla je Marta sišući zapešće. “Fo fu hipi fizdafije. Sranje”, dodala je kad je skoro pala sa stolice.

“Moji snovi su čisti Gestapo”, odgovorio je i usnuo.

Sve oko Puha titra. Val ogromne amplitude uspinje se preko kuglica sinapsi, ulazi u sve otvore kroz zupce viljuški, glave metaka, vrhove pikado strelica. Sve što zna je da titraju čestice mostova, čestice tijela koja po njemu hodaju. Ako se njihove frekvencije u jednom trenutku poklope sve ide u krasni kurac: beton i čelik pucaju, sve se rasipa i brzaci gutaju tijela ili ona padaju na autoput Sofija – Lorraine. Takav je san. Gradski autobus, blato, a zatim se u snu probudi pored poštara s afro-frizurou i Mauzerom krivog kalibra; Puh pamti jer ne može zaboraviti.

“Banda crvena. Svaki semafor naš”, šapuće vještica s maramom boje koje u jeziku toga sna nema (Mach se, u analitičkoj tradiciji, pita kako to da je onda usprkos svemu vidi?), čeličnoj kočiji, vjetru. Motor bruji u mjestu. Pod se ponaša kao vodič; vibracije jačaju, prenose se na stolice, s njih na njegovo tijelo. Odnokud su iznikli miševi. Sad mile posvuda, milijun njihovih zuba progriza sitne otvore u bočnim stjenkama, u tamnom tlu. U čudu primjećuje da surferi skaču kroz krjesove. Već u idućem trenutku frekvencija titranja mašine poklapa se s onom titranja njegovih unutarnjih organa, i oni jedan po jedan pucaju. Jetra. Slezena. Bubrezi. Mach izdiše pogađajući koliko je i kakve budućnosti zapisano u svim tim jetrima. Zatim ponovno odbacuje svoje H-ove, i kao puma iskače iz sna.

Ubacio je u torbu jabuku, u trku frknuo Bori pokušavajući ga usput, vrlo kratko i opet

neuspješno, naučiti da zviždi ooo-aaaah dio iz pjesme *Wicked games* i preskočio nekoliko stepenica. Zastao je u odmorištu, okrenuo se, vratio natrag. Barem jednako iznenađeno koliko i on u njih u Macha je buljio par sitnih, mračnih ptičjih očiju. Vrabac je čekao, kao kroasan, umjesto doručka serviran na otiraču za cipele Martine mame. Kao i onog prvog strpao ga je u najlonsku vrećicu i na izlazu je ostavio na vrhu prepune kante za smeće.

Uskočio je u autobus broj 221 za Travno i čim su se vrata konzerve za njim zatvorila sjetio se svog onog titranja, vode, krijesova, i povratio. Podudarnosti je naprosto bilo previše. Tip s afro-frizurinom bio je, sad je to bilo jasno, Mulj Martin koji je s njim jednom prilikom slušao satove pjevanja, no to s pticom nikako nije mogao objasniti. Kao čitatelj Meillassouxa vjerovao je u nužnost kontingencije, ali i znao da u stvarnom svijetu slučajnosti nema: bilo je nemoguće da se radi o slučaju.

“Jebem ti sovu”, rekao je sebi u bradu, toliko glasno da se nekoliko najbližih pari očiju uperi u njegovom smjeru. Tek tad je vidio kako im kao po komandi prskaju jetre; iz nosa i usta s prvim izdahom izbija svjež, upravo pročišćen krv.

Major Vladimir pogodi-kako-me-zovu Tepeš je živio sam i prije nego što mu je umrla žena. U vrijeme dnevnika Dnevnik. U vrijeme ručka miris životinje, dah tople hrane; čudna mješavina koju Mach nije mogao sa sigurnošću pripisati ni jednoj njemu poznatoj kuhinji. Samo jednom, neku godinu prije no što su je, moguće u istom metalnom kovčegu s križem pustim bez one provokatorske bitange, moguće isti tetovirani ljudi iznijeli kroz vrata kuće, Mach je u mračnom hodniku čuo glasove.

“Ona je s Isusom”, glas je rekao. “Isus je odveo umorne i umorni spavaju. Umorni su na nebu.” Onda se jedno vrijeme nije čulo baš ništa. Južni vjetar udarao je o prozor od armiranog stakla, o njega oslonjeno lišće ukrasnog bilja začas se stapalo sa svojom sjenom, tamnim obrisom grana koje izvana stružu po oknu hodnika. Baš je htio produžiti dalje jer je na TV-u počinjao trinaesti nastavak *Mrtvih i slavnih* kad su se vrata otvorila, a u okviru se s ogromnom pletaćom iglom u ruci pojavila majorica u kućnoj haljini boje uobičajene za kućne haljine u to vrijeme, koje je manje ili više ovo sadašnje.

“Ona je s Isusom”, rekao je njen glas. “Isus je odveo umorne, umorni spavaju. Umorni su na nebu”, ponovio je u ritmu koji je, kao tanka bubnjarska palica, diktirala igla. Mach je pokušavao zaključiti je li igla zaista pletaća, ili je od onih srebrnih kojima svježim mrtvacima probodu srca. “Gospodin vidi u tebe. Ti si božji akvarij”, rekla je i vrškom mu dotakla rame. “A ja sam Šubunkin.”

Kao u nekoj dolazi-sudnji-dan sekti na glavu mu je položila dlan i ušla u stan. Iznutra, činilo mu se, nije dopiralo ništa. Isus, kao ni smrt, ne miriše. I da ga je, nevidljivog, njezino predsooblje dotada bilo puno, on to nikako ne bi mogao znati. Vrata su se, kao vlastitom voljom, zatim blago zatvorila, a preko hodnika je, tek možda malo više no što je to uobičajeno kasneći, zatirući sve pred sobom prešla njihova sjena.

Ptica treća

Drugo nedjeljno jutro u ožujku svanulo je kao i svako drugo, uspinjući se i spuštajući istovremeno sve dok se tamna crta koja ga presijeca ne svede na točku kojom sve završi. Ta je točka prividni dokaz da je svaki kraj ujedno i početak, možda također da vrijedi nadati se i čekati. Kako nedjeljom na programu nema *Mrtvih i slavnih*, Mach nije imao poseban razlog da rano ustane, ali se svejedno izvukao iz kreveta. Hladan pod, brzi dodiri, bacio je pogled kroz prozor. Vrata još nije imao hrabrosti otvoriti.

Sobu je ispunio miris čaja, nepobitan dokaz da su čestice vode dovoljno dugo i dovoljno brzo titrale. Namjerno si je spalio jezik prevrućim rubom lončića, baš kao što ga je za najhladnijih zimskih dana znao prisloniti o ledene metalne grede ili stupove ulične rasvjete. Zatim je pritisnuo kvaku.

Mrtva ptica nalik je zaboravljenoj badminton loptici, mislio je Puh u svojoj glavi potihom, samo za sebe. Tijela zakucanog za zemlju ona ostaje u tišini trave dok se podrhtavanje zemlje smiruje, otac u prugastoj košulji utovaruje u auto stolnjak i bijele stolice, pa obitelj u oblaku dima nestaje negdje u smjeru Cluja. Perje, kao i sva mrtva dlaka, još dugo zadržava kvalitetu. Kiše i vlaga polako mu oduzimaju boju i eleganciju, ali u meso se istog časa

ponovno uvlači život. Ličinke pupaju kao smrt u svačijim džepovima, mravi i drugi strvinari raznose sitne kuglice truleži. Od ptice nakraju ostane kljun i hrpica šupljih kostiju, slamčica kroz koje je ptica u sebe usisavala svijet i za vedrih dana puhala natrag u njega proizvodeći pjev i mjehuriće; sitno mreškanje na površini. Lopticu, svakako, proguta nadolazeća noć.

Puh nije imao pojma odakle mu odjednom sve te neobične misli, ali pretpostavio je da dolaze s neba. Strpao je pticu u plastičnu vrećicu Horgos mljevenog šećera i ostavio je pred vratima. Još je jednom gurnuo jezik u vrući čaj: stvari su postajale sve čudnije. Kao da je kroz puno drvo, najlon i sve ono prazno između uspijevao nanjušiti to malo mesa, Boro je iznervirano grebao po kvaki. Mach ga ionako nikad nije puštao vani – taj je pticu vidio samo jedanput, i to lešinara, na odvratno ružnoj slici s motivom u pijesak zakopane glave Michaela Boltana polivene medom, koja čeka da je pojedu mravi.

Krug sumnjivaca s broja 27a suzio je kao pankeri hlače: u crnom krugu nogavice bljeskalo je tek jedno ime. Šeksa i Rožu diskvalificirala je njihova tajna; oni nisu riskirali ni u križaljka. Marija Mumija nije se mogla uspeti uza stepenice. Missis Malone i njenu kćer Mach je istovremeno mogao i nije mogao zamisliti u nečem sličnom, no intuitivno je bio siguran da su nevine. U barem jednom slučaju to je vrijedilo i u sasvim nemetaforičkom smislu: Da-Da Malone bila je zapravo totalno Ne-Ne. Sve je, kako se činilo, bacalo sjenu sumnje na majora.

Svakom se u životu desi barem jedna neobična stvar. To nepisano ali nemilosrdno pravilo nije mimoišlo majora Tepeša. Priča je pomalo čudna, no vjerodostojna. Machu ju je jedne nedjelje koja je ledila sve pred sobom – čak i kanale na televizoru, pa je neprikladno kasno pomela bademov cvat – ispričao sveznajući pripovjedač obučen u pokućarca koji je navraćao dovoljno rijetko da mu je Mach uglavnom vjerovao. Evo kako je bilo.

Niti tri mjeseca otkako su mu telegramom javili da je od urođene greške u glavi umrla petogodišnja Mama Tepeš major je usnuo upečatljiv, uznemirujući san. Prije toga treba reći da je u svijetu izvan sna, ako takav postoji, pogodi-kako-me-zovu bio nadležan za karaulu bogu-iza-nogu negdje na albanskoj granici, stotinama kilometara udaljen od prve zalogajnice u kojoj se moglo pojesti njegovo omiljeno jelo, brizla u hladnom majonezu. Upravo se bio

vratio s odsustva, a u barakama je ključalo od standardnog šljama i friških ročnika. Vanjski neprijatelj je samo čekao da mu ga metne: nakon što bi dan proveo dovodeći utvrđenje na najviši stupanj borbene spremnosti (onaj kada je spremnost apsolutna), major bi lijegao znojan i iscrpljen te se budio, još znojniji, barem nekoliko puta kroz noć, i tada dugo nije mogao opet zaspati. U noći sna koji je, vrlo živopisno prepričanog, bio pomno saslušao Mach, devedeset i devet kila žive vage majora spavalo je neobično mirno i dugo.

U snu je vidio ročnika Zmagu Jelinčića, belokrajnskog vodnog kuhara krvavih očiju kojeg je nekoliko mjeseci ranije poslao na izdržavanje dvotjedne kazne samice. Zmago je, igrajući u kuhinji poker na skidanje s ročnikom Gluvim Gogčetom i pritom ostavivši vrata hladnjače otvorenim, kvarljivim svinjskim mesom otrovao dvije trećine kasarne. Zato je s lampom i muškim časopisom slijepljenih stranica *Elle* strpan u priručni, u zemlji iskopan podrum pod vodnom kuhinjom. Podrum pun buba i zvukova: razmočen podrum.

Pogodi-kako-me-zovu bio je već skoro zaboravio taj slučaj, a onda ga je u besposlenom sjedenju pod drvom smrznutog badema prekinuo Popescu.

“Majore žali se Zmago.”

“Kakav Zmago?”

“Onaj iz podruma.”

“Sve mi to smrdi. A šta taj oće?”

“Oće baterije družu majore. Ne može više u mrak.”

“Baš mi je žao. Jebem mu ljubičice. Bez uvrede”, otpuhnuo je i, ledeni Lucifer, naredio da mu se odnese pakovanje Varte od devet volti.

“Po naređenju družu majore”, rekao je Popescu i nestao, a nad palim anđelom propupao je hladni bademov cvat.

Četiri dana nakon što je poslao baterije, s neba je šibala najgora kiša tog tjedna i vojnici se natjecali koji će u donju vilicu uhvatiti veću količinu vode, na stolu ga je dočekao raport o samoubojstvu ročnika Jelinčića. Pronađen je kako, obješen o zaduženi remen, spuštenih gaća visi na snažnoj mesarskoj kuki.

“Sunce mu žarko ljubim. Mamu mu provokatorsku jebem, sad je našao da se vješa, sve mi to

užasno smrdi”, prosiktao je pogodi-kako-me-zovu i perom Pelikan boje vlastitih očiju mehanički potpisao papire.

Sad se taj isti Zmago našao u njegovom snu, onako vlažan i blijed, i naglo, neočekivano rastao. Tkanina uniforme, kao i čizme i kožni kaiševi, pucali su kao da neka golema ruka razmiče čipkane zavjese i zimskom suncu otkriva njegova gigantska leđa. Slovenac nije prestajao rasti i uskoro je mogao u ruke uzeti drvo badema, glatko i čvornato u svom ledenom cvatu, i njime pomesti sve pred sobom. Sve bljeđi i bljeđi, sve veći i veći, sve tiši i tiši postajao je kuhar sve dok nije postao prevelik da ga se, iz pogodi-kako-me-zovu perspektive, jednim pogledom sagleda. Iz pristojne udaljenosti moglo se tvrditi da je bio jedan od najvećih ljudi što ih je svijet dotada vidio. Slovenac se zatim pretvorio u golemu crnu pticu i nestao iz vidokruga noseći u kljunu krhko i neraspoznatljivo tijelo.

Otkako se polumrtav od straha probudio, Drakula se više od svega na svijetu bojao ptica.

Četvrta ptica

Stvari su, rekao bi netko svemu tom skloniji, postale ozbiljne. Poslije treće ptice, one neidentificirane pjevice, Mach nije vjerovao više nikome. I dalje je, međutim, sve vrlo precizno pamtio.

Iako su se izglednijim činili drugi scenariji, najviše ga je brinuo onaj interni: možda je ipak podcijenio susjede, suviše suzio onu nogavicu? Stvar je već predugo trajala da bi u pitanju bila prijetnja, posljednja opomena neke siromašne mafije kojoj je konjska lubanja luksuz, a još je uvijek bilo preuzetno pretpostaviti da su ptice pred kućna vrata dolazile umrijeti svojevolumno, kao ptičje kamikaze ili laki pernati slonovi. Bio je prilično siguran da susjedi to nisu mogli izvesti sami, no da im netko drugi ne nabavlja tijela Mach nije mogao jamčiti. Krivnja je, ipak, mogla biti svačija.

Ožujak se već bližio kraju i dani su postajali sasvim očito duži; zbog odbljjeska sunčevog svjetla na ekranu već je cijelu prvu četvrtinu *Mrtvih i slavnih* bilo potrebno imati navučene zastore. Jako su ga zabavljali *Mrtvi i slavni*, čija se tema dala dobro sažeti u sam naslov, no on očito nije bio prvi koji se toga sjetio. Pretpostavljao je da je jedan od razloga tomu zacijelo to što nije bio ni mrtav ni slavan, a ljude, kako je poznato, privlači ono što im nedostaje. Grad, upravo probuđen, nalik koraljnom grebenu, podizao se i rastao iz dana u dan, kao kakav pospani Nosferatu. Titranje grada koji se proteže nakon snjegova dobro je

titranje: vibracija je jedinstvena i ni sa čim se ne preklapa; rezonancija nas zaobilazi i, slutio je, opne bubrega ostaju cijele i zemljini slojevi na svom mjestu. Zvuk je također titranje. Frekvencija. Val koji ga je trebao izvući iz kuće, ponijeti ga sa sobom u nekom unaprijed zacrtanom smjeru, odsvirati na njegovim živcima i hormonima, kao na dobro ugođenoj Steinwayu, partituru proljetne noći koja osigurava gibanje, od njega slaže godišnji repertoar, funkcionira kao suviše raskošna barokna uvertira za stavke koji se dalje ispisuju i izvode sami. Toga proljeća, možda iz lijenosti možda iz prkosa, uopće ga nije uspio uhvatiti. Uglavnom je čučao kući. Gađao Boru zgužvanim lopticama papira s valovitim crtama (najbesmislenijeg papira za pisanje ikada proizvedenog), među čijim je sinusoidama pokušao, ne bi li se primakao rješenju, dijagramski izraziti svoj problem, i slušao istih nekoliko ploča na uvijek prašnjavom Tosca gramofonu. Izlazio je samo kad je to bilo nužno: po kruh i pinot te, jednom do dvaput tjedno, na tajne sastanke ćelije supertajne revolucionarne organizacije kriptomarksističke orijentacije koja se sastajala u opskurnom makedonskom lokalnu na Aveniji Vece Holjevca, kojoj je nekako u to vrijeme počeo pripadati. Ni jedno od potencijalnih rješenja skiciranih na sobom razbacanim papirima nije zvučalo ispravno. Marta? Sasvim nevjerojatno. Netko potpuno nepoznat? Puh Mach nije bio te sreće. Neslanu šalu prijatelja i svježih suboraca revolucionara je također prekrizio; nikome nije o tom govorio, a ni jedni ni drugi ne bi imali discipline ni volje da naslijepo ustraju, što je možda ipak posebno diskvalificiralo potonje. Sve to ga je pomalo izluđivalo. Prije svega izjedala ga je znatiželja. Želio je da vrijeme bez ptica što brže prođe, ne bi li nova ptica donijela nove okolnosti, bilo kakvu, makar i najmanju informaciju. Trag. Tajnu. Želio je samo da ptice uredno stižu, i jednako tako da prestanu stizati. Zapravo, iako je sve drugo posve precizno pamtio, Mach se više nije mogao sjetiti što je to točno želio i to je možda, kao u nekom zen-koanu, značilo da nije želio ništa.

Drugi put toga dana sjedio je na zahodskoj školjci i srao, otpuštao balast koji nas nečijom neznanom zaslugom još uvijek drži na zemlji, kad je do njega dopro tih ali isprativ trag glasa. Razgovor se, rekonstruirao je, penjao k njegovim mesnatim ušima odozdo, iz kupaonice prvog kata, prošavši na svom putu, kao kroz skrivene periskope, kroz duge i oble cijevi, na kraju se ispreplevši sa zrakom sunca koja je, čineći živi raster, dopirala izvana i kovitlacem lakih, jedva vidljivih Borinih dlaka što ih je vrtložio vjetar. Znao je točno kome

glasovi pripadaju.

“Ajde”, vikala je Miss. Malone. “Neću”, pištala je Da-Da u svom falsetu. Morao je sasvim utišati vlastita crijeva, bolno pritegnuti slavinu da bi je čuo. “Ne mogu dok gledaš.”

“Ajde! Ne idem dok ne učiniš. Imaš gliste. Pola tvoga ti pojedu, na kraju će ti pojest mozak! Sve će...” Netko je u zgradi povukao vodu, pa je šum načas zaglušio rečeno. Bio je siguran da se, iz osvete, Dadinim licem slijevaju dvije suze. Priljubio je uho čvršće uz ventilacijski otvor.

“... ko gusku. Stisni! Stisni i stavi u kutijicu. Ja te hranim, a ti hraniš gliste, već ti na oči izlaze. Dobro da nisi rodila. Ja bi umrla da su ti izašle odozdo. Umrla bi.”

“Makni se, nisam pojela.”

“Pojele gliste. To ja govorim. Nemaš ti šta za učinit. Stisni. Stisni”, kroz zube je šištala Miss. Malone, a njegovo uho je, kao T-bone steak, ponijelo četiri pruge rešetki otvora.

Usljedila je duga minuta tišine, kroz nanose ispucalog betona i žbuke Mach je mogao osjetiti napor sfinktera koji se, nalik moruzgvi, uzalud i uprazno stežu. To se nečujno ali osjetno titranje prenosilo, mogao ga je vidjeti, na armaturne mreže nosivih zidova, čelične grede i potpornje. Čitava zgrada je drhtala, joha na jakom vjetru, savijala se i prijetila da se sruši.

“To nije ljudski! Vrag crni iz tebe čini! Ja ću ti ga iščupat. Ovim rukama ću ga...” stara je vrištala i zidovi su sad titrali iz šuplje osame njenih pluća.

“Puna si glista”, još jednom je prezrivo frknula udovica poručnika fregate USS Abraham Lincoln, vitka i suha Miss. Malone, i zalupila vratima kupaonice sa zlatno uokvirenim porculanskim reljefom djevojčice koja piški. Te su se vibracije kućom rasule sasvim jasno.

“U tri pičke materine vraga crnoga odi”, Mach se mogao zakleti da je čuo kako šaptom dopire odozgo, kroz zidove i periskopske cijevi, i to je bilo posljednje što je čuo.

Četvrta ptica došla je kao i prve tri, tiho, precizno i uz jak južni vjetar. Tog dana je ustao nešto ranije, postavio lončić za čaj i, produžujući ugodu iščekivanja, čitao najnoviji antisistemiški proglas vlastite revolucionarne ćelije, koji je znao napamet. Strah i tjeskobu do tad su već bile posve zamijenile znatiželja i predanost njegovom možda prvom sasvim osobnom, svakako osobitom slučaju. Tijela je iščekivao sa sve većim i većim zanimanjem. U njegove sive i bijele stanice, kao miš u utrobu kraljice Lizzy pod svodovima El Escoriala, uvukla se još jedna zakučasta misao i iz dana u dan ga obuzimala sve više. Netko je na njega mislio. Ta je misao, štoviše, bila dovoljno jaka da se, na ovaj ili onaj način, pred njegovim vratima svake druge nedjelje materijalizira mrtva ptica.

Četvrta je završila kao i one prije nje. Bio je 23. ožujak; Mach je u poluglasu odskandirao *Naša borba je vaša borba – zajedno do pobjede!*, jedan od njihovih najuspješnijih slogana (kojim je proglas i završavao), ispio do kraja čaj te polagano otvorio vrata: u sebe, u svijet. Smetlari su nekim čudom tog jutra ispraznili kante, pa je pernata kugla, sveteći se svijetu oko sebe, pri padu na dno najsjevernije proizvela tek tup i površan zvuk.

Peta ptica

Martu je upoznao na moru jedne godine kad su bademi procvatili ranije, listovi mirte se od vrućine tanjili u duge i tanke bodlje, šišmiši ošamućeni udarali u okna, a na horizontu je do iznemoglosti gorio otok kojem je bio zaboravio ime. Te su se godine Mach, Bowie i Mrtvi Martin na plaži instalirali ranije, podigli šator u susjedstvu dva druga šatora i upustili se u intenzivno proučavanje lokalne flore i faune, s naglaskom na floru i faunu višeg razvojnog stupnja, iako je to sa stupnjevima uvijek upitno. U prvom šatoru stanovali su švicarski studenti, članovi društva za švicarsko-mađarsko prijateljstvo iz Adelbodena, koje je zapravo bilo tajna i prerusena sekcija za odmor i razonodu Švicarske garde, što se moglo zaključiti iz brojnih uokolo šatora postavljenih zastava, ali i iz pjesama koje su, uz pratnju posuđene lutnje, neprestano pjevušili. Tekst jedne od njih, barem dio koji je Mach uspio pohvatati, glasio je:

Nikom ne damo papu, s papom plijevamo vrt,
Nikom ne damo papu, s papom bi mi i u smrt.

Na kojeg su točno papu mislili Mach nije znao, ali je sumnjao da je uopće čuo za njega; bilo ih se skupilo već toliko. U drugom šatoru boravio je stariji nudistički par kojeg, barem koliko su mogli procijeniti, uopće nije bilo briga za papu. Na stotinjak metara od obale njihala se usidrena dvanaestmetarska jedrilica imena Kraljica Klaudija IV. Otok se u buktinju pretvorio trećeg dana; možda baš da napakosti bogu koji je, prema kršćanima, upravo tada odlučio povući vode i učiniti da se pokaže kopno.

Drugog dana gorenja južni vjetar je spustio gubavi zastor na nebo, a golemi gorući grm nadmašio je samoga sebe. Neprepoznatljivi glasovi diktirali su iz njega uglas nove zapovijedi, brze i okrutne, i oblak sličan roju podivljalih skakavaca koji proždire sve pred sobom bio se uzdigao s otoka i spojio s onima što su se neumoljivo spuštali s neba. U točki susreta mrak je bio tek nešto tamniji: titranje te nijanse valovi su prenosili na prenapregnutu površinu, zatim na samo naizgled mirnu obalu. Ako Apokalipsa nekako izgleda, mislio je Puh Mach uprežući u sve svoj urođeni životinjski instinkt, izgleda baš ovako.

Nakon četvrtog kruga kao palac debelog džointa student biotehničkih nauka i vjerojatno jedini čovjek s ove strane Čikole s nosom većim od njegovog, Dabar Bowie, napregnuo je svoj organ, ulovio miris smrti i šapnuo: "Jebote!"

"Kao da je neko u pravom trenu stisnuo stop."

Na horizontu stajala su dva sunca, svako u svojem osobnom zalasku. U sredini goruće pruge otimala se, kao pas na prekratkome lancu, Kraljica Klaudija IV.

"A ne. Ne stop. Vrijeme je popovsko sranje – ne može se zaustaviti", odvratio je Mach i pripalio treće, sad sasvim malo sunce i poslao ga u krug.

"Ipak sve savršeno stoji! Vrijeme bez razvoja. Neće ni naprijed ni nazad; ovo je posljednji dan, Apokalipsa! Samo što, nasreću, propast ovaj put povlači boga", Dabar je mumljao gurajući u usta kruh s komadićima tunjevine.

"Samo je vrijeme nužno. Ali mislio sam na pretprošlo ljeto", reče Mach.

"Kad su mentoli spalili bor."

Mrtvi Martin, planinar i ekstinkcionista bez pokrića, kimao je kao da mu se pred očima upravo složio zaboravljeni puzzle s motivom Mount Rushmorea kojem je, kako bi slika bila potpuna, nedostajao samo jedan ključni komadić smješten u Jeffersonovu nosu.

“To je bila najava. Trailer. Kratki zastoj u poretku; točka u kojoj počinje nepredvidivo”, reče Mach. “Sada je samo pitanje što će biti sljedeće.”

“Što što će biti... Apokalipsa. A-po-ka-lipsa! Nego, šta je to bilo s borom?”

“Nebitno. Važno da je bilo brdo mentola iz neke ustanove, i da je gorilo”, presjekao je Mach i predao džoint. “Scena je bila vruća!”

“Ako voliš vatromet. Bor gori kao da mu je zadnje. Pršti kao paklena prskalica. A mentoli plješću! Poredali se na dvadesetak metara od svega i plješću!”

“A tek onda kreće ludilo. Eksplozije!”

“Pa koji kurac?” upita Bowie.

“Nije kurac”, Mach odgovori, “Šiške!”

“Ja sam vam lijepo rekao”, promrmljao je još jednom sebi u bradu Bowie.

Mach se osvrnuo po plaži, podigao savršeno gladak oblutak, zafrljačio kamen u smjeru valova. Poštujući taj napor, kamen je ondje i stigao. Prijatelji-gardisti su se uglavnom negdje pokupili, samo četvero ih je sjedilo na drugom kraju plaže i pušilo. U sredini je sjedio nudist, rezuckao nešto džepnim nožićem i zviždukao temu iz Kuma. Otok zapaljen na svom mjestu. Potopa niotkud. Dabar Bowie je smotao još jednog i započeo još jedan krug.

“Kvragu sve. Plivanje”, reče. Titranje vatre rezoniralo je s titranjem vode i sve se skupa, s muklim treperenjem koža milijuna nevidljivih kukaca, stapalo u jedan neizdrživi šum.

“Plivanje”, prihvatio je Mach. “Do Klaudije. Zadnji od sutra svakog jutra salutira Švicarskoj gardi i pjeva *Bože pravde*.”

More još uvijek ledeno, u njemu zbirka portreta, Mach kojemu je odgovarao samonametnuti tempo. Vodu je sjekao ravnomjernim potezima, štreberski mesarski šegrt, nakon svakih nekoliko zaveslaja pogledom fiksirajući cilj. Kraljica Klaudija IV njihala se nezainteresirano na nekih pedesetak metara pred njim, zaklanjajući mu pogled na buktinju, ali je, kao ukleta, treperila noseći drhtavu narančastu auru; moći slabog, seoskog sveca.

Stigao je prvi i skliskim se stubama uspeo na drvenu palubu. Kabina je bila zaključana a na pramcu je, pogleda uprta u nadolazeću nesreću, kao morska sirena na rubu maser-jacuzzija sjedila gola i slana Marta. S obale je, preko nemirne površine, dopirao glasan i unison pjev, i

Mach je zajedno s njime mumljao:

Nikom ne damo papu, s papom plijevamo vrt,
Nikom ne damo papu, s papom bi mi i u smrt...

Šesta ptica, za sada posljednja

U sobu je kroz širom otvoren prozor ulazilo već uhodano, stabilno proljeće. Posljednje voćke odbacile su svoje staniolpapiriće i origami životinje; grad se, kao ogromna oštriga, još jednom sasvim otvorio. Sve što je titralo, titralo je za prazno srce i vruću glavu Puha Macha.

U šalicu s jelenjim rogovima natočio je suviše sladak čaj, spustio iglu na prve utore *Wicked games* i čekajući oooooaaahhh dio sjedio u zraci sunca koja se, prelomljena dvostrukim prozorskim staklom, slična pletenom tepihu rasipala parketom. Boro je lovio sjemenku johe što su je, svojeglavu pahulju, sobom vrtložili prvi taktovi južnog vjetra, pouzdan znak da će sunca ubrzo nestati. Iščekivanje je postalo nesnosno, a s njim i prokleta znatiželja. Čekao je na ptice. Cijelim tijelom čekao je na ptice. Događalo se da se trgne iz sna ranije no uobičajeno, navuče papuče i mehanički odškrine vrata da provjeri nije li se dan nekim slučajem premetnuo u nedjelju, nije li možda neobično dugo spavao ili se desilo bilo što što bi mu brže donijelo pticu. Ustupaka u bijesnom ritmu koji je tada već bio potpuno uokvirio njegov život nije bilo. Trinaest dana svete gladi a onda, uredno servirana na onom pladnju, ptica zaokrenuta vrata.

One nedjelje kad su kroz krilo ulaznih vrata bočno iznijeli Mariju Mumiju na otiraču ga je umjesto doručka dočekao crvljivi kos. Okolnosti su htjele da mogućnost ptice na neko vrijeme zanemari: ustavši iz kreveta prvo je pogledao kroz prozor. Nepredviđena, veća i naoko opipljivija smrt tako ga je na neko vrijeme odvratila od onih strogo kontroliranih i,

vjerovao je, samo za njega izvedenih.

Kosa je primijetio tek kad je, uspuhan, cijelom težinom na njega stao, a crvi jurnuli k nebu. Boro je isprva rezervirano mijaukao a onda zaboravio na pticu i započeo s njušenjem Savkinog anusa. Pod hladnim krovom Puha Macha ležala su tako tri crna klupka; dva topla i svečana, čudna i tužna posmrtna straža, i jedno hladno i mokro koje je zatvoreno u vreći čekalo da on napusti stan. Crnina je ovaj put dolazila iznutra i nije joj, bilo je sasvim jasno, bilo moguće umaći.

Četiri mjeseca nakon što je maestralnim pranjem guzice zaradio stan i uselio, na vratima ga je dočekala trgovačkim rukopisom ispisana ceduljica. Najavljivala je okupljanje stanara za četvrtak, dva dana kasnije, u stanu jedan i odvela ga ravno k Mumiji Mariji.

Stan jedan bio je jedini stan u prizemlju, najbliži poštanskim sandučićima. Prolazeći kraj njih obuzeo ga je osjećaj da je riječ o kratkom, svakidašnjem odbrojavanju koje mora završiti nekom nesrećom ili fatalnošću. Puh to zanemari, izvede opet svoj trik sa slovima i kao puma preskoči prazninu hodnika, a zatim se vrata za njime zatvore.

“Apokalipsa!” ljubazno reče Major, prva truba. “Imate nekog iskustva s tim?” “Ono s mrtvima, kako hodaju zemljom”, dometne sjena majorice, druga.

Za boga su svi bili živi, i ptice, ali Mach nije bio bog, niti ga je ikada sreo.

“Što se desi kad završi vrijeme, ima li vremena poslije vremena? Razumijete, na to akauzalna ontologija ne odgovara!”

Major je dodao i umočio vafl u čaj. “Samo nam bog može pomoći!”

“Ja se kršćana bojim”, reče Miss. Malone, treća truba. “Oni vjeruju da će zauvijek biti tu.”

“Točno. Riječ je o sablastima. Onima koje se ne može odžalovati”, šapnu Roza Šeks, četvrta. “A to je, s obzirom na sasvim univerzalnu prirodu patnje, prvi preduvjet pravde. Temelj oslobođenja!”

Mach je šutio kao zaliven i buljio u punjenog jastreba staklenih očiju instaliranog na kratkoj grani iznad prastarog radio-aparata kompanije Iskra. Povremeno, između gutljaja čaja, posve u skladu sa svojom životinjskom prirodom kroza zube je šaptao: “Lijep vam je golub.

Kako je samo lijep ovaj golub.”

“Lijep je”, rekla je peta truba, Da-Da Malone koju su iznutra izjele gliste, ili je ona izjela njih. “Ali što mu to vrijedi? Boga očito nema, a izmisliti ne znači stvoriti. No što sa sablastima? One se ne mogu otjerati, ne bez boga, što znači nikako.”

“Ne manje važno; oslobođenja također nema. Dva su *moćna* boga – oba u isto vrijeme savršeno istinita i potpuno lažna. Vrijeme i fikcija; oba donose neograničene mogućnosti. Ali ni jedan ne spašava”, podvukao je Šeks, šesta truba, i pakosno sklopio oči.

Šalice i tanjurići cijelo su vrijeme, dodirujući se, u prostor slali nečujnu, razornu amplitudu prevrata koji dolazi i čitava soba je, čitav taj mikrosvijet, titrao ludim zanosom. Nad svime je, Mach je pamtio, kao i onog dana kad su njegovi senzori prvo rekli a onda porekli smrt, lebdio oštar i gust miris mljevene kave. Mačka se podvukla pod stol; Marija Mumija dlanovima je oblikovala tuljac, prislonila mu ga na uho, i sedma truba je progovorila. “Apokalipsa je pogreb boga. To je ono što ne razumiju, ono što ne žele razumjeti. Tek to je pravi početak, nipošto kraj vremena; tek tada vrijeme postaje apsolutno. Bez obzira što boga nema. I nepostojeće jednom mora propasti. Oni vide to čega nema, a ne vide što je sada i ovdje. Bog je završio. Preostale su jedino sablasti”.

Od Marte je s Machom bio najduže ostao miris. Drugo je suvereno oduzimao zaborav vraćajući je tek sporadično, ali oštro i bolno, poput naplavina koje se neželjene no neizbježne na obalu obrušavaju poslije fatalnog brodoloma Kraljice Klaudije IV. Proljetne kiše prale su grad koji je stvarao vlastiti novi portret: bilje se iz zemlje zeleno penjalo k nebu prenoseći kodirane vražje poruke, a ptice su, odozgo, na zemlju vraćale govna. U tim vlažnim i toplim hrapama tiho je fermentirao život. Muhe. Ličinke. Ljudi. Vrijeme je uglavnom provodio u naslonjaču buljeći kroz prozor, odlazeći kod Makedonca na sastanke revolucionarne ćelije, pijuckajući pinot i razmišljajući o pticama. Tjedni su jednostavno postali predugi: sve mu je potrebija i potrebija bila ona nedjelja kad će pred sobom ugledati samo za njega umrlo tijelo, sitnu, meku smrt koja ustrajno, kalendarskom točnošću prkosi svoj toj stihiji. Muhe. Ličinke. Ljudi. Crni mačak i crna mačka koji ne prestaju prestati i to se živo ali prijeteće titranje prenosi na sve površine njegovog stana, zatim na zgradu, na

grad.

Kao nedvosmislen znak, subotu je okončao slab ali dugotrajan potres. Ravnomjerno i potmulo podrhtavanje uzrokovalo je blagu paniku, no Mach ga je primio kao nužno i na neki neobičan način svoje. S prozora je promatrao kako se, poput pahulja proljetnog snijega, s goleme magnolije u susjednom dvorištu ljušte krupne mesnate latice. Sedmu pticu iščekivao je kao sedmi pečat. Samo neka konačno dođe, mislio je, pa neka sa sobom donese što god ima donijeti. Gromoglasno je titranje, dolazeći sada odasvud, postajalo sve više i više neizdrživo.

SLOVO

Sjeo sam pisati. Do grla u hrđi, kao kvake na prozorima, žičana ograda za njima, pisati pismo, pravo, papirnato pismo, kartu u jednom smjeru prema posljednjem prostoru, pismo u kojem se spremam nešto objasniti, reći sve što je reći uopće moguće: pismo bratu. Za tu sam priliku iz mraka ostave iskopao svoj stari pisaći stroj, olivetticu izglodanih, golih rebara koja blješte na suncu, sličnu ptici koja trune u zamci i svojim kljunom, svojim skrhanim kostima nabada nebo. Harmoniku-olivetticu koja se glasa tupim topotom kopita; onu za koju sjedam, u kućnom ogrtaču boje zidova poškropljenom crvenim cvjetovima maka, u kućnim papučama, okružen zidovima, uokviren; prazan kao neispisana stranica preda mnom prikucana njezinom crnom valjku.

Nije važno što sam ti rekao i jesam li rekao uopće išta. Tada se prvi put desilo; kad sam spustio prste na glatke ljuske životinje; kada je onaj topot konačno počeo teći. Suviše dugo sam sve to čuvao negdje duboko u želucu, duboko u šupljim kostima. Te su se misli, poput ptica u prozorska okna, zabijale u zidove moje lubanje i onda ošamućene padale pred moje noge, u moje grlo. Kako je teško, brate Istváne, govoriti s mokrom pticom u grlu! Riječi zapinju o slijepljeno perje i ostavljaju u njemu slova, gube bridove. Zbog toga, brate, nisam govorio. Zato sam odlučio pisati.

Na zidu za mojim leđima visi sat. Iz sata visi klatno, mirno i mrtvo, nalik jeziku. U njegovom konkavnom srcu odražava se sjeverni dio sobe, njena sredina, njezini goli zidovi. Zatim, u drugom planu, prozor kroz koji se nazire iz sobe izbačeno i rešetkama izolirano proljeće, no da bi se sve to uočilo potrebno se vrlo pažljivo, vrlo temeljito zagledati u klatno. Takav će promatrač zasigurno uočiti i to da su, u vanjskom svijetu, odavno procvale trešnje; njihov cvat već se runi i zastire zelenu zemlju. S one strane trešanja, s onom hrđavom ogradom, i taj svijet se završava. Površnji promatrač u srcu klatna neizbježno će uočiti mene. Sjedim za svojim stolom, nad jednom praznom stranicom i, u kućnom ogrtaču i papučama, već neko vrijeme započinjem pismo bratu.

Točno tada se prvi put desilo; tek sam bio spustio prste na one tipke. Ovako nekako javila se ta stvar koja me od tad, poput svinje tragačice, slijedi i iskapa svojom njuškom iz zemlje, čini moj život u prisustvu slova sve više i više nepodnošljivim. Na stranici preda mnom, s one strane debelog dioptrijskog stakla, stajalo je

DrAgi brAte,

moj

Tada sam slučajno podigao pogled s tipaka i, više razočaran nego zatečen, zastao. Kako bih, brate Istváne, uopće mogao dalje? I kamo bih preko tih gomila, njihovih oštarih sječiva, krovova s dvije vode niz koje bi satima, kao u našem selu, mogla lijevati blatna kiša? Još uvijek se pitam odakle je došlo to golemo, za mene sasvim suvišno slovo. Rado bih rekao *preveliko*, no to nije u mojoj moći. Što je za mene preveliko za nekog drugog je, ti ćeš se složiti, posve obično. Njegova je neprimjerena veličina tako moguće bila tek odraz moje vlastite neusklađenosti sa svijetom, njezin grafički prikaz. No zastao sam tek na trenutak; nisam dopustio da me zavede to što sam isprva smatrao samo dobro smišljenom podvalom, urotom neke nečiste sile, Partije, ili moje u ono vrijeme ponešto poremećene percepcije. Uzgred budi rečeno, još uvijek čekam na onu kišu.

Kako bilo, počeo sam polako tipkati dalje. Crn i pouzdan trag u bjelini ipak nije svjedočio u moju korist. Na onom istom papiru stajalo je:

mojA je dužnost i željA, brAte, dA

Na tom sam mjestu, razumije se, opet morao stati. Izvukao sam papir iz valjka, iscijepao ga u nekoliko komada, komade zatim zgužvao u papirnatu loptu i njome potpalio vatru. Dok sam gledao kako plamen guta onu demonsku abecedu pokušavao sam na sve načine dokučiti zašto me i čijom zaslugom napalo to golemo slovo, no nisam odmakao dalje od prvotne fascinacije njegovom veličinom i kratke, već spomenute digresije o prirodi moje percepcije, koju sam usput proširio. Kada je papir do kraja izgorio, a s njime i ponešto drugih papira i dobar kup drva, izašao sam iz sobe zalupivši za sobom vratima. Tome se pismu, poznato ti je, dugo uopće nisam vraćao.

Drugi put dogodilo se to jednako neočekivano no djelovalo je, možda upravo zbog okolnosti, mnogo prirodnije i za mene mnogo manje sudbinski. Na svašta se, brate Istváne, čovjek navikne. Toga sam dana odustao od svoje uobičajene osame jer me neočekivano pritisnuo osjećaj koji sam tijekom posljednjih godina gotovo sasvim zaboravio. Negdje iz moje dubine, iz onog tamnog prostora za mojim rebrima, sasvim se jasno javila glad. Naučio sam već bio da s ovim osjećajem ne treba suviše raspravljati pa sam, usprkos iznenađenju, okačio ogrtač boje zidova o kuku, pustio cvjetove maka da se raspu prostorom sobe, navukao kabanicu i gumene čizme i otisnuo se u vanjski prostor. Što sam ondje vidio nije nužno spomenuti, pa ću to ovdje preskočiti. Samo o nužnim stvarima je, vjerujem, u ovom kratkom opisu smrti riječ.

Ušao sam tako u prodavaonicu prehrambenih proizvoda vođen jednostavnim i jasnom nakanom. Put do ponora oduvijek je bio popločan takvima. Koračao sam duž onoga što mi se činilo kao kilometri i kilometri polica, ne bih li pronašao odjel s konzerviranom govedinom koju, sjećaš se, iznimno cijenim i poštujem, i naposljetku joj ušao u trag.

Dogodilo se kada sam u ruku, odvagnuvši je, uzeo prvu konzervu. S crvene etikete s plavim obrubom u mene je golemim smeđim očima buljila konzervirana krava. No nije kravin tup i vodeni pogled bio to što je učinilo da konzervu sasvim neočekivano ispustim. Moje iznenađenje nije poteklo od svega onoga unutar konzerve, već od samog tog hladnog, rebrastog predmeta; njegove površine.

KonzervirAnA govedinA trAdicionAlno je

pisalo je na limu koji se u tom trenutku već kotrljao zemljanim podom hangara. Konzervu sam svom snagom šutnuo nogom ne saginjući se da još jednom provjerim i ne osvrćući se istrčao iz prodavaonice. Glad je, međutim, kao i ono prokleta slovo, bila neizbrisivo u mene utisnuta, pa sam trčeći zgrabio grumen smeđih banana koje sam zatim, tek što sam došao do daha, stao objema rukama trpati u širom otvorena usta. One su, jedna za drugom, nestajale u onom grotlu u kojem kad joj se sviđi obitava ta moja glad.

Upravo tako je, brate, bilo. Od tad sam, ti me valjda razumiješ, živio u stalnom i neprikrivenom strahu od slova. Susretao sam ga posvuda, pa čak i kad u blizini nije pisalo ništa. Možeš pretpostaviti kako je izgledao moj svakodnevni život, iako se dan od dana i nije

suviše razlikovao, i kako sam se posebnim istovremeno imao osjećati! Taj je napad bio iznimno osoban; samo na mene usmjeren. A ako je on na neko vrijeme i stao između nas, upleo se, odvojivši nas, u naše živote, nije učinio ništa što se učiniti nije moralo. Ono pismo, s kojim je sve skupa počelo i s kojim ima završiti, prije će se ili kasnije desiti, baš kao što se i novi dan uvijek nekako dogodi. Čija će to zasluga ili krivnja biti nije mi doduše poznato.

Za sada posljednji put čudno se i opasno slovo pojavilo na najneočekivanijem mogućem mjestu: ono je, nalik ptici ili virusu gripe, došlo iz zraka. Možeš zamisliti kako sam se tih dana samo čuvao pisanog teksta! Police s knjigama zastro sam, ne bi li zauvijek stišao njihove hrptove, ceradom od voštanog vojničkog platna. Pretplate na dnevne novine sam otkazao, a pisači pribor bez okolišanja spalio. U rijetkim situacijama kad bih napuštao kuću koraćao bih, očiju zastrtih tamnim staklima, gledajući ravno preda se: ne podižući pogled prema svjetlećim bilbordima, ne spuštajući ga prema njihovom odrazu u mutnim lokvama, prema šareno ispisanom otpadu.

Osim one gladi koja me ponekad pohodi imam i drugih gladi, brate Istváne. Jedna od njih povod je mojoj trećoj nesreći; onoj koja je, možda zauvijek, odgodila moje pismo. Mislim na glad za ženama, za onim njihovim mesom. Ogladnio sam na taj način jednog od svih tih ni po čemu posebnih dana i s jasnim ciljem napustio kuću. Zaputio sam se, jednako gledajući u pod, preko otvrdle, neuzorane ledine, prema kući one koja me hrani. Zemlja je stvrdla od leda. Čuo sam kako je đonovima mrvim u kašu nepravilnih kristala, vidio sam njezin tamni trup odvojen od njenih žila; dugih i uskih kanala u kojima je također smrzlo. Osim toga nisam čuo zapravo ništa. Vjetar jest puhao, ali na neki neobičan, tihi način. Na vidiku nije bilo ničeg za poviti do mene samoga, a ja sam ipak bio pretežak. Kapu sam natukao na oči, podigao ovratnik i koraćao. Nije mi bilo stalo vidi li me uopće netko, no po svemu sudeći nije me vidio. Od onog prokletog slova, mislio sam, bio sam barem na neko vrijeme siguran: pogledom prateći zemlju, izbjegavajući taman obris šećerane na horizontu, dobro sam pazio da mi u vidno polje ne uđe nikakav pisani tekst. Tu i tamo cipelom bi zapeo za ostatke korijenja, naftom, koje tu već odavno nema, natopljene grubo tesane daske ili konzervu. Konzervu bi, iz navike, pokupio da provjerim ima li u njoj nekim slučajem govedine. I kad je nije bilo, a nije je bilo nikad, veselilo bi me ako bi me s metalnog predmeta gledale tople i velike kravlje oči. Svoje oči, pipajući prstima po njenoj unutrašnjosti, nažalost nisam smio otvoriti. Tako na kraju nisam mogao znati pohodi li me ta sitna radost, ili me, naprotiv, zaobilazi.

Bio sam već nadomak prvome redu kuća, redu kojemu je pripadala i ona na čija sam vrata imao lupati i zatim ući. Zatim me nešto prenulo. Iz zraka je, nalik zvuku oluje, roju skakavaca koji se s neba spušta na usjeve na mene silazio nepoznat, uznemirujući zvuk. Zvuk je postajao sve jači, brzo titranje zraka gotovo se već moglo vidjeti, ptice više nisu mogle podnijeti pravac kad sam odlučio podići pogled. Pod nebom sam obješenog ugledao golemog limenog kukca, sivi metalni cilindar s propelerom na čelu: upravo je iz tog nestvarnog okretanja stizao onaj zvuk. Čučnuo sam i kapu nabio niže na oči.

Niskoleteći sivi Suholjev, taj kukac, otvorio je odjednom svoju utrobu i iz nje se nešto nečujno rasulo. Na smrзло polje sručila se kiša bijelih papira, kao da ravnicu zastire neki golemi, pretjerano pravilni snijeg. Iz utabanoga, smrvljenog leda virilo je nešto što je jednako moglo biti trn, ruka, iverje. Papiri su sada padali uz jedva primjetan šum. Znajući da ne smijem posegnuo sam rukom za jednim; tad su mi već, ne ostavljajući mi izbora, zasipali tjeme, ramena, leđa. Nisam se trudio razabrati što na papirima piše. Međutim čim sam na jednog bacio pogled napao me veći broj istih onih golemih slova: gotovo svaka riječ je bezglasno vrištala svoje A, i onda opet, iz reda u red, A, A, A, i ja više nisam znao što bih sa sobom. Krenuo sam, isprva bezglasno, a onda sve glasnije i glasnije urlati.

Buka aviona postepeno je jenjala, a nad ravnicom, nalik vodenom krugu ili amplitudi snažnog potresa, širio se samo moj od tijela jasno odvojen glas. Što je glas govorio ostaje nepoznato, no ono pismo, poznato ti je, još uvijek nisam napisao. Toliko je toga ostalo neizrečeno. Neizrečeno, već dugo, ostalo je i moje ime: šuma, Andrija, lovac; Bar Kohba.

GLAS

Ja sam glas. Svatko tko je samo svoj glas, njegov mukli odjek unutar zidova lubanje, ili je bog ili je sablast. Teško je reći što sam.

Ime mi nije Andrija, kao što je tebi ime István, kao što je to jedna od rijetkih stvari koju još uvijek pamtim. Zovem se Bar Kohba, sin zvijezde; tako u posljednje vrijeme samoga sebe još uvijek uspijevam pronaći. Zvijezda se nalazi u najvišoj točki šećerane na obzoru, crvena je, ona je svijetla točka na horizontu. Između nas je smrsla ledina nad kojom, samo iznimno, prolijeću tupave crne ptice. Uglavnom nad njom ne stoji ništa. Pod njom su, posvuda, mrtvi, no teško je reći kome ta tijela pripadaju. Zvijezda je često jedino što uspijevam vidjeti, ona je moja vodilja, gusta točka mog glasa. Usprkos tome, njoj rijetko govorim. Mislim da s čovjekom koji govori zvijezdi nešto nije do kraja dobro, zato govorim tebi, iako te već dugo ne vidim. Pisati ti, znaš to, ne mogu. Tako čudno je toliko godina ne napisati ništa, biti progonjen od slova, od onog za što i od čega si dobar dio života živio. Svoje sam knjige spalio davno prije. Dim njihovog veselog gorenja na nekoliko je minuta zastro i moju zvijezdu. Zatim je papir nestao, a zvijezda ostala bdjeti nad horizontom. Pod njom masni vagoni jedan za drugim ulaze u crna usta prerađivačkog pogona, koji na nos izbacuje bijeli i slatki prah. S vagonima u usta ulaze ljudi, ti ljudi žive s druge strane neuzorane ledene ledine, no nitko od njih mi ne prilazi. S vremena na vrijeme ja zato prilazim njima. Uglavnom kada se probudi neka od mojih gladi.

Ja sam glas, sve što radim je da govorim. To znači da mogu reći bilo što, no istovremeno nužno je budno paziti što sam rekao. Moj glas je preslab da probudi mrtve. Njih, uostalom, ne može probuditi nitko; čak su i svinje koje s proljeća ruju ledinom preslabe da ih dohvate. Te se svinje hrane trulim orasima, žirom, gumom i starim cipelama, i ja ih lovim. Postavljam zamke od hrđavog željeza u koje stavljam smrdljivo meso na koje se krmače polakome, a onda ostanu na tom mjestu, jednom nogom priklještene skrhanim ali snažnim zubima zamke. Ja vrebam, jer meso najčešće ostane u njihovom dohvatu, pa ga valja odande istrgnuti. Meso zatim zamatam u mastan papir i nosim ga onoj koja me hrani. Glad za glad, kažem joj. Dobrodošao, govori ona, iako znam da je od toga jedina istina to što sam došao. Došao sam u čizmama. S kapom natučenom na oči, preko ramena noseći pušku za koju odavno nemam metaka, no to još nitko u selu ne zna. Da znaju, već bi odavno oni pustošili i moje zamke.

U zamku se jednom ulovio čovjek. Našao sam ga, brate Istváne, kako prljavom košuljom

zamata prijelom iz kojeg je, žuta, virila napukla kost. Meso je bio pojeo, onakvo, i ja sam ga morao preko obraza udariti kundakom od orahova drva. Od oraha se ovdje dobro rade korisne stvari: kundaci, rakija, mamci za podivljale svinje. Nemoj, rekao je taj, ja nisam rekao ništa. Pretražio sam mu džepove i u njima našao lovački nož. U hrđavoj oštrici mogao sam nazrijeti vlastiti odraz. Dlake s mog lica su, slijepljene, padale preko usana; zato između ostalog moj glas više nije što je nekada bio. Ni ova zemlja nije što je nekada bila. Još sam do nedavno ja u njoj bio izgnanik, otok s ruba ledene ledine, a ona se odvijala sa svih strana. Zatim je zemlja došla k meni. Silosi i dugi hangari prazni su, hrana se plaća u zlatu, a nafta u tuđoj krvi. Zato je onaj završio u mojoj zamci.

Nisam ga ondje ostavio. Još sam ga jednom odalamio kundakom i razdvojio čeljusti željezne zvijeri. Umjesto lopova mogao sam u zamci imati svinju; a moj je mamac već bio duboko u njegovoj utrobi. No nisam ga zato pogodio. Vratio sam se do kuće i istresao ugljen iz tački. Iz treseta je izmiljela najveća zmija koju sam ikada vidio, i ja sam je dohvatio kovanom petom čizme. Zatim sam s praznim tačkama krenuo natrag na ledinu. Zvijezda mi je kao i uvijek jasno pokazivala put. Zato sam, mislio sam, baš ja njen sin; zato sam ja onaj kojem ona iz dana u dan govori. Čitavo vrijeme mrmljao sam sebi u bradu: svinja, svinja, svinja, a onda je iznad mene proletjela sova i, izglednjela, sjela na izvaljen trupac. O sovama sve najbolje, one odnose duše, neki govore, no ja mislim da nije tako. Ne vjerujem u dušu, a sovu sam opsovaio, pa i nju pogodio kundakom, makar joj iz kljuna ispala nečija duša. Ostavio sam je ondje ležati, jer ne jedem stvari koje dolaze s neba. Podigao sam ponovno tačke i vratio se do čovjeka, koji je u međuvremenu došao svijesti i otpuzao nekoliko desetaka metara dalje. Još jednom sam ga odalamio kundakom, a onda ga, uz veliki napor, natovarao na tačke. Tako je moralo biti: zvijezda je moja vodilja, meso u njegovoj utrobi moje je meso, a svinja koja je sada daleko bila bi moja svinja. Glad za glad, govori se u posljednje vrijeme u ovom kraju; moja glad za glad nekog drugog.

Odvezao sam ga isprva svojoj kući. Tačke sam odložio uz rub kuhinjskog stola i zatim, iz pomno zaključane ladice stola, izvukao papir i plavu kemijsku olovku. Pogledao me onako kako me ponekad gledaju svinje, prije nego ih tupim batom pogodim u onu prazninu između očiju. Meni se, brate Istváne, živo jebalo kako me gleda. Ja sam glas i rekao sam mu piši, i ništa drugo mu nisam rekao. Pušku sam, u znak dobre volje, okačio o klin u zidu, sasvim izvan njegovog vidokruga. Što je on točno vidio teško je reći, no meni je dopušteno da to pretpostavim. On vidi golemi starinski sat koji više ne otkucava; da je po tome satu, vrijeme bi već odavno bilo stalo. Vidi, sa svoje desne, drveni zid obložen štavljenim svinjskim kožama, većinu svinja koje sam u posljednje vrijeme ubio. S lijeva stolić na kojem stoji radio-

aparat čiju sam crvenu žaruljicu jednom zatukao batom za meso. Ona me je u noći zavodila, predstavljala se katkad kao moja jedina zvijezda, iako sam savršeno dobro znao da ona zvijezda nije niti to može biti. Radioaparat je upaljen. Tamni šum spikera miješa se s bijelim šumom pozadine i oni zajedno, nalik pasti za lemljenje, teku prostorom sobe, odbijaju se o zidove i zaustavljaju duboko u mojim ušima. Ondje šum na kraju završava zbijen u debelom oblogu masti te, traje li buka dovoljno dugo, čini da se njezina temperatura podigne, ona se topi, cvrči.

Dugo je vremena potom neodlučan gledao u onaj papir. Ja sam cijelo to vrijeme buljio u njegovo golo, krastama i ponekom masnom vlasi prožeto tjemje. Ako sam htio da za mene odradi prljavi posao, umjesto mene učini ono što ja više ne smijem i ne mogu i napiše pismo tebi, brate Istváne, morao sam se poslužiti silom. Kad je ispustio olovku refleksno sam ga, bez da sam to zapravo htio, pogodio kundakom između očiju.

Nakon trećeg lončića vode koju sam, fiksirajući pogledom odraz zvijezde u kablju, navukao iz grotla bunara podigao je glavu. Uz nagli trzaj umalo da je opet ispao iz tačaka, a onda se, shvativši gdje se nalazi, smirio i tupo buljio preda se. Još sam mu jednom, ovaj put vrškom cijevi, šaci približio olovku. Uzeo ju je, kao da drži nož spreman za klanje, s mukom se pridigao i koliko je mirno mogao na papiru učinio drhtav tamnoplavi križ. Očita činjenica na koju je sasvim jasno ukazivao onaj križ u meni je izazvala neočekivanu provalu bijesa. Gledajući u oči jednu od onih svinja koje šijama pridržavaju moje zidove pogodio sam ga još nekoliko puta, sasvim nasumično, onim lijepo izrezbarenim kundakom od orahova drva.

Zvijezda je na horizontu titrala kao da nešto čeka, kao da se pod njenim budnim okom nešto brzo i nesvakidašnje ima desiti. Vlakovi koji napajaju šećeranu tutnje potresajući ravnice. Gurajući tačke s mojim ulovom preko ledene ledine pitao sam se što ondje sada proizvode, i ima li negdje još uvijek šećera. Pitao sam se također odakle gorivo za sve te vlakove od kojih zemlja drhti, tko ih i čime napaja i gdje oni na kraju odlaze. Odgovora ni na što nisam imao. Tačke sam gurao šutke. Iz njih bi, povremeno, dopro poneki jauk, no ugušilo bi ga struganje kola preko smrznutog tla, kao ruka debeo led u lokvama koji se drobi pod mojom čizmom. Gurao sam, brate Istváne, iako ništa na svijetu nemam osim zvijezde i tebe. Do zvijezde ne smijem, kao što ne mogu k tebi. Možda je dobro pitanje što je to danas svijet, što ima od nas i što mi od njega imamo. Vrijedi li, i kome, što takav svijet?

Gurao sam stoga ne znajući za bolje prema granici svijeta, prema kući one koja me hrani. Usput sam obišao jednu od svojih zamki. U njoj nije bilo ničega; ni svinje, ni mamca, ni čovjeka. Svinje su danas, čini mi se, pametnije od ljudi, pa vjerujem da me je nasamarila

krmača. Tome u prilog govorili su tragovi, kakve čovjek za sobom sigurno ne bi ostavio. Iako i moj čovjek, onaj kojega guram pred sobom, također ostavlja sasvim neočekivan trag. Pod njim se u led urezuje samo uska brazda kotača i nitko tko ga ne vidi ne bi pretpostavio da je tuda prošao čovjek. Jedino što zaista putuje bez ikakvog dokaza je moj glas; onaj bog ili ona sablast u meni.

Zbog zaista hladnog dana, onog poodmaklog stanja tla u kojem zemlja kao da iznutra šalje poruku da je ovaj put zaista gotovo, do kuće one koja me hrani trebalo mi je neobično dugo. U svemu mi, jasno je, uopće nije pomogao moj teret. Usprkos tome sad stojim pred njenim golim, nekada svijetloplavim, danas sivim i napuklim zidovima. Iznutra, ako priljubim uho stjenkama vrata ili zastrtom prozoru, može se čuti monoton glas istoga onog spikera kojeg sam nešto ranije bez milosti utišao u vlastitoj kući. Još uvijek je nemoguće razaznati što taj glas govori. S druge strane, sa strane drvene plohe na kojoj stojim i ja, zvukova gotovo da i nema; tek se povremeno moj plijen javi prepoznatljivim jaucima. Okrećem se i motrim ravnicu. Zvijezdu ne vidim, jer me u ovom času u tome sprječava kosi krov kuće za mojim leđima. Znam da je problem samo stvar perspektive, da je moja zvijezda još uvijek ondje, vidljiva kao i uvijek. Da je sve što je potrebno napraviti učiniti nekoliko koraka prema ledenom moru zemlje, okrenuti se i pogledom je potražiti negdje desno od dimnjaka; pronaći je kako, crvena, leluja u tankom pramenu dima. Točno to činim. Odmičem se, okrećem, gledam.

Zatim joj govorim.

SAN O DNU

Bojim se pravih kutova. Soba u kojoj ležim, a ležim jer već neko vrijeme ne mogu ustati, pravokutnik je od grubo tesanih trupaca ispunjen mnoštvom pravokutnika od te iste drvene tvari, nekih tek malo manjih, nekih toliko sitnih da ih je moguće uzeti u ruku.

Teško je sa sigurnošću reći ne ustajem li jer to ne mogu ili je razlog tome u potpunom odsustvu želje za uspravnim stanjem, strah od zatvaranja pravog kuta sa zemljom. U svakom slučaju već sam danima s njome poravnat, kut koji zatvaramo mrtvi je kut, mrtav kao što ću to prije ili kasnije postati i ja. Dani prerastaju u tjedne, tjedni se množe u mjesece, kuljaju kao bijeli miševi iz ovratnika mog oca dok ne preplave sve pred sobom, zastru obzor i komad po komad me svojim sitnim zubima odnesu s ovoga svijeta. To je, vjerujem, dobro jer tako ću konačno jednom zauvijek postati dijelom zemlje, neizdvojivim komadom dna po kojem ovako ili onako već dugo vremena stružem.

Moj krevet postavljen je tako da iz njega vidim što je to moguće manje: samo ono što vidjeti želim i ono što je vidjeti nužno. Većinu tog uvijek jednakog prizora, tako, čini prozor čiji su rubovi obloženi s obale smrzlog potoka donesenom, još uvijek hladnom i vlažnom glinom. Kroz izgrebeno staklo napola zastrto zavjesom noću vidim a danju osjećam moju zvijezdu, moju vodilju koja, ugniježđena na vrhu najvišeg dimnjaka šećerane, titrajući u tamu odašilje Morseovim kodom ispisanu poruku kraja; poruku koju sam jedino ja u stanju pročitati. Na dohvat ruke, s moje lijeve strane, na prevrnutom latoru stoji prazan okvir sa slikom mog brata Istvána, odnosno ono što je od slike ostalo. Rubovi okvira su, kao i oni prozora, pomno obloženi tankim slojem gnječene gline. Popis onog što želim vidjeti tu se završava; druge moje želje počinju ondje gdje pogled ne znači više ništa, u onom dubokom, mučnim čekanjem samo za sebe izborenome mraku.

Onog što vidjeti moram ima tek nešto više, ali me ono nerazmjerno više unesrećuje. Odnosi se to uglavnom na komadić stola, dobar dio sjevernog zida, nekoliko osušenih svinjskih glava na njemu, ormarić s četiri ladice i nekoliko sanduka podloženih pod vješalicu na kojoj vise moj kaput, puška i par žicom jedna za drugu svezanih čizama. Ništa od toga već dugo ne uzimam u ruke, čizme ne obuvam. Jedino čega se dotičem, za to se moram tek malko protegnuti, jest uzicom podvezan svežanj šibica izvađenih iz kutije. Njima, kada je magla pregusta da bi se vidio makar i odsjaj zvijezde, palim fitilj utaknut u staklenu teglicu s uljem, i pod tim svjetlom zatim dugo gledam u lice unutar onoga mokrom glinom otupljenoga

okvira.

Mojih želja je malo i one su sasvim razumne. Moguće ih je, mislim, svesti na samo dvije, iako svaka u sebi, kao i svaka želja, nalik mojem ormariću s ladicama krije poneki tajni pretinac, poneko duplo dno. Prvu sam već spomenuo: želju da ono konačno dno zauvijek dosegнем; da postanem njegovim dijelom. Metoda koju sam u tu svrhu razradio jednostavna je iako katkad iscrpljujuća. Ona se sastoji u upornom, ustrajnom odricanju od mojih gladi. Prema učestalosti njihova pojavljivanja riječ je o: gladi za jestivim stvarima, gladi za ženskim mesom, gladi za tuđim strahom, gladi za potpunim poniženjem sebe i drugih, gladi za smrću malih i brzih životinja, gladi za svojim sinom, i tako dalje. Upornost u odricanju od one prve, jasno je, najbrže će me i posve pouzdano odvesti k cilju. Utoliko prva i druga od mojih želja nisu sasvim sumjerljive: gotovo bi se moglo reći da se, u jednom svom segmentu, one posve isključuju. Da bih napisao pismo bratu, konačno sročio tekst od kojeg bježim godinama i u njemu objasnio sve što je objasniti moguće potrebne su mi moje ruke, moja koliko-toliko čista glava. Logika dakle nalaže da je želje nužno ispunjavati redom. Njezinoj dosadnoj neumoljivosti odlučio sam doskočiti provodeći prvu onoliko strogo koliko je to bilo moguće bez da se ugrozi provodivost druge.

To što je sve to moguće, to životarenje, horizontalno polustanje između života i smrti čija je jedina svrha čekanje, čekanje pisma tebi, brate Istváne, imam zahvaliti sasvim nesvakidašnjem spletu okolnosti. Sam to nikako ne bih mogao izdržati, a samoća je dugi niz godina bila moje jedino i svakodnevno stanje. Zatim se odnekud, jednog tek nešto manje ledenog dana, pred mojim vratima stvorio Csaba Utz. Ne bih ja to ni znao, tad sam već bio sasvim izgubio interes za vanjski svijet, da ovaj nije, skanjujući se, pokucao. To me nemalo iznenadilo. Seljani su, oni rijetki koji bi uopće prešli smrzu ledinu koja nas dijeli, u širokom luku zaobilazili moju kuću. Nisam ih za to mogao kriviti: još temeljitije ja sam zaobilazio njih. Čak sam, utražavajući na taj način jednu od svojih gladi, na neke od njih s velikim veseljem pljuvao. Ako bi se netko ipak odvažio i pojavio na mojim vratima bilo je to u vrijeme kad sam još samo ja, zahvaljujući svojim hrđavim ali učinkovitim zamkama, imao zalihi sušenog svinjskog mesa i mogao ga ponuditi u zamjenu. Meni je međutim malo što trebalo, pa sam takve uglavnom otpravljao preko ledine praznih ruku. Nisam znao niti sam do danas uspio saznati što je zapravo natjeralo Csabu Utza da se pojavi pred mojim vratima, no pojavio se u pravom trenutku. Njemu sve ovo dugujem; on je moj anđeo čistač; samo on stoji između mene i dna. Zato je Csaba Utz u isto vrijeme objekt moje ljubavi i moje mržnje.

Dan kada je Utz ušao u moj život smatrao sam isprva jednim od svojih najsretnijih dana. Utz

nije govorio, nije me gledao u oči već se odmah, pomalo nespretno, prihvatio nužnih poslova oko moje davno zapostavljene kuće. Kad sam ga, za jednog kratkog razdoblja smanjene samokontrole, više puta s očitim zadovoljstvom pljunuo, ponašao se kao da se nije dogodilo ništa. Tada sam pomislio da je mojim mukama kraj. Utz će, po mom diktatu, napisati pismo tebi, brate Istváne, a ja ću se, ponovno u samoći, u potpunosti prepustiti ostvarenju svoje prve i osnovne želje; svog skorog susreta s dnom. Od tog sam plana, međutim, ubrzo morao odustati. Iako je Utz gotovo svaki dan navraćao u moju kuću, donosio mi ostatke tko zna gdje spremljenih obroka i brinuo se o mojem smradu, to s pisanjem nikako nije išlo. Suočen s pisaćim priborom ponašao se neuračunljivo, štoviše, prema njemu je pokazivao izvjestan strah. Uzevši to u obzir čak sam si, u jednom od svojih dužih bunila, uspio u glavu utviti misao da je baš Csaba Utz onaj moj nikada rođeni sin. Tu sam tezu u međuvremenu napustio.

Zasluge za to što sam nekako uspijevaio podnijeti boravak u vlastitoj kući također pripadaju Utzu. Već s prvim danima svoga čudnoga dobrovoljnog rada shvatio je prirodu mog nesvakidašnjeg ali intenzivnog straha. Izgubio se i istog popodneva vratio natovaren s četiri vreće vlažne gline, koju je tko zna kako uspio nagrebati s obale smrzlog potoka kojem ne pamtim ime. Njome je zatim obložio sve prave kutove i oštre bridove u mojem vidokrugu, dovodeći me istovremeno u neposrednu blizinu onoga što sam želio: tuposti, mulja, dna. Miris mokre zemlje u potpunosti je ispunio sobu i ondje se zadržao danima, a ostatak gline u vrećama Utz je spremio ispod mog ležaja te sam, kad god sam to htio, mogao u nju zauzeti ruku i puštati je da mi se lijepi za prste, zatim je prinijeti nosu, očima, ustima; žvakati je, govoriti joj, začepljivati njome uši. Vrijedi napomenuti da, iako sam ja s vremena na vrijeme govorio njemu, Utz cijelo to vrijeme meni samome nije uputio niti riječ.

Jednog se dana Utz na vratima pojavio predvečer, kasnije nego obično. Ja sam u tišini ležao na svom mjestu i gledao u jedva vidljivi odraz svoje jedine zvijezde, blijedi dokaz njezina postojanja raspršen u kapljicama niskih oblaka. Tek kad je prišao bliže i prignuo se da provjeri sadržaj moje noćne posude primijetio sam da mu nedostaju prednji zubi. Ni o tome nije govorio, no pretpostavio sam da su ga, na putu prema kući, presreli seljani i namrtvo ga izbili kolcima. Kako se uopće dovukao do mog kreveta i još uspio uspravno stajati nisam nikako uspio dokučiti.

No upravo je tu, u toj njegovoj nijemoj uspravnosti, ležalo sjeme moje pobune protiv Utza. Iz čega god proizlazio taj njegov motiv Utz me, evidentno, zadržavao u životu. Kontrolirao je moje odricanje od gladi, poticao moju nadu u ono pismo, čak me, povremeno, otvoreno

pozivao da na njega pljujem okrećući mi svoje tjeme, svoje dlakave obraze. Ja sam međutim nadu u pismo sve više i više gubio. Riječi nikako nisu htjele napustiti moju lubanju, a kamoli se barem za neko vrijeme smiriti u bjelini papira. Zato sam, jednog dana ni po čemu posebnog osim što se tad nakon dugo vremena javila još jedna od mojih gladi, odlučio da valja skončati s Utzom. Jedino on je, moj anđeo čistač, sada stajao između mene i dna.

Glad koju spominjem, a javila se tek nešto ranije istoga dana, glad je za ženskim mesom; glad koja me, uslijed fizičke iscrpljenosti, u posljednje vrijeme mahom zaobilazila. Tek sam bio otvorio oči i, glave utonule u perjem punjene jastuke, pogledom pokušavao ispratiti kretanje ose koja je točno nad mojim čelom gradila gnijezdo pljuvačkom lijepeći odbačene komadiće vlastite utrobe.

Još je bilo prerano za Utzov dolazak, no iz pomalo somnambulne koncentracije na osu i usput smišljene mantre usmjerene na njezin neuspjeh i pad prenuo me nemir među vlastitim nogama. Koliko god sebi pokušavao dokazati suprotno, ondje se nešto nedvojbeno događalo; nešto je, magnetnom snagom, privlačilo ostatke krvi iz mog tijela i napinjalo se, nepogrešivo ogrtalo pretjerano velikim prostorom. Neko sam se vrijeme tom dobro poznatom iako pomalo zaboravljenom porivu pokušavao othrvati netremice gledajući u osu, u poluglasu ponavljajući ono mantričko: *padni, sruši se, padni, nestani, padni, sruši se, padme hum...* No moje tijelo je, iako na izmaku svojih snaga, bilo snažnije od mog uma.

U nevjerici sam promatrao kako na meni, sasvim neovisno od moje volje, izrasta nesalomljivi pravi kut; unutarinja pobuna protiv integriteta mog bića. Bilo je presvijetlo da vidim zvijezdu, iz okvira mog brata Istvána promatrali su me samo napuklo staklo i razmočen crni karton; sve se na ovom svijetu konačno okrenulo protiv mene.

Uto je u kuću ušao onaj odgovoran za ovo proketo stanje, moj čistač, poticatelj mojih gladi, anđeo dna Csaba Utz. Po svom običaju bio je sasvim tih, a ni ja nisam govorio. Pustio sam ga da priđe krevetu i provjeri noćne posude. Zatim sam, praveći se da želim da mašču povije rane na mojim leđima, razgrnuo debele naslage pokrivača. Riješen da sve okončam zagrizao sam snažno u svoj vlastiti jezik, zgrabio Utza za šiju i do grla nabio njegova usta na os okrutnog kuta nad mojim nogama. U meni se odjednom probudila neobična snaga, a Utz, sasvim očekivano, nije učinio ništa da umakne, spasi se, bilo kako se obrani od ovog podmuklog napada. Jedno vrijeme je, proizvodeći zvukove nalik onima ribe izvađene na suho, jedva primjetno grgljao, a zatim omlohavio i sasvim utihnuo. S njime je zauvijek umro i onaj kut.

Odgurnuo sam mlitavo tijelo i opet se, osjetivši se istog časa sasvim malaksalim, nekako uvukao pod pokrivače. Ona osa još je uvijek lučila svoje komadiće i slinom ih lijepila u dom neke buduće smrti, no ja sam je tek jedva mogao nazrijeti. Potpuno nepokretan, u stanju koje bi se teško još uvijek moglo zvati životom, otvorenih očiju buljio sam u glinu u okviru prozora, glinu u okviru bez slike mog brata. Samo trenuci me, znam to, sada dijele od zemlje; između mene i one gline, između mene i dna više ne stoji ništa. U mreni koja se zgušnjava i zastire moje oči nazirem rijeku vremena; kroz njenu mutnu vodu ja sasvim jasno vidim žitko i mirno dno; mulj koji, tih, bezubim ustima žvače posljednju okomicu. Pod veoma čudnim, sasvim nestvarnim kutom u vodu upada svjetlost, a ja nisam siguran dolazi li ona od sunca, svijeće, ili moje jedine zvijezde. Na trenutak površina kao da gori, prostor se zgušnjava, bljesak poskakuje na lakim valovima. Zatim i toga svjetla nestaje.

Marko Pogačar

Rođen 1984. u Splitu. Objavio je trinaest pjesničkih, proznih i esejističkih knjiga, za koje je primio niz domaćih i međunarodnih nagrada i priznanja. Priredio je antologije *Hrvatska mlada lirika 2014.* i *The edge of a page: young poetry in Croatia* (2019) Samostalne knjige prevedene su mu na desetak, a pojedinačni tekstovi na više od trideset jezika. Stipendist je berlinskog DAAD Künstlerprogramma (2021).

Objavio: *Pijavice nad Santa Cruzom* (pjesme, 2006); *Poslanice običnim ljudima* (pjesme, 2007); *Predmeti* (pjesme, 2009); *Jer mi smo mnogi* (publicistika, 2011); *Atlas glasova* (eseji, 2011); *Crna pokrajina* (pjesme, 2012); *Bog neće pomoći* (priče, 2012); *Jugoton gori!* (eseji, 2013); *Slijepa karta* (putopisna proza, 2016); *Zemlja Zemlja* (poezija, 2017); *Pobuna čuvara / Čitati noću* (eseji, 2018); *Korov, ili protiv književnosti : usputna knjiga* (prozni zapisi, 2020); *Latinoamericana* (proza, 2020); *Knjiga praznika* (poezija, 2021).

Biblioteka Online

knjiga 202

Marko Pogačar

BOG NEĆE POMOĆI

© 2021 Marko Pogačar

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2021

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Krešimir Pintarić

Fotografija

Deedee86 / Pixabay.com

Objavljeno

21. rujna 2021.

ISBN 978-953-345-941-7 (HTML)

ISBN 978-953-345-942-4 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-943-1 (PDF)

ISBN 978-953-345-944-8 (MOBI)

Prvo izdanje

Algoritam, Zagreb, 2012.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture
Republike Hrvatske.**